

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

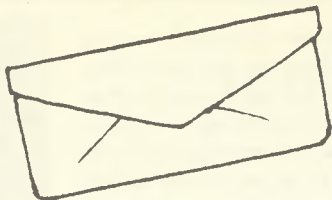
ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΝΕΟΛΑΙΑ

Γράμμα της Σύνταξης	1	
Φάβα και λάβα	2	Δελημάρα
Περί ορέξεως... ουδείς λόγος	2	Ζ. Συνοδινός, Κ. Κρεμμύδας
Αντανακλάσεις	4	Α. Αντάνης
Συνάδελφοι Δημιουργοί	8	Γ. Πατρινιός, Θ. Καλοδίκη, Κ. Βελέντζας
Ποίηση της γενιάς του '70: Ν. Λαδάς	15	Ζ. Συνοδινός
Τα μπαλκάνια, ο Υπερρεαλισμός και ο Ν. Εγγονόπουλος	19	Κ. Κρεμμύδας
Α. Τάσος (1914-1985)	22	Α. Οικονόμου
Έλλη Αλεξίου	23	Α. Αναγνωστοπούλου, Τ. Παπαδάκη, Λ. Μονοκρούσος
Γκάζι	27	Φωτογραφικό Τμήμα και «Πολιτιστική»
Το χάσμα, η Σύρα κι ο Απόλλωνας	33	Δ. Βίτσος
ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΝΕΟΛΑΙΑ		
Ποίημα	35	Β. Τζουμελέα
Τα φαινόμενα «Ράμπο»· επίθεση υποκουλτούρας	36	Χ. Καφαντάρη
Το νεολαιΐστικο κίνημα στη Δ. Ευρώπη	39	Περιοδ. "Espresso" Μετάφραση Ο. Τραυλού
Κοινωνική αντιμετώπιση των Ναρκοτικών	41	Κ. Μπαϊράμης
Νέοι και Ναρκωτικά	43	Ο. Τραυλού
Εγένετο	44	Β. Τζουμελέα
Περιοδικά και Νεολαία· μια αρνητική πλευρά	46	Μ. Βλασσόπουλος - Δ. Πολίτης
Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, το παιδί και οι νέοι	53	Λ. Μονοκρούσος
Ένας Έλληνας στην Ευρώπη των τραίνων.	55	Κ. Στρατηγόπουλος
Υστερόγραφο αφιερώματος	58	Κ. Κρεμμύδας
Υπάρχει ανάγκη ενός πατέρα	59	Β. Σαραντόπουλος
Προσπάθεια προσέγγισης στην προϊστορία του κινηματογράφου	68	Κ. Βακαλοπούλου
Α. Σ. Γκριμπογιέντσοφ: Μια εποχή	70	Κ. Βελέντζας
Bruce Springsteen	73	Κ. Παντελίδου
Βιβλιοπαρουσίαση	75	Γ. Μητροφάνης, Ζ. Συνοδινός, Φ. Γαλανοπούλου, Α. Αντάνης
Οι αναντικατάστατοι	82	Β. Σαραντόπουλος
Θεατρικό Τμήμα	84	
Χορωδία	85	
Το νέο πολιτιστικό στέκι του Συλλόγου	87	Α. Κράους
Ευθυμογράφημα της Σύνταξης	88	Α. Αντάνης

Πολιτιστική

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
Σοφοκλέους 15 & Αιόλου
Τηλ.: 3211.617 - 3218.963

Γράμμα της Σύνταξης

Υπεύθυνος συντακτικής
επιτροπής
Ζήσης Συνοδινός

Συντακτική Επιτροπή
Αναγνωστοπούλου Αγγαίτσα
Ανδριανός Χρήστος
Αντάνης Άρις
Βακαλοπούλου Κική
Βελέντζας Κώστας
Βλασσόπουλος Γεράσιμος
Δάλκα Μίνα
Δεσποτίδης Παντελής
Καλογεροπούλου Ολυμπία
Καραολάνη Μαρία
Κράους Αλέξης
Κρεμμύδας Κώστας
Μονοκρούσος Λεφτέρης
Μπάδας Γιάννης
Μπουργαζάς Βασίλης
Οικονόμου Ανδρέας
Σαραντόπουλος Βασίλης
Ταμπακάκη Στεφανία
Τζανατάκος Θόδωρος
Τραυλού Όλγα

Επιμέλεια-σελιδοποίηση
Ανδριανός Χρήστος
- Συνοδινός Ζήσης

Διορθώσεις
Δάλκα Μίνα

Εξώφυλλο-Οπισθόφυλλο
Ανδριανός Χρήστος

Φωτοστοιχειοθεσία-Εκτύπωση
Lexikon O.E.
Ανδρ. Μεταξά 19-21, Αθήνα
Τηλ. 3639.387

Ιούνιος 1986
Τεύχος Νο 14
Χρόνος 5ος

Ε ΠΙΜΕΝΟΥΜΕ να ελπίζουμε ότι κάθε καινούργιο τεύχος του περιοδικού μας αποτελεί ευχάριστο γεγονός όχι μόνο για τη Συντακτική Επιτροπή που μόχθησε, αλλά για όλους τους εργαζόμενους στην Εθνική Τράπεζα.

Παρ' όλη την προσπάθεια που καταβάλαμε δε σπάσαμε την παράδοση που επιμένει την τρίμηνη έκδοση να την μεταμορφώνει σε εξαμήνη ή ετήσια. Λίγο όμως μας επηρέασαν τα σοβαρά γεγονότα στο Σύλλογο μια και το νέο σχήμα της συντακτικής ομάδας (με υπεύθυνο από την επιτροπή και όχι κάποιον «εντεταλμένο» μέλος του Δ.Σ.) αποδείχθηκε λειτουργικό ακόμα και σε τέτοιες αποδιοργανωτικές συνθήκες. Η επιτροπή της «Πολιτιστικής» από τη σύγκλησή της τον περασμένο Νοέμβριο συνεδρίαζε, σχεδόν αδιάλειπτα, κάθε δδομάδα σταθερή μέρα, στα γραφεία του ΣΥΕΤΕ και από τις αρχές του χρόνου στο νέο «Πολιτιστικό Στέκι». Αφού κατανάλωσε «μέσα σε κλίμα έντονου προβληματισμού και πλούσιου δημοκρατικού διαλόγου» αθροιστικά πολλά εικοσιτετράωρα (και... αρκετά κιλά καφέ και κούτες τσιγάρων), «κατάφερε» (όπερ έδει δείξαι!) να συνθέσει σ' ένα κοινό έργο τη δική σας -και δική της- πνευματική προσφορά: ένα τεύχος που εγκαινιάζει ίσως κάποιες αισθητικές καινοτομίες και που φιλοδοξεί να ξεπεράσει τους περιορισμούς μας, ν' αγγίξει και πιο απαιτητικές συνειδήσεις. Βέβαια στο περιοδικό που κρατάτε στα χέρια σας υπάρχουν πολλά κείμενα που υπογράφονται από μέλη της Σύνταξης. Αναγκαίο κακό. Λείπανε τα δικά σας κείμενα και αναγκαστήκαμε να... «τσοντάρουμε» τη δική μας aurea mediocritas.

Ας είναι. Ευελπιστούμε στο μέλλον να κατακλυσθούμε από τα γράμματά σας. Γι' αυτό και σας αναγγέλλουμε το αφιέρωμα του επομένου τεύχους που θα εκδοθεί μέχρι το... φετινό (αισιοδοξία!) Σεπτέμβριο και είναι: *Εργαζόμενος και Κουλτούρα*. Περιμένουμε λοιπόν όχι μόνο τις παρατηρήσεις και τις ιδέες σας, αλλά προπαντός τη δουλειά σας για να την δημοσιεύσουμε.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς
Η Συντακτική Επιτροπή της
«Πολιτιστικής»

Περί ορέξεως...

Ισως τελευταίοι, και καταϊδρωμένοι, να μιλάμε και μεις για το περιοδικό «ΓΡΥΛΛΟΣ», που εκδίδεται εδώ και 3 χρόνια στη Μεγαλόπολη Αρκαδίας από μια ομάδα νέων ανθρώπων. Μεταξύ αυτών είναι και ο συνάδελφος Βασίλης Κατσιδελάκης. Δεν φταίμε τόσο εμείς γιατί τυχαία και «από σπόνταν» μάθαμε την ύπαρξή του ξεφυλλίζοντας το 7ο τεύχος.

Αλήθεια πρόκειται για μια αξιόλογη προσπάθεια μετάδοσης μηνυμάτων σύγχρονου προβληματισμού στην εγκαταλελειμμένη πολιτιστικά επαρχία. Αλήθεια η τόλμη η επιμονή και η φαντασία ομίλησαν ένα περιοδικό που κατακλύζεται ολόκληρο από το πνεύμα της ελευθερίας και τη νεανική δροσιά.

Μπορεί συνάδελφε Βασίλη να μας στοματάρεις ολιγοντί (όχι, καθόλου ανταγωνιστικά!).

Μπορεί να φταίει και αυτή η άχαρη θέση στο ταμείο.

Πολύ θα θέλαμε όμως να «γυρλίξεις» και από δω μέσα σαν ένα... αρκετά ανήσυχ, τριζόνι της Επαρχίας που αντιστέκεται.

*

Με το τεύχος Νο 8, τον Απρίλη, ξέπέρασε τα δυο χρόνια ζωής ο «ΠΕΡΙΠΛΑΟΥΣ» του συναδέλφου –και πολύτιμου συνεργάτη στο περιοδικό μας– Διονύση Βίτσου. Παιδεία, μεράκι, συνέπεια και προπαντός γούστο Επτανησιώτικο συνθέτουν και αναδεικνύουν μία από τις πιο αξιολογες παρουσίες στο χώρο του πολιτιστικού περιοδικού τύπου.

Από το τελευταίο τεύχος επισημαίνουμε ιδιαίτερα, μέσα από τα τόσα ενδιαφέροντα, τη δουλειά του Ντ. Χριστιανόπουλου για τις μεταφράσεις του Ύμνου του Δ. Σολωμού, το πετυχημένο αφιέρωμα στο νεαρό εκλιπόντα ποιητή Ν. Λαδά (εδώ μας πρόλαβες Νιόνιο! ένα χρόνο τώρα «ετοιμάζαμε» και μεις παρουσίασή του!) και την ένθετη έκκληξη για τον Κάλδο του Γ. Ανδρειωμένου.

Τον ευχόμαστε να τα χιλιάσει!...

Φάβα και λάβα

Με λένε Κατινέττα. Το όνομά μου προέρχεται από το συνδυασμό Κατίνα και Ενριέττα. Είμαι γέννημα αυτής της τερατούπολης που λέγεται Αθήνα, χαρά της γης και της αυγής και θρέμμα όλων των μικροσυμφερόντων, της κοντόφθαλμης πολιτικής και απωθημένης μεγαλομανίας μικροαστικής προελεύσεως. Τα ήθη μου: χρηστά και άχρηστα. Το στυλ μου: κλασικό, κάτι σε Coco Chanel στο πιο φολκλόρ του, σαν σε Billy Bo, θα έλεγα, αλλά περισσότερο monterato. Η ψυχική μου κατάσταση: σαν Ελευσίνα στο ζενίθ της ρύπανσης.

Η εποχή μας δε δίνει με την εσώτερη ψυχοπνευματική δομή μου. Κάτι αγριεύει μέσα μου και νοιώθω σαν Ζουλού και Κογκολέξα. Αυτός ο κόσμος, αυτή η πόλη, είναι μια κόλαση, δηλαδή να κυκλοφορείς και να οπλοφορείς μάσκες οξυγόνου. Το νέφος, η μόλυνση, το καυσάεριο, το κυκλοφοριακό χάος. Μα τι περιθώρια έχεις έτσι να αναπτύξεις και να αναπτυχθείς; Οποία η παρηγοριά μας σ' αυτό το αλαλούμ; Να γυρίσουμε στα στοιχεία της φύσεως; Μα για ποια στοιχεία μιλάμε; Για τον ήλιο; Εκτός του ότι επέρχεται χειμών, τον ήλιο τον έχουν αναλάβει άλλοι, να τον αλλάζουν πορεία, πίστη, να τον θρέψουν να ψηλώσει, να τον αγκαλιάσουν και άλλα τέτοια δημιουργικά. Στα πράσινα λειβάδια; Αφ' ενός, έχουν μείνει ελάχιστα και όσα έχουν μείνει τα χρησιμοποιούν για να γυριστούν διαφημιστικά σποτ για απορρυπαντικά, αφ' ετέρου. Συμπεράσμα ότι τίποτα δεν απομένει για μας τους πτωχούς πλην τίμιους, εκτός από τον ουρανό, το σύννεφο και το φεγγάρι. Αλλά αυτά είναι η θεατή πλευρά της απαισιοδοξίας μας και πολύ μελό και έτσι. Μ' όλα αυτά, τα ανθρωπιστικά μου στραγγαλίζονται και η εναισθησία μου πεθαίνει εκτάκτως.

Είμαι μια Κατινέττα μόνη, αλλά δεν είμαι η μόνη και έτσι παρηγοριέμαι. Άλλωστε η πραγματικότητα είναι γεμάτη αντί-, αντιθέσεις, αντιφάσεις, αντικρουσεις, αντιπάλους, αντισταμινικά. Και ποιον να προλάβεις να πολεμήσεις, πώς να συντονίσεις τον αγώνα σου ενάντια στο κατεστημένο, στον ωχαδερφισμό, στη ρουσφετολογία, τη μιζέρια;

Βρίσκομαι στην απελπιστική κατάσταση να έχω χάσει τα πάντα, από τον αυθορμητισμό και την ειλικρίνιά μου, μέχρι το μυαλό και το σύζυγό μου. Σημεία των καιρών, σχολιάζει ο ψυχαναλυτής μου. Δείγμα του χωρόχρονου της μεταπρατικής, μεταπολεμικής, μεταπολιτευτικής κοινωνίας, εκπεφρασμένα σε αυτοκρατική και αλληλοσαρκασμό, που οδηγεί σε ένα προσωπικό σημειωτικό δράμα. Αλλά εγώ απτόητη, φορώ με χάρη τα βραχιόλια μου, να φέρνω κάπως σε μια απελευθερωμένη Γερακίνα, και αφήνομαι να οδηγηθώ στην πλήξη, στην απομόνωση, στην ανία, στο αδιέξοδο. Τι να σου πω, πολύ ανάλυση, πολύ κουλτούρα, πολύ αμφισβήτηση, πολύ απόρριψη.

Κατά καιρούς αναρωτιέμαι η μικρή προβληματική, πώς, γιατί αφού

...Ουδείς λόγος

Δεν ξέρουμε αν αγοράζετε σήμερα δίσκους και μάλιστα ελληνικούς με τις τιμές τους εκοφενδοιζόμενες στ' άστρα και με αμφισβητούμενη όχι μόνο την εγγραφή αλλά και το περιεχόμενό τους. Αξίζει όμως αληθινά τον κόπο να ακούσετε την καινούργια δουλειά του Αργύρη Μπακιρτζή, με τους «Χειμερινούς Κολυμβητές» του, «ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΣΤΗ ΜΥΡΟΒΟΛΟ». Είναι απόλαυση!

*

Κλείνουν 15 χρόνια φέτος από τότε που έφυγε, πικραμένος μέσα στο σκοτάδι της δικτατορίας, ο Γιώργος Σεφέρης. Το περιοδικό «Λέξη» κυκλοφορεί από τον Απρίλη το τεύχος-αφιέρωμα για τον μεγάλο ποιητή. Ογκώδες –και συνακόλουθα ακριβό– πλούσιο και πολύ ενδιαφέρον με κείμενα πολλών πνευματικών ανθρώπων, αλλά και του Σεφέρη, και με άφθονο φωτογραφικό και επιστολογραφικό υλικό.

*

Ένα από τα σημαντικότερα έργα της Νεοελληνικής Μουσικής περάστηκε «σεμνά» αυτούς τους μήνες στο δινύλιο. Πρόκειται για το «Μυστήριο» του Γιάννη Χρήστου (1926-1970), ορατόριο –του 1966– επάνω σε Αρχαίες Αιγυπτιακές Νεκρολογίες που «ξεδιπλώνεται με τη λογική, ή την έλλειψη λογικής, ενός ονείρου που το ονειρευτήχαμε σήμερα ή αύριο...» και εμπλουτισμένο σήμερα με ηλεκτρονικά εφέ. Είναι ένας σπουδαίος δίσκος για μνημένους και αμήνους στην έντεχνη μουσική μας.

*

Μοναδική στην ιστορία του κινηματογράφου θεωρείται η ταινία «Θυσία» του Αντρέι Ταρκόφσκι, που εντυπωσίασε στο Φεστιβάλ των Κανών. Γυρισμένη στη Σουηδία από τον 54χρονο δημιουργό που αργοπεθαίνει στο Παρίσι, γίνεται

ξέρω και διατυπώνω ολοκληρωμένα τις απόψεις μου και είμαι κάθετα αντίθετη με τα αρνητικά συναισθήματα και οριζόντια σύμφωνη με κάθε τι δημιουργικό και υψηλά στοχεύον, γιατί δεν κάνω τίποτα από πράξεις, να μη μου καταμαρτυρούν ότι είμαι μόνο θεωρία; Μα συνεχίζω να παραμένω σε μια κατάσταση αναρώτησης και να προσπαθώ να βρω μια ποίμα να ενταχθώ στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, μα όλο και κάτι μου ξεφεύγει.

Και υφίσταμαι μια κόπωση με υπαρξιακές προεκτάσεις και μούρχεται ζούρλιση και κάτι σαν μπούντισμα. Κινούμαι μεταξύ θριάμβου και εξουθένωσης, εγώ η Κατινέττα. Φθάνω μέχρι του σημείου να αλλάξω και το γραφικό μου χαρακτήρα μήπως βρω άκρη και γιατρεία, γιατί ο έτερος χαρακτήρ μου, έχει αλλοτριωθεί και απαλλοτριωθεί και περιμένω να εντοπίσω συμφέροντες όρους και τον δώσω επί αντιπαροχή, διότι ενδέχεται να αποκομίσω το κάτι τις μου, ως νέα και πολλά υποσχόμενο ταλέντο.

Είναι και οι δύσκολοι καιροί, που διανύουμε, κάτι η υποτίμηση της δραχμής, κάτι η υπερτίμηση του δολλαρίου, κάτι η απαγόρευση εξαγωγής λαθραίου συναλλάγματος, κάτι τα ελλείματα στο ισοζύγιο πληρωμών, κάτι το AIDS, που μπήκε ξαφνικά και απρόσκλητο στη ζωή μας, με έχουν κάνει να αμφιδάλω ακόμα και αν θα πάρω σύνταξη ως εργαζόμενη και σπουδάζουσα νεολαία αγγίζοντας ένα λογικό κλίμακι.

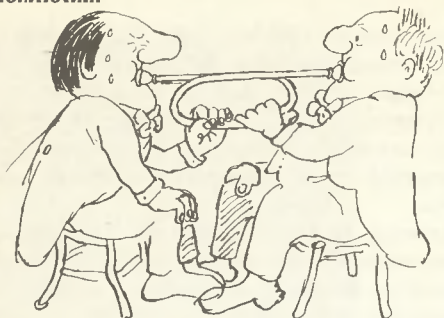
Έτσι όλα γύρω μου δρίσκονται σε μια ευαίσθητη ισορροπία που φθάνει σε υψηλή σουρρεαλιστική τάση και είναι όλα τόσο μαγικά και γραφικά σαν τη Σαντορίνη που παράγει λάδα και φάδα.

ΣΟΦΙΑ ΔΕΛΗΜΑΡΑ

αποτελεί το κύκνειον άσμα του. Είναι μια ποιητική παραβολή, μια ταινία «αντίστροφης μέτρησης» δηλώνει ο ίδιος, για να καταλήξει: «Όταν πιστεύεις σε μια λέξη η καθημερινότητα γλιστράει στο απόλυτο».

*

Ένας νέος δίσκος με το Γιάννη Βακαρέλλη να παίζει στο πιάνο έργα Γ. Κωνσταντινίδη, Ν. Σκαλκώτα, Μ. Χατζιδάκι, κυκλοφόρησε από τη διανογραφική εταιρεία «ΣΕΙΡΙΟΣ». Με θαυμαστή δεξιοτεχνία, ευαισθησία, τρυφερότητα, τεχνική –σημαντικό το έργο τους άλλωστε μέχρι σήμερα– ακούτε 12 από τα 44 παιδικά κομμάτια του Κωνσταντινίδη, τη Σουίτα Νο 4 του Σκαλκώτα και τη Ριθμολογία έργο 26 του Χατζιδάκι. Καλαίσθητη και κυρίως προσεγμένη δουλειά. Ευχόμαστε καλή ακρόαση.

Αντανεκλάσεις...

Επιλογή, Σχολιασμός, Επιμέλεια
Άρης Αντάνης

«Μην πιστεύεις εκείνους που λένε πως τούτος ο κόσμος είναι ο χειρότερος».
(Ντανίλο Κις)

Βράχος... Ανοχής

Έρωτας στην πρώτη εφηβεία

Έγχρωμη βραζιλιάνικη παραγωγή. Σενάριο - σκηνοθεσία: Ουώλτερ Ούγκο Κιούρι. Παίζουν: Βέρα Φίσερ, Ταρκίσιο Μείρα, Χιούγκα Μενεγκέλ, Οτάβιο Αουγκούστο.

Η ταινία εξελίσσεται στο Σάο Πάολο, το 1937, σε ένα πορνείο υπερπολυτελείας. Μια από τις πιο επιτυχημένες πόρνες κάνει οικονομίες για την αγορά ενός σπιτιού κι έτσι καθυστερεί τα χρήματα που στέλνει κάθε μήνα στη μητέρα της για την ανατροφή του γιου της. Η εκδικητική γριά της τον στέλνει πεσκέσι. Εκείνη αναγκάζεται να τον κρατήσει κοντά της με αποτέλεσμα στην ερωτική αυτή ατμόσφαιρα ο μικρός να γνωρίσει πολλά πράγματα γύρω από το σεξ και μάλιστα με απροσδόκητο τρόπο. Η ταινία θυμίζει ορισμένες ανάλογες ιταλικές, με τη διαφορά πως η πρωταγωνίστρια Βέρα Φίσερ είναι πολύ πιο ψυχρή από την ανάλογη, Λάουρα Αντονέλλι, Σύλβα Κοσίνα, Λέα Μασσάρι που θα έβασαν οι Ιταλοί σε παρόμοια περίπτωση.

Εντυπωσιακός είναι ο κεντρικός χώρος του δράματος, το πορνείο, που είναι κάπως μεταξύ Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και Όπερας της Βιέννης: απίστευτης πολυτέλειας και καλαισθησίας κτίριο.

P.S.

Τα αρχικά P.S. ανήκουν στην Κ.Κ. (Κριτικό Κινηματογράφου), γνωστή και μη εξαιρεταία Κα Ροζίτα Σώκου. Αυτή ντε, που τόσα χρόνια ανεχόμαστε να μας ερμηνεύει τις ταινίες, να κρίνει και να κατακρίνει, να καυτηριάζει δε και εκείνα τα έρημα παιδιά στην τηλεόραση, να σβύνει τα όνειρα και να πνίγει τις ελπίδες τους.

Όλα μπορεί να τ' ανεχθεί ο άνθρωπος. Ο άνθρωπος είναι δράχος ανοχής. Ακόμα και τη P.S. Έτσι φαίνεται. Όμως και η ανοχή έχει και τα όριά της. Εγώ π.χ., που μπορεί να πει κανείς ότι είμαι ένας άνθρωπος μεγάλης αντοχής και ανοχής, δεν μπορώ ν' αντέξω ούτε και να ανεχθώ να παρομοιάζει η Κα P.S. με πορνείο -έστω και από κακή διατύπωση ή σύνταξη- την... όπερα της Βιέννης...

Τα ονόματα (ή Τι κάνει νιάου-νιάου;...)

Το 1959 στο Κατάστημα Πειραιώς Α΄:

Η καινούργια δακτυλογράφος: Τι υπογραφές θα δάλω κύριε Προϊστάμενε;

Ο Προϊστάμενος: Μαύρος - Γάτος

- Ορίστε;

- Μαύρος - Γάτος, παιδί μου, κουφή είσαι;

- Με δουλεύετε;

- Παιδάκι μου θα υπογράψουν ο Προϊστάμενος του Τμήματος Γεώργιος Μαύρος και εγώ. Κωστής Γάτος.

– ... (Κεραμίδα).

Μάλιστα! Κεραμίδα η κοπελίτσα. Κι ήταν τόσο απλό! Όσο το «τι κάνει νιάου νιάου στα... κεραμίδια». Το 1959. Στο Κατάστημα Πειραιώς Α΄. Μα το Θεό!!! Αλήθεια είναι. Κι είναι τόσο αλήθεια, όσο αυτό που άκουσε ένας ποδοσφαιρικά άσχετος στο ματς του Παναθηναϊκού με τη Λάρισα και νόμισε ότι βρισκόταν σε ενυδρείο:

Στο 60ο περίπου λεπτό, βγήκε ο Καραβίδας και μήτσε ο... Κάβουρας!

Παρήγορες... ενέργειες

«Στη Στοά Μπροντγουέ έγινε διάρρηξη σε βιβλιοπωλείο».

Εντυπωσίασε η στάση που πήρε ο γερο-βιβλιοπώλης. Όχι μόνο δε φαινόταν λυπημένος, αλλά έδειχνε και μάλλον χαρούμενος, αν και το χαμόγελο που άνθιζε στα γεροντικά χείλια του ήταν λίγο αινιγματικό.

– Δε λυπάσθε; Τον ρώτησα.

– Όχι. Καθόλου.

– Πώς έτσι;

– Αγαπητοί μου, είναι παρήγορο το γεγονός ότι επιτέλους άρχισαν να κλέβουν και... βιβλία.

Αυτοί που ρώτησαν, χαμογέλασαν με τη σειρά τους. Μα το χαμόγελό τους δεν ήταν ακριβώς αινιγματικό. Ξεκίνησε από αμήχανο και έφτανε μέχρι χαζό.

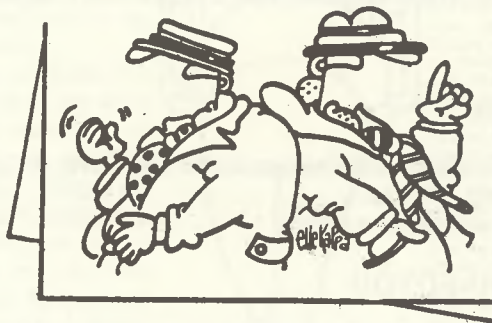
Κάπως έτσι ήταν και το δικό μου χαμόγελο, όταν διάβαζα σε υπηρεσιακό έγγραφο:

«...Παρακαλούμε να εγκρίνετε την προμήθειά μας με νέα σημαία, διότι η παλαιά κλάπηκε από αγνώστους, κατά το σημαιοστολισμό της 31.10.1985, ημέρα Αποταμίευσης...»

Να ρωτάγαμε άραγε το συμπαθή βιβλιοπώλη να μας πει τη γνώμη του και γι' αυτή την κλοπή, ή ποιον άλλον να ρωτάγαμε;

Κάποιον που ίσως θα μας έλεγε πως «είναι παρήγορο το ότι άρχισαν να κλέβουν... και σημαίες».

Εγώ λέω να μην ρωτήσουμε κανένα, γιατί μπορεί να πάρουμε και καμιά απάντηση που να μας αφήσει... απαρήγορητους!

Αντιρατσιστικά!!!

Διαβάζω στο βιβλίο του Paul Theroux με τίτλο "The kingdom by the sea" (εννοεί την Αγγλία). Και συμπεραίνω ότι στην Αγγλία ο ρατσισμός έχει εκλείψει εντελώς. Διότι:

- Οι μαύροι αστυνομικοί ονομάζονται «έγχρωμοι».
- Οι καταδικασμένοι εγκληματίες είναι όλοι «Πακιστανοί» και οι πορτοφολάδες είναι «αράπηδες».

Αλλά όταν ένας μαύρος δρομέας έρχεται πρώτος και κερδίζει χρυσό μετάλλιο σε διεθνείς αγώνες, τότε είναι «Άγγλος»! Εάν έρθει δεύτερος είναι... Βρετανός. Εάν χάσει ήταν... «έγχρωμος» (coloured). Και αν αποδειχθεί... ντοπαρισμένος, τότε πρόκειται για «Πακιστανό».

Αυτά στην Αγγλία. Εδώ βέβαια δεν έχουμε τέτοια προβλήματα. Γιατί ούτε έγχρωμους Έλληνες έχουμε, ούτε υπάρχει πιθανότητα να έλθει κάποιος πρώτος ή δεύτερος σε διεθνείς αγώνες, αλλά ούτε ακούστηκε ποτέ τίποτα σχετικά με ντοπαρίσμα Ελλήνων Αθλητών. Ούτε καν ...Αθλητριών!

Τρία χρόνια περάσανε...

ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο: (΄Αστο... δε χρειάζεται)

Χρονική περίοδος κρίσης: 1/9/1983-31/8/1984

Λοιπά στοιχεία: (αφού δε δάξουμε όνομα, άστα κι αυτά)

VALEUR: (Μη τα συζητάς)

Σπουδές: (κάργα)

Οικονομική κατάσταση: (Της Λαίδας της Κορινθίας)

Ημερομηνία αποστολής του Δελτίου

στην αρμόδια Υπηρεσία: Κάποια άγνωστη ημερομηνία του σωτηρίου έτους 1986 και εντεύθεν. (Δηλαδή δεν έχει υποβληθεί ακόμα.)

Οικογενειακή Κατάσταση: Παντρεμένος (χωρίς παιδιά κατά την υπό κρίση περίοδο, με ένα χαριτωμένο αγοράκι τριών ετών σήμερα. Να του ζήσει).

3 ολόκληρα χρόνια για να πάει ένα δελτίο ποιότητας από τη μία υπηρεσία στην άλλη. Στην εποχή της ταχύτητας. Τρία χρόνια. Ας δούμε τώρα τι μπορεί να έχει συμβεί στο μεταξύ: (Σε τρία χρόνια;)

- Πρώτα να έχουν συγκεντρωθεί άλλα δύο δελτία ποιότητας «προς υποβολήν».

- Δεύτερο να έχουν μεσολαδήσει προαγωγές και να κριθεί ο ενδιαφερόμενος χωρίς... δελτίο. (Αν δεν κάνω λάθος γι' αυτό γίνονται τα δελτία. Για την εξέλιξη των υπαλλήλων).

- Τρίτο να έχει πάρει σύνταξη ο συνάδελφος, περί του οποίου το δελτίο, που είναι και η πιο ανώδυνη εκδοχή.

- Και τέταρτο, να έχει... πεθάνει ο συνάδελφος και να μη χρειάζεται πλέον τέτοιο δελτίο αλλά... άλλο (χτύπα ξύλο).

Όλα αυτά μου τάπε ένας συνάδελφος. Και καθώς έφευγα σκυφτός και απομακρυνόμουν, τον άκουσα να με φωνάζει:

- Και... πού είσαι; μου λέει.

- Τι είναι πάλι;

- Έχω και να σε ρωτήσω κάτι.

- Ρώτα.

- Μήπως νομίζεις ότι χρειάζονται τα δελτία, ακόμα και για όσους είναι «εν ζωή»;

- Δεν καταλαβαίνω τι εννοείς! Απόρησα.

- Καλά, ζωή σε λόγου μας, μου πέταξε κι έφυγε.

Η... υπόθεση του έργου

«Αυτόν τον χρόνο, εγκάρσια γραμμή για όλους τους δυνατούς χώρους –μαζί και τους χώρους του χρόνου– που είναι και ο έσχατος ερμηνευτής του έργου του Κούνδουρου, καλούμαστε να έχουμε ως οδηγό μέσα στο σκοτεινό θάλαμο, οδηγό της επιλογής για ό,τι θα πάρουμε και για ό,τι θ' αφήσουμε σ' αυτήν την ταινία. Είναι με την εικόνα –χρόνο που μπορούμε να σκεφτούμε– αφού δούμε ή όταν βλέπουμε – το ΜΠΟΡΝΤΕΛΟ του Κούνδουρου. Γιατί ακριβώς αυτός ο χρόνος περιέχει και το αρχέγονο νοηματικό καθορισμό των εικόνων του...».

Ένα απόσπασμα πάνω στο έργο Bordello του Κούνδουρου. Ακούστε λίγο ακόμα. Αξίζει τον κόπο:

«...Είναι ταινία για τον χρόνο ως νόημα ζωής και ως α-νοητό του θανάτου. Είναι ακόμα και η υπέρβαση των ψευδοδιλημμάτων μιας πλαστής αμφιβολίας... Το βλέμμα γίνεται το ίδιο ενσωμάτωση του ορώντος στο ορατό... Γιατί βλέπει την εικόνα –χρόνο που κι εκείνη με τη σειρά της οδηγεί στην ατέρμονη αναστρεψιμότητα του «αισθάνεσθαι» ανάμεσα στο «δλέπω» και «αγγίζω»...»

Καταλάβετε τίποτα; Εγώ πάντως όχι. Όταν είδα την ταινία, πήρα κάτι, νομίζω. Όλοι κάτι παίρνουμε. Κι έρχεται ο κριτικός και μας λέει ότι δεν πήραμε τίποτα. Ποιος κερδίζει από μια κριτική; Ποιος χάνει; Η ταινία; Ο καλλιτέχνης; Ο κόσμος; Εγώ νομίζω πως όλοι. Μα κυρίως ο κόσμος. Που θέλει να πάει

σινεμά! Κι άμα διαβάσει μια κριτική σαν κι αυτή, μπορεί να μην πάει. Και υποτίθεται ότι η κριτική είναι υπέρ της ταινίας. Σκέψου να ήταν... κατά! Θυμάμαι εκείνο τον άνθρωπο, που βγαίνει στην τηλεόραση πριν παιχτεί κάποιο γουέστερν, όπου το παλληκαράκι με τα δύο περιστροφά σκοτώνει τους πάντες, παίρνει την κοπέλα, τη φιλάει και τελειώνει, βγαίνει λέω και μιλάει ένα τέταρτο για τα νοήματα, τα βαθιά, που μόνο εκείνος μπόρεσε να εκμαιεύσει μέσα από τα μπαμ και τα μπουμ, μας στουμπώνει με ένα σωρό ακαταλαβίστικες φράσεις και μας αναγκάζει να αλλάζουμε κανάλια συνεχώς, μέχρι να αρχίσει η ταινία, κραυγάζοντας απελπισμένοι: «Σταμάτα τον πασατέμπο, ρε φίλε, μπας κι ακούσουμε τα περιστροφά...»

Δεν ξέρω γιατί δεν είμαστε πιο απλοί οι άνθρωποι. Ίσως επειδή όταν δεν μας καταλαβαίνουν οι άλλοι, θεωρούμαστε σπουδαίοι. Ελπίζω να καταλάβετε τι εννοώ! Και μην κρίνετε ίνα μη κριθείτε. Κατά τα άλλα "Bordello" η υπόθεση... του έργου, ήτανε παραπάνω.

Σουδλίστε τους...

Όχι για την κλοπή! Όχι. Πάει πολύ! Εγώ στον Κριτόδουλο του Οικονομικού Ταχυδρόμου το δρήκα. Ας ποιίμε, το... έκλεψα.

Και δεν ξέρω αν έχει ήδη πέσει στα χέρια σας. Όχι, δεν μιλάω γι' αυτόν που τόγραψε. Αυτόνε ακόμα τον κυνηγάνε. Μιλάω για το κείμενο. Μήπως το έχετε ήδη διαβάσει κιόλας.

Όμως τέτοια κείμενα σπανίζουν. Σπανίζουν... ακόμα δηλαδή! Ας το δούμε λοιπόν και ας το ξαναδούμε και μέσ' απ' αυτές τις ζουμερές σελίδες της Πολιτιστικής. Ξέρεis γιατί;

Γιατί υπάρχει φόδος, μετά από λίγο καιρό, ίσως, όχι μόνο να μη μας κάνει καμιά εντύπωση, αλλά -ίσως λέω- να είμαστε υποχρεωμένοι να γράφουμε έτσι. Και χειρότερα. Και επίσημα δηλαδή! Και τότε... Τα πράγματα θα είναι πολύ δύσκολα. Γιατί στην Αλαμάνά ένας ήτανε ο κατά τη γνώμη των εχθρών υπεύθυνος, τον δρήκανε και τον σουδλίσανε. Κι αυτόνε τον έρημο που έγραψε αυτό το κείμενο -ένας είναι κι αυτός- τον κυνηγάνε, κι όπου νάναι τον πιάνουνε.

Αιμάς όμως πως να μας βρούναι τόσι που θάμασται, χοιλιάδαις γρεκοί. Κι αν μας βρούναι αιμάς, που θα βρούναι της σουδλίας; Δουσκόλος δηλαδή... πολύ δισκόλος.

Απολυτήριες εξετάσεις στην ιστορία
Εν Αγίω ... τη 17η Ιουνίου 1975

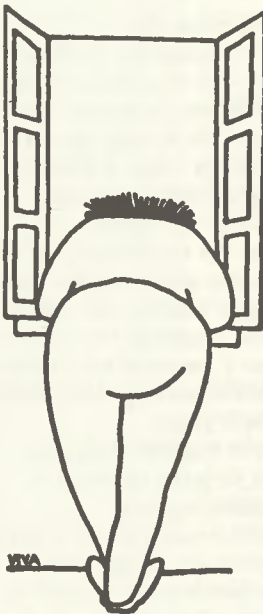
Όνομα

Αντώνιος ...

Ζήτημα πρώτον. Οι μάχοι της Αλαμάνας.

Ζήτημα: Δεύτερον. Οι καταστροφές τον ψαρών. Το πρώτον.

Μόλις άκουσαν οι τούρκοι πως ο αθανάσιος διάκος έπιασε ταμπόρια στην αλαμάνά οι τούρκοι μόνιασαν και πήγαν να τους διόξουν. τότε ο αθανάσιος διάκος έλαβε τα μέτρα μόλις έφτασαν οι τούρκοι πολεμόντας εκεί ο αθανάσιος διάκος άρχισε να τους κτιπάσι του τούρκους. τότε χύθηκαν οι τούρκοι επάνο του και ο αθανάσιος διάκος του κτιπούσε με τα όπλα. τότε οι τούρκοι τραβήχτηκαν πήσο. σκοτόθηκαν πολύ έληνες και πολύ τούρκοι. τότε έφτασε ο λεονίδας ο σπαρτιάτι με το άλογο να φύγη. τότε ο αθανάσιος διάκος δεν βέλη να φύγη. τότε οι τούρκοι ζήγωσαν πολύ κοντά και χύθηκαν επάνο του. τότε ο αθανάσιος διάκος τάβιξε το γιαταγάνι του και άρχισε να κόβη κεφάλια. έκοψε πολλά κεφάλια και το σπαθί του το γιαταγάνι έσπασε και τον πιάσανε από πήσο. λέει ένα ποίσιμα χίλιοι τον πάνε από μπροστά και διό χιλιάδες πήσο. για βες κερό που διάλεξε ο χάρος να τον πάρη τόρα π' ανθίζουν τα κλαριά και βγάzi οι γης χορτάρη. τότε τον έπιασαν και τον πίαγε στη Λαμία στην φιλακή κε τον δικάσανε. τότε οι τούρκοι τον έπιασαν και του είπαν γίνεσαι τούρκος διάκο μου την πίστη σου να αλάξης και ο διάκος το αποκρίθηκε και τους λέει για την πατρίδα την γλκιά χυλίες ζοές δε χάνο εγώ γρεκός γενίθικα γρεκός και θα πεθάνο. τότε τον έπιασαν και τον σουδλίσαν στη σουθλα και τον έψυσαν.

Συνάδελφοι Δημιουργοί

Γιώργος Πατρινιός

Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΑΓΑΠΗΣΙΣ

Η απόλυτος αγάπηςις
εγγίζουσα τα κράσπεδα του Θεού
εφαπλούται στο υγρό μάτι μιας δορκάδος.
Πώς συλλαβίζουν τα δάκρυά Σου,
όπως βρέχουν τα πολύχρωμα σήματα
των ευκαλύπτων – πώς συλλαβίζουν
τον αδιαίρετο Πόνο, τον έφηβο.
Εν μέσω μόνης καταιγίδος
συνουσιάζω την έκσταση της αύλακας
με το φρυγμένο μέτωπο μιας αψικόρου.
Περίμενε, μην ξοδεύεις την ερημία,
ανάμεσα στο παρεθύρι του κερανού
στο πλαίσιο τ' ουρανού από θειάφι,
θα μας ξαναδώσουν τη νήπια αγάπη
τ' απερινόητα χέρια.
Θυμάσαι ένα θαμμένο λυκαυγές
ζωγράφιζα τα χείλη της θύελλας
σε μια νιόκοπη κάπαρη.
Ωσαννά! Ευλογημένη πληγή – τραγουδούσα –
που με τέμνεις και με ξαναζείς
δεν θα κουραστώ να σ' αναγγέλλω.
Η απόλυτος αγάπηςις
ρυάκι στις φιδωτές μου φλέβες
μας παρηγορεί και υπάρχουμε
σαν όνειρο από φως που το φως
αλύπητα κονιορτοποιεί
και με χίλια μόρια ζείδωρα
ταΐζει τα σαστισμένα μου αηδόνια.
Απύθμενο μάτι συνέχισέ μου τη νύχτα.
Εν μέσω μόνης καταιγίδος
ένας αγέννητος έφηβος κρυώνει.

ΦΛΗΝΑΦΗΜΑΤΑ

Προβάλλεις τις πληγές σου θνησιγενή
 σε μάτια αμφίβολα-οδυνηρές γυναίκας
 ανάμεσα στο allegretto του αίματός σου
 και στο μυθικό δειλινό
 με πανικό σε συνάντησε και σε σύντριψε.
 Σχεδιάζοντας τη φρίκη ασύστολος
 μ' αέναη σκόννη
 ο έρωτας και ο θάνατος συνυπάρχοντας
 απελπιστικά σε καθορίζουν.
 Κλαδεύεις τα δέντρα του σώματός σου
 καρτερείς ξανά το έαρ
 αδυσώπητος μαθαίνεις το ένα μάθημα
 δεν ανήκεις πουθενά
 τίποτε δεν σου ανήκει
 μήτε αυτή η βεβαιότητα του τίποτε.
 Αιμάσσεις και τραγουδάς
 ένα τραγούδι ουρλιαχτό
 σταυροπόδι στ' αλώνι της καρδιάς σου.
 Απαραμύθητε έρωτα
 μέσα στο λίγο και τούτης της νύχτας.

ΓΑΛΑΖΙΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Έδγαλα σήμερα τα ποιήματα στον ήλιο
 ήταν πολύ διάφανη η μέρα
 τα μάτια σου δεν ωφελούσαν άλλο.
 Ένα γελαστό ψάρι κολυμπούσε στον αγέρα
 έλιωνε το λουλούδι του γκρεμού.
 Το νείκος του θανάτου δεν απάντησα
 που τη νύχτα μας είχε σπαταλήσει.
 Περιπατούσανε τα ποιήματα στα τζάμια
 της θάλασσας και των ματιών σου,
 ο παλαιός πινηρός ρακενδύτης ζήλευε
 τη γλώσσα του χαμένου ρόδου έκλεβε
 έφευγε απαραμύθητος.
 Όταν πλειστηριάζονται τα θαύματα
 εσύ στα κάγκελα του ονείρου σου μορφάζεις
 πλειοδοτείς με δάκρυα και χάνεις πάντα.
 Εγώ είμαι σήμερα χαρούμενος
 γευματίζω γαλάζιο
 γεμίζω με ήλιο το αίμα μου.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΦΩΝΕΣ

Και ξαφνικά χαλάσανε οι γλώσσες
 χτυπούσανε μ' απόγνωση στα στόματα
 πασχίζανε να δώσουν κάποιον ήχο,
 πεταλούδες κίτρινες φτερίζαν δίχως τέλος
 τ' άηχα λόγια π' αφήναμε τις νύχτες.
 Η μια φωνή κατέσφαζε την άλλη
 δίχως ηχώχρωμα ο απελπισμός μας.
 Όλα είναι μάταια αφού πεθαίνουν
 ακόμα κι όταν ανατέλλει το έαρ.
 Αν κατέχεις τα ιδεογράμματα της ψυχής μου
 διάβαζε στην απαλάμη μου το τέλος,
 το χαράζω μόνος, το λούζω με δάκρυ
 και γιομίζω τ' αυλάκια του έναστρη νύχτα.

ΘΑΝΑΤΟΣ

Εξήλθεν ο μέγας Θεριστής – στην οφειλόμενη ώρα
 άμα ο σάχυς έγερνε – την εύτοκη γαστέρα
 λαμπρός κι ακτιδωτός – ο αγαπητικός ήλιος.
 Ο προαιώνιος Θεριστής ξεκούκισε – το σταρένιο θύσανο
 κι εδέχθη το θάνατο η γη – σε γόνιμην αγκάλη
 όπου ξεπήδησε νείκος ατελεύτητο – γονιμοποιήθη η φθορά
 και τα περιβόλια του Θεού πλημμυρίσαν – πασχαλιάς άρωμα
 από πήλινα δάκρυα καταρδεύοντα – ουράνια παρτέρια.

Ο Γιώργος Πατρινιός γεννήθηκε στ' Ανάπλι. Εκεί ζει με την οικογένειά του και εργάζεται στην Εθνική Τράπεζα. Έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές: 1) *Πνυγή Φωτός*, 1977 και *Σήματα Λυγρά*, 1985. Από αυτές είναι τα ποιήματα που δημοσιεύουμε. Η τρίτη συλλογή του Γιώργου Πατρινιού πρόκειται να κυκλοφορήσει μέσα στο 1986.

Θανάσης Καλοδίκη

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ!

Ένας γκρίζος ήλιος
ο ίδιος ήλιος κάθε πρωί
συνοδεύει τα δήματά μας
στην καταχνιά τούτης της πόλης
σε μέρη που όλοι επιζητούν τις περιπτώσεις
για να ικανοποιήσουν τον ευτελή εγωισμό τους
διεσπαρμένοι σαν την αιθαλομίχλη
μέσα σε διαδρόμους και σε γραφεία.
Κι η σιωπή που πλανιέται ανάμεσά μας
μικραίνει τους χώρους της γνώσης
σε μερικά χιλιόμετρα κουραστικά
που επαναλαμβάνονται καθημερινά
κάτω από τις ίδιες συνθήκες.
Γίναμε δυσκίνητοι με πόνους στη μέση
και αγνοήσαμε το δελτίο του καιρού
αφού τώρα μας νοιάζει μόνο
να αναπνέουμε λιγότερο
το περιβάλλον
που μετουσίωσε τις πράξεις μας.
Τα μάτια μας δακρύζουν
από την αίσθηση του μεγαλείου
της εφηρμοσμένης διανόησης,
και η καρδιά μας σκιρτά από ικανοποίηση
αφού καταφέραμε τον «άξεστο» ψαρά
να μαζεύει την αρμύρα
από τα θολά του μάτια,
και να αναρωτιέται
γιατί τον τσούζουν παράξενα.

ΑΝΤΙΘΕΣΗ

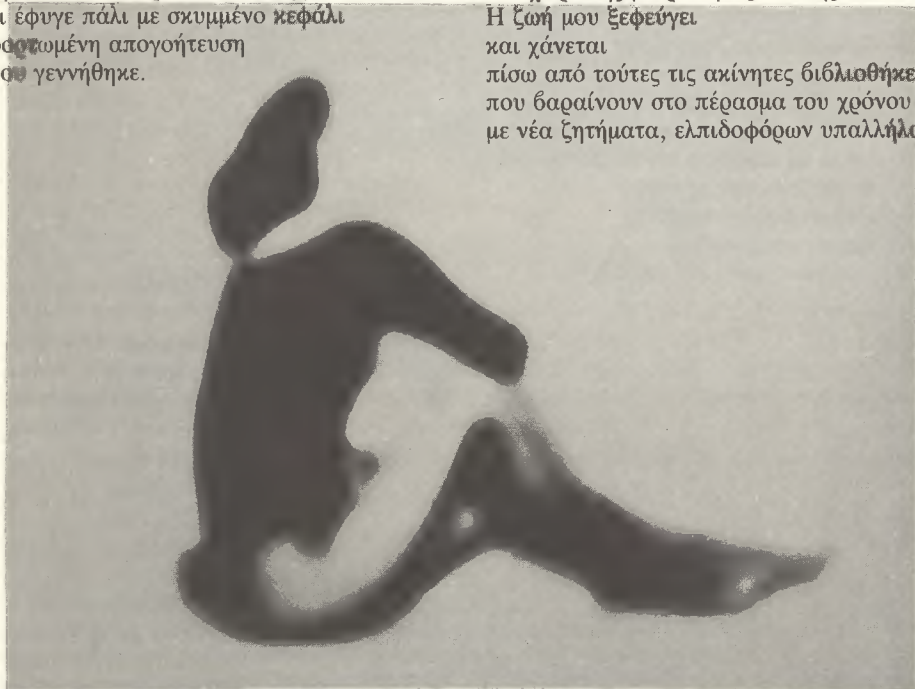
Υπάρχουν μόνο
σιωπηλές πλαγιές
γύρω από τη θάλασσα.
Βράχοι λευκοί
βυθισμένοι στο φως
και στην αρμύρα.
Δεν υπάρχει νερό,
και το πράσινο,
το βρίσκω μόνο
στην καθαρή σου ματιά.

ΠΡΟΣΗΛΩΣΗ

Κι όμως υπάρχει βαθύς μαρασμός...
 Μια ιδέα μας κτυπά την πόρτα
 και μεις την αφήνουμε στο κατώφλι
 μέχρι να τελειώσει το σήριαλ.
 Μια αδιάφορη κίνηση,
 «Ναι ήταν η πόρτα»
 κι αυτό ήταν όλο
 κι ο καναπές θαθαίνει πάλι
 μέχρι το χώμα
 και ψάχνει να βρει
 το χαμένο ενδιαφέρον μας
 μέχρις ότου μια ομάδα διαφημίσεις
 διατάζουν τον καναπέ
 να ρουφήξει τον αέρα του δωματίου
 και να ξαναβρεί πάλι τις διαστάσεις του.
 Κι η πόρτα ανοίγει...
 «Δεν ήταν κανείς, κάποιο λάθος»
 κι η πόρτα κλείνει
 και πάλι διαφημίσεις...
 Κι όμως ήταν μια όμορφη ιδέα.
 Ένα ψυχρό καλωσόρισμα
 την έκανε να ντρέπεται που ήρθε
 κι έφυγε πάλι με σκυμμένο κεφάλι
 φασματική απογοήτευση
 που γεννήθηκε.

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

Έρχονται στιγμές
 που τούτο το τεχνητό λευκό φως
 μ' αποσυνθέτει σ' εκατομμύρια
 μικρά και ασημαντα
 λερωμένα μόρια
 και με ρίχνει πάνω στο πάλεμα
 δυο μπουμπουκιών
 που πασχίζουν ν' ανθίσουν.
 Η ζωή μου ξεφεύγει
 μέσ' απ' τις χαραμάδες
 του παλιού μου γραφείου
 και χάνεται
 πίσω από συρτάρια
 και μέσα σε νωπούς ξεχασμένους φακέλλους,
 υποθέσεων που πέρασαν και μ' έφθειραν,
 κάτω από βλέμματα
 σταθερά καρφωμένα
 στο χώρο της μετριότητας και της ανουσίας.
 Η ζωή μου ξεφεύγει
 και χάνεται
 πίσω από τούτες τις ακίνητες διδλωθήκες
 που βαραίνουν στο πέρασμα του χρόνου
 με νέα ζητήματα, ελπιδοφόρων υπαλλήλων.

ΟΙ ΓΛΑΡΟΙ

Το νερό χτυπιέται κι αφρίζει
στο πέραςμα του χρόνου
κι αφήνει την πρύμη
παρέα στους γλάρους.
Τώρα ο αφρός,
μετά μια γραμμή,
μετά ηρεμία.
Και γω βλέπω τους γλάρους
να πετούν,
πίσω από σκούνες
και τριήρεις πολεμικές,
πίσω από πειρατικά τρικάταρτα
και ρωμαϊκές γαλέρες,
στο ασταμάτητο κυνηγητό
του χρόνου
που ξεφεύγει απ' τις πρύμες τους.

Τα σχήματα μένουν τα ίδια
μονάχα οι ήχοι αλλάξανε
και κείνο το μαύρο σύννεφο
που τους λερώνει τα φτερά.

ΦΘΟΡΙΣΜΟΣ

Τούτο το λευκό το φως
γέμισε με φθόριο τις φλέδες μας
και η όψη μας χλωμή
σέρνεται πάνω στους καθρέπτες
και στους χώρους δουλειάς.
Κι όμως πολλοί μαςμίλαγαν
για μόρφωση
όταν μικρούς μας μάξευαν
απ' το δρόμο της γειτονιάς
μούσκεμα στον ιδρώτα.
Τώρα αξιοποιούμε τους κόπους μας
καθισμένοι σε μια καρέκλα
ψάχνοντας για μια σταγόνα
στη στυμμένη μας πια σκέψη.
Κι ο χρόνος κυλά
ανάμεσα σε καινούργιες ρυτίδες,
τίμημα προαγωγών και επιδομάτων,
και μεις αναμοχλεύουμε
τα ίδια σχήματα
στους ίδιους πάντα κλειστούς χώρους
αναπνέοντας κάθε μέρα και λιγότερο
τη ζωή που θρίσκειται
μερικά μόνο χιλιόμετρα μακριά μας.

Ο Θανάσης Καλοδίκης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1950. Εργάζεται στην Εθνική Τράπεζα από το 1978 και έχει ασχοληθεί και με τη συγγραφή και έκδοση Αγγλικών Σχολικών Βιβλίων. Τα ποιήματα που δημοσιεύουμε είναι δείγματα από την πρώτη εκδοτική δουλειά του «Στιγμές Αλήθειας» (για την οποία δλ. στη Βιβλιοπαρουσίαση σελ. 80), ενώ ετοιμάζει μία ακόμη ποιητική συλλογή με τίτλο «Ποιητικές Στιγμές».

Κώστας Βελέντζας

Η ΦΥΓΗ

ΥΠΑΡΧΕΙ ένας σταθμός. Ένας τόσοσ δα μικρός άσπρος σιδηροδρομικός σταθμός με δυσσινιά σκεπή και παραθυρόφυλλα. Γύρω ξερότοπος. Μόνο μια λεύκα στο έμπα του αυλόγυρου, το σκεπασμένο πηγάδι, το μαγγάνι που τρίζει μ' εκείνο τον παράξενο ήχο, η παλιά σκουριασμένη ατμομηχανή. Απέναντι μακριά, πολύ μακριά, η κορυφογραμμή με το σχήμα της πλαγιασμένης γυναίκας. Τίποτε άλλο. Και τα τρένα. Πάνε έρχονται, πάνε έρχονται, πάνω στη σιδηροτροχιά που μοιάζει να μην έχει αρχή, να μην έχει τέλος. Τα καθημερινά τοπικά τρένα με τις γνώριμες φάτσες στις νηξέλομηχανές. Τα εξπρές που περνάνε σφυρίζοντας δαιμονισμένα, χωρίς να κόβουν ταχύτητα. Τα βαγόνια που περνάνε ασταμάτητα, ένα, δύο, τρία, ποτέ δεν κατάφερε να τα μετρήσει ο Σκυριανός· κοίταζε αχόρταγα με μάτια που τον πονούσαν, τον έτσουζαν από την προσπάθεια να δει μέσα σ' αυτά αυτούς που ταξιδεύουν, διασταύρωνε το βλέμμα του με τα δικά τους για μια στιγμή και την κρατούσε σφιχτά στη φούχτα του μυαλού του, γιατί άλλη στιγμή δεν είχε που να τον ταραξεί τόσο πολύ, παρά μόνο τότε, τότε ένιωθε να ταξιδεύει, να φεύγει, έβλεπε τον εαυτό του να πετάει το πηλίκιο με το σήμα του οργανισμού και τη στολή του κλειδούχου και να μπαίνει στο πρώτο τρένο. «Ώρα 11.30, παρήλθεν, ώρα 13.10, παρήλθεν, ώρα 17.05, πεντάλεπτος καθυστέρησης». «Μάλιστα κύριε Σταθμάρχα, δεδαίως, ουδεμία ανωμαλία, τα σέδη μου». Και περίμενε δίπλα στο σηματοδότη.

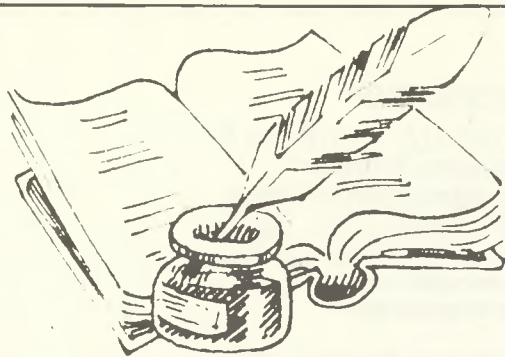
Υπάρχει ένα μικρό νησί στο Αιγαίο. Με ασβεστωμένα σπιτάκια και πεύκα δίπλα στην αμμουδιά. Μια θάλασσα κρυσταλλένια, μαυλίστρα. Η τράτα που τον έπαιρνε μικρό, ο πατέρας του, και σαν γύριζαν το σούρουπο τους περίμενε στο κατώφλι η μάνα με το άσπρο κεφαλομάντηλο και τους δόηθαγε να ξεφορτώσουν το ψαρικό και τα θαλασσινά. Ήταν το Ρηγιώ, η παιδική του αγάπη, που έδγαζαν τα παπούτσια, παιδιά τότε, και περπατούσαν στην απαλή άμμο· ένιωθε τη ζεστασιά της γης να ανεβαίνει και να πιάνεται στην καρδιά του. Έλεϊτα η πρωτεύουσα η πολυθόρυβη και η πολυπρόσωπη. Ο νεανικός ενθουσιασμός, η ορμητική φλόγα του έφηβου που διάζεται να κατακτήσει τον κόσμο. Το γυμνάσιο. Τα όνειρα για την Ιατρική. Ο πόλεμος, η πείνα. Το «μέσον», η «ευκαιρία», και να κλειδούχος σ' αυτό το απόμακρο μέρος με δυο τόσες το μήνα και το μέλλον «σίγουρο». Ο Σκυριανός έπαιζε με το γείσο του πηλίκιου. Ώστε αυτό ήταν λοιπόν; Έτσι θα περνούσε η ζωή του; Ένα γραφείο, «αναφερόμεν», «όλα δαίνουν ομαλώς», «παρήλθε»; Οι τοπικές, οι ταχείες, οι υπερταχείες, τα εξπρές, «καθυστερήσεις ημισείας ώρας». Δυο παράλληλες σιδερένιες γραμμές, δυο ράγες που δεν μπορείς να τους ξεφύγεις, δεν υπάρχει δεξιά-αριστερά, μπροστά, μόνο μπροστά, γρήγορα, πιο γρήγορα, ξαφνικά η σύνταξη, το τέλος. Το τέλος. Μια μυστική ανατριχίλα τον διαπερνούσε, ένα ρίγος, όταν το σκεφτόταν. Ένιωθε, μερικές φορές, έντονη τη μοναδικότητα της ζωής του.

Έδνε ακόμα μια φορά ο ήλιος πίσω από την κορυφογραμμή με το σχήμα της γυναίκας. Έσθσηε τη λάμπα της αυλής, πήρε ένα κλωνάρι βασιλικό από τη γλάστρα και το πέρασε ανάμεσα στα δόντια του. Κάθισε στο παγκάκι, έδεσε τα χέρια του πίσω από το κεφάλι και δάλθηκε να κοιτάει τ' αστέρια. Το επόμενο τρένο θα περνούσε στις 6 το πρωί. Είχε ετοιμάσει τη βαλίτσα του. Είχε έτοιμη και την αναφορά της παραίτησης. Την είχε γράψει και την είχε σκίσει πέντε φορές. Φανταζόταν την έκπληξη του Σταθμάρχη και χαμογελούσε. Η σκέψη της φυγής τον είχε συνεπάρει. Τώρα τίποτα δεν είχε σημασία, μόνο να φύγει, να φύγει. Κι όμως κάτι σκοτεινίαζε τον ενθουσιασμό του, κάτι θόλωνε αυτή τη φλόγα. Φευγαλές, βασανιστικές στιγμές αδεσποσύνης τον τυραννούσαν. Δυο άνθρωποι μάχονταν μέσα του. Ο ένας φώναζε «θέλω», ο άλλος απαντούσε «πρέπει». Πάλευε να φιλιώσει τις δυο αντίθετες φωνές, κουράστηκε. Πετάχτηκε, κοίταξε το ρολόι του: πέντε και κάτι. Άρχισε να χαράζει. Πήγε σκουνοτυφλώντας στο δωμάτιό του. Τρόμαξε σαν είδε το πρόσωπό του. Δυο γαλάζιοι κύκλοι έζωναν τα μάτια του. Το κρύο νερό κάπως τον συνέφερε. Έσκαγε σιγά-σιγά ο ήλιος όταν ακούστηκε το σφύριγμα του τοπικού. Άπλωσε το χέρι κατά τη βαλίτσα. Το βλέμμα του έπεσε πάνω στη διπλωμένη στολή, στάθηκε. Την κοίταζε μαγνητισμένος. Το νησί, τα τρένα, ο πόλεμος άρχισαν να χορεύουν μπροστά στα μάτια του. Το χέρι του ακόμη χάιδευε τη στολή. Κι όταν ακόμη ακούστηκε το τρένο που ξεμάκραινε.

Υπάρχει ένας σταθμός, μοναχικός, άσπρος, μ' ένα μικρό αυλόγυρο. Ίσως είναι γνώριμος. Ίσως όλοι ζούμε σ' αυτόν το σταθμό.

Ίσως οι Σκυριανοί είμαστε· εμείς...

(1977)

- Ποίηση της γενιάς του '70.

Επιμέλεια - Ανθολόγηση
ΖΗΣΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

Δημοσιεύουμε παρακάτω χαρακτηριστικά «θραύσματα ευαισθησίας» ενός σύγχρονου ποιητή, του Νίκου Λαδά, που χάθηκε πρόωρα με τη θέλησή του σε ηλικία 26 χρονών. Πράγματι μας επηρέασε όχι τόσο η συγκινητική επιστολή των γονιών του, που λάβαμε (μαζί με τα διδλία του), στα γραφεία του Συλλόγου στα τέλη του '84, αλλά πιο πολύ το αδιαμφισβήτητο ταλέντο ενός αξιόλογου πνευματικού ανθρώπου.

ΣΑΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η βροχή, η βροχή
κι ένα δάσος ακέφαλοι νεκροί
με τους κορμούς κόκκινους απ' το αίμα
δίχως κλωνιά και φύλλα.

Η μάνα σκισμένη στα δυο απ' το πελέκι της συμ-
φοράς
δεν πλέκει πια, δεν σιγοτραγουδάει·
κάνει μπουγάδα τις κατάρες της για τους φονιά-
δες
και τις κρεμάει να στεγνώσουνε
κι ύστερα δάζει σίδερο και τις σιδερώνει
κοιτάζοντας τις φλέβες και τις ζάρες του χεριού
της.

Η βροχή που μουσκεύει τη μνήμη
το αίμα που πνίγει τη φωνή των αγγέλων
μια κόκκινη βροχή σαπίζοντας τα λόγια
-λόγια πια δεν υπάρχουν ούτε για να περιγράψεις
τη θλίψη μιας σκουριασμένης κατσαρόλας
ή τη νυχτερινή μεταφυσική του γρύλλου.

Ανάμεσα στη βροχή και την επόμενη βροχή
ανέκφραστα παιδιά ψάχνουν για σαλιγκάρια·
οι γονείς κοιτάζουν χάσκοντας τον ουρανό
και δεβαιώνουν πως δεν ξαναείδαν τόσο ωραία
σύνεφα.

Πολύς πικρός αυτός ο κόσμος
για να τον χωρέσει το τραγούδι.

«Πανοπλία σε τιμή Ευκαιρίας», 1974

ΜΕΣΗΜΕΡΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Απρόσωπα ρήματα και ρήσεις Ευαγγελικές
 –κερί νοθεμένο που το σβήνει ο καντηλανάφτης
 πριν καλά-καλά τ' ανάψεις–
 και ρήτρα δολλαρίου.
 Μεγάλο μεσημέρι φθινοπωρινό
 και πώς με δυναστεύει το μυαλό μου
 και πώς με σπρώχνει
 να παίζω τάβλι με την ιδέα του θανάτου
 –στοίχημα τα ούζα–
 τάβλι όλη την ώρα
 μέχρι να δω τον θάνατο τον ίδιο.

Τους δρόμους πούνιγαν ποτάμια φουσκωμένα
 και κατεβάζουν βενζινάκατους με πολυβόλα,
 τα ξεχαρβαλωμένα πεζοδρόμια πούναι οι όχθες
 να κάθονται σκιές των πεθαμένων να ψαρεύουν,
 τον ήλιο να φωνάζει δίχως ήχο·
 τα βάζω όλα σ' ένα τραπέζι
 κι ύστερα ανοίγω τον «χρυσό οδηγό»
 στη λέξη «εστιατόρια», μήπως κανένας ξέρει
 πώς μαγειρεύονται όλα τούτα, πώς
 γίνονται εύπεπτη τροφή για μια ψυχή
 που δεν πέτρωσε ακόμα.

Χρώματα μύρια στη γη και στα ουράνια,
 χρώματα μυριοϋνημένα από τους ποιητές
 κι αστερισμοί να δγάζουν το ψωμί τους οι αστρο-
 νόμοι

και Μούσες χολιασμένες ένεκα ο Πικάσσο,
 ω, δώστε μου –παρακαλώ σας– λίγο τάλαντο
 να μη δλέπω τα πτώματα σε τάφους ομαδικούς,
 «αδικοσκοτωμένοι δεν υπάρχουν» να φωνάζω·
 κάντε γρήγορα
 και πλάκωσαν οι αετονύχηδες
 και θα μου μείνει αζήτητηπραμάτεια
 των στοχασμών μου ο καραγκιοζίστικος χορός.

Μεγάλο μονόφθαλμο μεσημέρι,
 στήνω τα πούλια και φτάνει
 η ψυχή μου αντίστροφα το χρόνο μετρώντας
 φιγούρα μαυροντυμένη από πίνακα του Γκρέκο.

Στο μεταξύ το σύμπαν λειτουργεί αδιατάρακτα
 κι ας ματώνουν μερικοί τρελλοί τα χέρια
 πασκίζοντας
 –δίχως μαχαίρι–
 τις πρυμάτσες να κόψουν του ορίζοντα.

«Πανοπλία σε τιμή Ευκαιρίας», 1974

ΑΝΙΣΟΠΕΔΗ ΔΙΑΒΑΣΗ

«Εάν ουν... μη το παύσεσθαι ποτε ξην
φοδηθής, αλλά το γε μηδέποτε άρξεσθαι
κατά φύσιν ξην, έση άνθρωπος άξιος του
γεννήσαντος κόσμου και παύση ξένος ων της πατρίδος».
Μάρκος Αυρήλιος «Τα εις εαυτόν» ΙΒ' α'

Τούτες τις νύχτες του καλοκαιριού
που ονειροφантаσιές τριγυρνούν αθόρυβα
τυλιγμένες σε λευκούς μανδύες,
άδειες, χωρίς φορτίο περίσκεψης,
και τα πεύκα ξαγρυπνούν
μετρώντας τ' αστέρια·
τούτες τις νύχτες οι μήνες μας
τα λόγια που είπαμε κι οι πόθοι
που ματώθηκαν στα θράχια των χειλιών μας,
όλα, όλα μας κυκλώνουν σαν Ερινύες
που τις συνηθίσαμε κι όμως πάντα μας τρομάζουν,
όλα μας κυκλώνουν σαν απρόσωποι δικαστές
σαν να ζητούν ένα σημάδι ειλικρίνειας,
μια μετάνοια, ένα λυγμό μας.
Και τ' αγεράκι της νύχτας μας τυλίγει
χώνοντας τα δάκτυλά του βαθιά στο σώμα μας,
ανελέητα φανερώνοντας το χάσμα
ανάμεσα σ' εμάς και στα πρόσωπά μας.

Και τα ρωτήματα θεριεύουν σαν φωτιές·
τι φταίξαμε; γιατί χάσαμε τη ζωή μας;
πότε μας άγγιξαν τα σύννεφα της οργής;

Γνωρίσαμε το αίμα και το στοχασμό,
το σκεπάρνι και τα κοριτσιίστικα στήθια.
Μα το κενό πληθαίνει γύρω, μέσα μας.
Τα χέρια μας δρήςκαν οι μύθοι των μεσημεριών
για στερνό καταφύγιο. Πώς να τους σώσουμε;
τούτος ο κόσμος της πέτρας μας αρνήθηκε.
Μένει να ξεκρεμάσουμε από τους τοίχους
των κοιμισμένων σπιτιών μας
και να φορέσουμε στη ρημαγμένη μορφή μας
τα πανάρχαια προσωπεία που όλο ψιθυρίζουν
για κάποια κληρονομιά πατρογονική
που τη λένε Διόνυσσο και τη λέν' Απόλλωνα
και για ταξίδια ατέλειωτα στα πέλαγα
των ύμνων του Μεγαλοδόμαδου
με μιαν ελπίδα ανάστασης στα μάτια.

«Προσφορές», 1980

Χωρίς έξαρση
χωρίς πόθο και πάθος
άρρωστος χρόνος.
18.3.1979

も

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Θανάση Διάκο
απλόχερα χαρίζεις
το φως στον Άδη».
18.3.1979

実

Ξεκαρφώνοντας
ένα ένα τ' αστέρια
τι να ελπίζεις;
15.10.1973

実

«Χαϊ-Καϊ», 1983

Νίκος Λαδάς: Γεννήθηκε στο Κιάτο το 1953 και πέθανε στην Αθήνα το 1979. Σπούδασε φιλολο-
γία. Έργα του: «Πανοπλία σε τιμή ευκαιρίας» (1974), «Προσφορές» (1980), «Χάι-Κάι» (1983). Τα
δύο τελευταία εκδόθηκαν με φροντίδα των γονιών του.

«Οι γύφτισσες είναι δέδαια τρεις:
η μία λέγεται Θεodώρα
η άλλη Σουλτάνα
και η Τρίτη
είναι ο
στρατηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης»
N.E.

ΤΑ ΜΠΑΛΚΑΝΙΑ Ο

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Έχουν ήδη γραφτεί πολλές νεκρολογίες για τον Νίκο Εγγονόπουλο. Μία παραπάνω δε θα πρόσθετε ιδιαίτερα ούτε στη μνήμη του ούτε στη μνήμη μας. Άλλωστε το μεταίχμιο ζωής-θανάτου, δυσδιάκριτο πολλές φορές, αφορά θνητούς στη ζωή, στη σκέψη, στη φρόνηση. Και με την έννοια αυτή ο N.E. δεν υπήρξε θνητός. Όχι τόσο γιατί έζησε διακριτικά στο περιθώριο ή γιατί ο λογικός παραλογισμός του υπερέβη την παράλογη λογική του κόσμου μας, όσο γιατί δίωσε την επανάσταση, τον έρωτα της φύσης και του ανθρώπου, τη βαθύτερη κατανόηση του ονείρου, τη ζωγραφική και την ποίηση, όσο λίγοι άνθρωποι στον τόπο μας.

«Μόνος, στα σύνορα του πανικού και της γοητείας»¹ ο N.E. ανάμεσα σε «αγανακτισμένους πολίτες» (πάντα ευδοκιμούσε το είδος στην Ελλάδα), σε Ηρακλείς και «προστάτες» της τέχνης, εκθέτει για πρώτη φορά στα 1939, σε ηλικία 29 χρόνων. Η αντίδραση του κοινού και των κριτικών για τη νέα διάσταση, την τόλμη, τη φαντασία, την ευαισθησία της δουλειάς του τον υποχρεώνουν να σιγήσει 25 ολόκληρα χρόνια. «Ποιοι οι αποτελούντες το οργισμένο πλήθος; Οι αιώνιοι, οι γνωστοί, οι συνηθισμένοι. Πριν απ' όλα οι αδιάφοροι, που οι συνηθείς ασχολίες τους είναι τελείως άλλες και για τους οποίους: πνεύμα, ποίησης, τέχνης, είναι άφραγο χωράφι, όπου

πιστεύουν ότι δικαιούνται να μπαίνουν, ν' ανοιχτούν, να "σπαν λάσκα" κατά το δη λεγόμενο... Ύστερα οι "νερόδοτοι". Έπειτα οι καθαρώς κακοί, που απονέμουν σε εαυτούς το δικαίωμα να βλάπτουν τους συνανθρώπους με κάθε πρόφαση».

Κι ο Αντρέας Εμπειρίκος, ο άλλος μεγάλος του υπερρεαλισμού, θα γράφει στα 1945: «Νικόλαε Εγγονόπουλε, σ' αυτόν τον κόσμο δύο είναι τα μεγαλύτερα και πιο πολύτιμα στοιχεία. Ο έρωτας και το σπαθί. Όλα τ' άλλα έρχονται κατόπιν και τελευταία απ' όλα η κριτική. Η πραγματικά μεγάλη ποίηση είναι κατωμένη βασικά απ' αυτά τα πρωταρχικά και κορυφαία στοιχεία. Εσύ είσαι πραγματικά μεγάλος ποιητής—άσε λοιπόν να λεν οι άλλοι ό,τι θέλουν».

Και είναι αλήθεια πως ο Εγγονόπουλος, αφήνοντας τους άλλους να λένε, δούλεψε επίπονα και επίμονα με το σπαθί και τον έρωτα για συντροφιά και σύμμαχό του, συνθέτοντας και συνδέοντας σε τέτοιο βαθμό την ποίηση με τη ζωγραφική ώστε συχνά στη μία να συναντούμε στοιχεία της άλλης τέχνης:

το καράδι ηχεί
το τραίνο σφυρίζει
από τους πυργίσκους το σύνθημα δίνουν
το νου σας
το ταξίδει αρχίζει.

Είναι πραγματικά δύσκολη η διεξοδική μελέτη του έργου του. Γιατί, όσο κι αν ο ίδιος θεωρούσε εαυτόν περισσότερο ζωγράφο παρά ποιητή, είναι τεράστια η συμβολή του και στους δύο τομείς. Παράλληλα, είναι απόλυτα αναγκαία μια αναφορά στον υπερρεαλισμό, σ' αυτή την καλλιτεχνική επανάσταση του μεσοπολέμου πούρθε να δάλει τέλος στον άκρατο υποκειμενισμό, την υπερβολή, τον ψευτορομαντισμό, την αυταπάτη.

Γι' αυτό και σήμερα, απλά θα προσπαθήσουμε να δώσουμε ένα γενικό περίγραμμα του έργου του Ν.Ε. και επιφυλασσόμαστε στα επόμενα τεύχη για μια διεξοδική αναφορά και ανάλυση.

Η σύνδεση λοιπόν του ποιητή και ζωγράφου με τον υπερρεαλισμό ήταν άμεση. Όπως λέει και ο ίδιος: «Στον υπερρεαλισμό δεν προσχώρησα ποτέ, τον είχα μέσα μου, όπως το πάθος της ζωγραφικής, από την εποχή που γεννήθηκα». Κι ο Αντρέ Μπρετόν ορίζει τη νέα επανάσταση σαν «το γνήσιο αυτοματικό ψυχισμό με τον οποίο θέλουμε να εκφράσουμε, γραπτά, προφορικά ή μ' άλλον τρόπο, την πραγματική λειτουργία της σκέψης».²

Αυτή την αληθινή, ζωντανή, αναντίρρηση, εν εγρηγόρει ανθρωπινή παρουσία που θα αποζητά κάθε στιγμή την επαφή, τη συμμετοχή, τη συμπόρευση, επιδιώκει το έργο τέχνης. Μέσα στην εποχή της μοναξιάς και της εσωστρέφειας, ο δημιουργός και το

κοινό θα 'ρθουν κοντύτερα ο ένας στον άλλον, θα προκληθούν και θα προκαλέσουν, θ' αναμετρηθούν σαν αντίπαλοι, όχι σαν παθητικοί πομποί ή δέκτες.

«Πρέπει πρώτα με δύναμη να συλλάβει ο νους, κι έπειτα η καρδιά θαβεί να αισθανθή ό,τι ο νους συνέβαλε»³.

Κύριο μέλημα λοιπόν του υπερρεαλισμού αποτελεί η κοινωνική επανάσταση, η αλλαγή του κόσμου, η απελευθέρωση του ανθρώπου—όχι μόνο στο κοινωνικό αλλά και στο ψυχολογικό επίπεδο—μια απελευθέρωση από κάθε μορφή καταπίεσης. Μια προσπάθεια συνείρεσης ποίησης και πράξης και μετατροπής της τελευταίας σε τρόπο ζωής, όχι μηχανιστικό και στείρο; μα ουσιαστικό, ζωντανό, ανθρωπινό, κύρια ποιητικό.

Ζω ποιητικά για τον υπερρεαλισμό θα πει πως αμφισβητώ κάθε κομπορμιισμό σκέψης και ζωής, ξεκλειδώνω τις φωνές του υποσυνείδητου και της επιθυμίας, στην ποίηση και στη ζωή⁴. («Τα ποιήματα τα ζει κανείς, δεν τα γράφει». Ν.Ε.)⁵.

Δεν είναι τυχαίο πως στην Ελλάδα τις ιδέες των Αντρέ Μπρετόν, Πωλ Ελνάρ, Λουί Αραγκόν, Τζόρτζο ντε Κίρικο, Πάμπλο Πικάσο, Σαλβαντόρ Νταλί, κ.α. πολέμησαν πολλοί και υπεράσπισαν λίγοι. Δεν είναι τυχαίο πως μέσα στους λίγους βρισκόταν και ο Ν.Ε. Και δεν είναι επίσης διόλου τυχαίο πως ο τελευταίος, μοναχικός και ήρεμος, δημιουργούσε συνεχώς ποιητικά και εικαστικά, ζώντας στην «αφάνεια», πέρα από τους προβολείς, τις δημόσιες σχέσεις, τους δημόσιους άνδρες και τα δημόσια ουρητήρια.

Αχρείαστη νάνα η Πολιτεία και τα καλά της. Ανάγκη καμία. Η ευαισθησία, το όνειρο κι ο έρωτας ανταμώναν το Σπαθί του Οδυσσέα Ανδρούτσου, την αρχαιότητα, τον Όμηρο, το Βυζάντιο, τη στοά του Αττάλου, τον Παρθενώνα, τον Έκτορα, τη Μεσογειακή Μούσα, τα Μπαλκάνια.

Κοντά στον Παρθένη, ο Ν.Ε. μελέτησε τη φύση, τη σημασία του χρώματος και της γραμμής, μνήθηκε στις αναζητήσεις του Μανέ, ακολούθησε τις προτροπές του Σεζάν: να πραγματοποιεί πιο έντονα και πιο σοφά τη ζωγραφική· σπούδασε το Θεοτοκόπουλο. Κοντά στους Αντρέ Εγγονόπουλο και Φώτη Κόντογλου γνώρισε τη βυζαντινή ζωγραφική. Τη σκηνογραφική διάσταση και τα ιδιόμορφα σχήματα και αντικείμενα τα πρωτοαντίκρισε στον Ντε Κίρικο. Επίμονα και σκληρά δούλεψε χρόνια, ταξίδεψε στη Φλωρεντία, Μόναχο, Παρίσι, Ρώμη μέχρι που στα 1963 εκθέτει για δεύτερη φορά στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο.

Από τότε πέρασαν τα χρόνια με πολλές εκθέσεις και αρκετές ποιητικές συλλογές: «Τα κλειδοκίμβα-

λα, της Σιωπής, τα «Επτά ποιήματα», το «Μπολιδαρ», την «Επιστροφή των πουλιών», τον «Ατλαντικό», κ.α.

«Πιστεύω», λέει, «πως το αληθινό έργο τέχνης πρέπει να γίνεται με το αίμα της καρδιάς...» και συνεχίζει με πικρία για όλους αυτούς που «θρηνήσανε» στον τάφο του και φωτογραφηθήκανε χαμογελαστοί στο φέρετρό του: οι διαισθητές των εναντίον μου επιθέσεων δεν με σταμάτησανε ποσώς από το να ζωγραφίζω και να «γράφω» ποιήματα. Δεν μπορώ όμως να πω ότι δεν με δυσκόλεψαν και πολύ μάλιστα στη ζωή μου.

«Τον Ορφέα ποτέ –μα ποτέ– τίποτα δεν τον επαρηγόρησε για την διπλήν απώλεια της Ευρυδίκης», γράφει με τις λέξεις, όπως και ζωγραφίζει με τα χρώματα το έργο «Ορφέας, Ευρυδίκη και Ερμής». Με έναν Ερμή δόλιο ψυχοπομπό να στέκει γυμνός, ακουμπισμένος στη στάση του λεωφορείου. Καπνίζοντας νωχελικά, στην ίδια στάση που και μεις περιμένουμε ώρες, και με τη σχάρα του υπνόνομου κάτω στα πόδια του και στα πόδια μας. Με έναν Ορφέα ποιητή, λυράρη, εραστή, παράξενα κοινό, καθημερινό, που πολεμά να νικήσει το θάνατο μέσα από την τέχνη του και τον έρωτά του για την Ευρυδίκη, με το κολιέ και τα στητά στήθια. Πολεμώντας να καλύψει τη γύμνια της, μας αφήνει να θαυμάσουμε ένα σώμα ξένο απ' ό,τι μέχρι τώρα είχαμε ακούσει, είχαμε δει, απ' ό,τι γνωρίζαμε. Ένα σώμα σμιλεμένο, πέτρινο λες, μα με ανάσα. Άγαρμπο, παράξενο, μα θελκτικό.

«Πρέπει να τσακώσουμε το λύκο μέσα στην τρούπα του, μέσα στο θολάμι του. Να τον κλωσούμε όξω, στον ελεύθερον αγέρα».

Προφητικός και ειρωνικός, με μια πικρή διάθεση και σκαμπτική θα προμηνύσει στο ποίημά του «Νυχτερινή Μαρία»: «Την επομένη ακριδώς του θανάτου μου, ή μάλλον της θανατώσεώς μου, πήρα να διαβάσω όλες τις εφημερίδες, για να μάθω όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομερείες ως προς τα της εκτελέσεώς μου. Φαίνεται ότι οδηγήθην εις το ικρίωμα υπό αυστηράς συνοδείας. Φορούσα, λέει, κιτρίνου χρώματος επενδύτην, δικτυωτόν λαιμοδέτην και περικεφαλαίαν. Κατόπι πετάξανε το πτώμα μου μακριά, σ' ένα θαλατόπι, όπου ήταν άλλοτε λημέρι του Γάλλου Καρτεσιού, βορά των ορνέων και μιας ιεροδούλου λεγομένης Ευτέρπης...».

Αυτά και άλλα πολλά λοιπόν για τον Ν.Ε., τον ποιητή και ζωγράφο που έζησε ήρεμα και διακριτικά για να γίνει σούπερ-σταρ μετά το θάνατό του μέχρι που τον αφήσαν και πάλι στην ησυχία του.

Εν τούτοις, σ' έναν αιώνα σαν το δικό μας όπου οι στοργικοί γονείς στ' ανήσυχια παιδιά τους εφαρμόζουνε λοβοτομή, ο Νίκος Εγγονόπουλος θα εξακολουθεί να «προκαλεί» και να υπάρχει ανάμεσά μας.

Άλλωστε: «Μίρκο Κράλη
Εδώ δεν είναι παίζει γέλασε
Εδώ είναι Μπαλκάνια».

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

Σημειώσεις:

1. «Ανοιχτά Χαρτιά» Οδυσσέα Ελύτη, εκδ. ΑΣΤΕΡΙΑΣ, σελ. 103.
2. Ε.Ι.Ρ. στις 20-9-1960 από μια ραδιοφωνική εκπομπή του Αντρέα Εμπειρίκου.
3. Διον. Σολωμός.
4. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου «...δεν άνησαν ματαίως».
5. Νίκου Εγγονόπουλου «Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν», Β' έκδοση, σελ. 155.

Βιβλιογραφία:

«ΑΥΓΗ»: 3-11-1985 «Σημεία προσέγγισης στη ζωγραφική του Ν.Ε.» Ελένης Βακαλό.

Νίκου Εγγονόπουλου: Ποιήματα Α': Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν - Τα κλειδοκύμβαλα της σιωπής (εκδ. ΙΚΑΡΟΣ 1977)

Νίκου Εγγονόπουλου: Ποιήματα Β': Μπολιδαρ - Η επιστροφή των πουλιών - Ελευσίς. - Ο Ατλαντικός - Εν ανθηρώ Ελληνικώ λόγω (εκδ. ΙΚΑΡΟΣ 1977)

Νίκου Εγγονόπουλου: Στην κοιλάδα με τους ροδώνες. Εκδ. ΙΚΑΡΟΣ 1978.

Εθνική Πινακοθήκη: Νίκος Εγγονόπουλος, Αθήνα 1983.

Ελύτη Οδυσσέα: «Ανοιχτά χαρτιά», εκδ. ΑΣΤΕΡΙΑΣ.

«Σχολιστής» τευχ. 34 «Νίκος Εγγονόπουλος: ο ντελικάτος εραστής της χίμαιρας, του πόθου και του πάθους», Νάνος Βαλαωρίτης.

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου: «Ανθολογία υπερρεαλισμού», εκδ. ΝΕΦΕΛΗ 1980.

«Φιλολογική Καθημερινή»: άρθρο του Μιχάλη Μόσχου 19-2-1981, «'Ανθη και χρώματα: σύνθετη όψη».

«Χάρτης»: τευχ. 17/18, αφιέρωμα στον Αντρέα Εμπειρίκο.

Α. ΤΑΣΣΟΣ (1914-1985)

Καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του **Αναστάσιου Αντωνίου Αλεβίζου** που ξεκίνησε από τη Λευκοχώρα Μεσσηνίας για να παρουσιάσει στα 1936 την πρώτη του έκθεση στο βιβλιοπωλείο «Ελευθεροδάκη». Από τότε ταξίδεψε πολύ και συμμετείχε σε δεκάδες εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό: Πράγα, Κάιρο, Στοκχόλμη, Παρίσι, Μπιεννάλε Βενετίας, Λωζάνη κ.α.

Παράλληλα δημοσίευσε μελέτες για τη χαρακτική και παρουσίασε ένα αξιόλογο συγγραφικό έργο: «Η σχολή του Παρισιού» (1947), «Ντωμιέ» (1952), «Φραντσέσκο ντε Γκόγια "Τα δεινά του πολέμου"» (1960), «Η τέχνη του βιβλίου» (1960), «'Αλμπρεχτ Ντύρερ» (1962), «Οι γραφές των λαών» (1965), «Οι γραφικές τέχνες στην Ελλάδα» (1973). Τα «πλάσματά» του μοιάζουν να βαδίζουν από το σκοτάδι στο φως, από το θάνατο στην αιώνια ζωή. Από την ταπεινότητα της ανωνυμίας στη μεγαλοσύνη της «αθανασίας». Πλάσματα γήινα και ταυτόχρονα μυθικά. Τέκνα της Ελλάδας και μαζί ολόκληρης της οικουμένης, μετριούνται με την απεραντοσύνη της ανθρωπιάς έστω κι αν οι διαστάσεις τους περιορίζονται σε λίγα εκατοστά.

Πολυάριθμο το έργο του Α. Τάσσου: εικονογράφησε πάνω από 100 βιβλία, φιλοτέχνησε ελληνικά και κυπριακά γραμματόσημα, αποσπώντας διακρίσεις και βραβεία. Αγιογράφησε την Αγία Βαρβάρα στο Δαφνί, χάραξε σε κομμάτια από τ' αγαπημένα του ξύλα, το σφενδάμι και κελεμπέκι, μορφές και σύνολα από την Εθνική Αντίσταση, το Βιετνάμ, την Κύπρο, το Πολυτεχνείο. Πρωτοστάτησε στα 1977 στην ίδρυση της Πανελλήνιας Πολιτιστικής Κίνησης, της οποίας και υπήρξε πρόεδρος μέχρι του θανάτου του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Έλλη Αλεξίου

Με το χέρι στην καρδιά του Δασκάλου

Μια συζήτηση με τους
Τίνα Παπαδάκη - Λευτέρη Μονοκρούσο
Αγλαΐτσα Αναγνωστοπούλου

Κυρία Αλεξίου, ξεκινώντας, θα θέλαμε να σας ρωτήσουμε αν το εκπαιδευτικό σας έργο και τα ερεθίσματα που σας έδωσε επηρέασε στο ξεκίνημά του και το λογοτεχνικό σας έργο.

Δεν μπορώ να πω ότι το λογοτεχνικό μου έργο ξεκίνησε από τα παιδαγωγικά μου ενδιαφέροντα. Για να γράψω ένα έργο, απαιτώ να έχω μια βαθύτατη συναισθηματική αγωνία. Κι αυτή τη βαθύτατη συγκίνηση, μπορεί να μου τη δώσει ένα οποιοδήποτε θέμα: όπως ο θάνατος ενός γείτονα, ένα παιδί που έπεσε, μια μάνα που αρρώστησε. Τα θέματα αυτά δεν έχουν σχέση με την εκπαίδευση. Βέβαια, στο έργο μου, υπάρχουν πολλά θέματα που αφορούν την εκπαίδευση, γιατί το επάγγελμά μου ήταν τα παιδιά. Και όταν κανείς ζει τα παιδιά όλες τις ώρες της ημέρας, επί τόσα χρόνια, ασφαλώς και οι συναισθηματικές του αγωνίες θα έχουν αναγκαστικά, συχνά, εκκίνηση από τη ζωή του κοντά τους. Γιατί τα παιδιά είναι ένας πλούσιος κόσμος, πολυποίκιλος, και είναι φυσικό να σου δώσουν αγωνίες και συγκινήσεις.

Από τη μακρόχρονη πείρα σας κοντά στα παιδιά, σαν εκπαιδευτικός, πιστεύετε ότι το κάθε παιδί έχει τη μοναδικότητά του και ότι θα πρέπει να αντιμετωπίζεται από το δάσκαλο σαν ξεχωριστή προσωπικότητα;

Πιστεύω ότι μία από τις μεγαλύτερες αδυναμίες του δασκάλου είναι όταν δει την τάξη σαν ενιαίο

σύνολο και δεν δει το κάθε παιδί σαν μια ξεχωριστή οντότητα. Και όταν λέω μία οντότητα, δεν εννοώ μόνο πνευματική. Κάνουμε το μάθημα και βαθμολογούμε κατά τη δύναμη αντιληπτικότητας που έχει το παιδί. Αναρωτιόμαστε όμως σαν δάσκαλοι γιατί να έχει αυτή τη δύναμη αντιληπτικότητας και όχι μια διαφορετική, αν είχε μεγαλώσει σε άλλες οικογενειακές ή οικονομικές ή κοινωνικές συνθήκες;

Συνήθως οι δάσκαλοι δεν ενδιαφέρονται. Βάζουν απουσίες, βάζουν βαθμούς, διορθώνουν τα κείμενα των εξετάσεων και η σκέψη τους δεν πάει πιο πέρα. Δεν εξετάζουν το κάθε παιδί τι αντιπροσωπεύει, από πού ήρθε, με ποιες δυνατότητες, με ποια στοιχεία, με ποια εφόδια. Το κάθε παιδί έχει τη δική του δυναμικότητα. Γι' αυτό νομίζω και αυτή η ανισότητα, η κοινωνική, η οικονομική, η οικογενειακή, πρέπει να απασχολήσει τους δασκάλους. Πρέπει να γίνει εσωτερική τους ανάγκη να βλέπουν τα παιδιά σαν ένα διαφοροποιημένο και όχι σαν ένα ομοιόμορφο σύνολο και ανάλογα να συμπεριφέρονται. Όταν το παιδί είναι αδύνατο, να το δυναμώσει ο δάσκαλος, όχι να του βάλει τον κακό βαθμό και πάει, τέλειωσε η υπόθεση. Ότι έκανε το καθήκον του.

Έχω μακρότατη πείρα του δασκάλου. 50 χρόνια. Εγώ, δεν άφησα ποτέ μαθητή μετεξεταστέο. Όχι να απορρίψω μετεξεταστέο μόνο και μου λένε: εχαριζόσουν. Μα εάν χαριζόμουν, θα μισούσα τα παιδιά. Θα ήθελα να τα καταστρέψω. Διότι, όταν ένα παιδί είναι αδύνατο στην πρώτη και το πάω εγώ αδύνατο στη δεύτερα, το καταστρέφω. Δεν πρόκειται να τελειώσει ποτέ το Γυμνάσιο, με τέτοιους όρους.

Γι' αυτό, μια από τις συμβουλές που μπορώ να δώσω στους συναδέλφους μου είναι να βλέπουν τα παιδιά σαν ατομικότητες και όχι σαν σύνολο.

Σε ποια μέρη της Ελλάδας έχετε εργαστεί; Σε ποια σχολεία έχετε διδάξει;

Έχω διδάξει στο Ηράκλειο της Κρήτης και στην Αθήνα, στο Νέο Φάληρο, δέκα χρόνια και 17 χρόνια στο εξωτερικό, τα παιδιά του λεγόμενου «παιδομαζώματος». Και 4 χρόνια δίδαξα τα Ελληνόπουλα του Παρισιού. Έχω διδάξει δηλαδή πολλών ειδών παιδιά, και πολλών τάξεων. Έχω διδάξει στην πρώτη δημοτικού 7 χρόνια κι αυτή είναι η δουλειά που αγαπώ ιδιαίτερα. Γιατί με το παιδί που πρωτομπαίνει στο σχολείο, πέρα από το ότι σε συγκινεί η αθωότητά του, η άγνοιά του, σε συγκινεί και το ότι στο τέλος της χρονιάς ό,τι ξέρει εσύ του το δίδαξες. Από προηγούμενα, δεν θρήκες τίποτα ώστε πάνω και να χτίσεις. Και ο δάσκαλος που έχει την πρώτη τάξη χαιρέται τη δουλειά του, άμα είναι ευσυνείδητος και αγαπά τα παιδιά. Γιατί όλο το αποτέλεσμα είναι έργο δικό του.

Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι τα προσόντα του δασκάλου ώστε σαν ολοκληρωμένη προσωπικότητα να μπορεί να προσφέρει στα παιδιά;

Ο δάσκαλος πρέπει να είναι άτομο μορφωμένο και καλλιτεχνικά ανεπτυγμένο. Να έχει καλή φωνή, να βλέπει καλά, να έχει γερό σώμα ώστε να μπορεί να οδηγήει τα παιδιά σε εκδρομές, στη θάλασσα, να κολυμπάει μαζί τους, να ανεβαίνει στα βουνά μαζί τους, να παίζει κυνηγητό, να τα σηκώνει. Είναι πολλά τα προσόντα ενός δασκάλου. Πέρα όμως απ' αυτά που ορίζει η Παιδαγωγική, το μεγαλύτερο ρόλο για το σωστό δάσκαλο παίζουν τα ψυχικά του χαρίσματα, έ! αυτά δεν διδάσκονται. Προτείνονται, αλλά δεν διδάσκονται. Δεν μπορείς να κάνεις έναν άνθρωπο από αναισθητο, ευαίσθητο. Έναν άνθρωπο που δέρνει τα ζώα, να τον κάνεις να πονεί τα ζώα. Έναν άνθρωπο που αδιαφορεί για ένα βασιλικό που έχει στη γλάστρα του και τον αφήνει και ξεραίνεται απότιστος, να αγαπήσει τα λουλούδια. Αυτό δεν διδάσκεται. Δεν μπορείς να διδάξεις το δάσκαλο να είναι στοργικός, να βλέπει τα παιδιά με αγάπη, με ενδιαφέρον, να τα παρακολουθεί στις στενοχώριες τους, να χαιρέται και να πάσχει μαζί τους. Πρέπει να ενυπάρχουν μέσα στην ψυχосύνθεση του Ανθρώπου-Δάσκαλου. Δεν μεταδίνονται αυτά με τη διδασκαλία.

Πιστεύετε ότι ο δάσκαλος μπορεί να κατευθύνει το παιδί στο να γνωρίσει και να αγαπήσει τις πολιτιστικές αξίες, τον άνθρωπο κι ακόμα τα λουλούδια και τα ζώα;

Σίγουρα ο δάσκαλος μπορεί να βοηθήσει το παιδί να αποκτήσει εθισμούς, που θα είναι ωφέλιμοι και θα επικρατήσουν και στη μετέπειτα ζωή του. Στον κήπο του σχολείου, μπορεί να φυτέψει λου-

λούδια μαζί με τα παιδιά και να πηγαίνουν όλοι μαζί να τα ποτίζουν, να τα βλέπουν να μεγαλώνουν και να ομορφαίνουν. Κι ό,τι γίνεται έθος και αγάπη στα πολύ μικρά μας χρόνια, έχει προεκτάσεις ύστερα, στην ωριμότητά μας.

Η αρετή διδάσκεται ή ασκείται;

Εγώ νομίζω ότι, εάν ασκείται, είναι σαν να διδάσκεται. Όταν ανατραφείς σε ένα σπίτι, όπου η αρετή ασκείται, τότε και συ την ασκείς. Και θα την ασκείς και όταν γίνεις ώριμος, θα την ασκείς και όταν γίνεις πατέρας, θα την ασκείς όταν γίνεις δάσκαλος· γιατί η αρετή είναι ανάγκη, γίνεται ανάγκη ψυχική και σωματική. Δεν μπορείς να κοιμηθείς όταν το σκυλί σου το χτύπησαν και είναι κουτσό. Σου γίνεται ανάγκη, σου γίνεται βίωμα η στοργή στον αδύνατο. Αλλά σ' αυτό πρέπει να ασκηθείς από μικρός, από το περιβάλλον σου.

Εσείς πιστεύετε ότι η παιδεία, πέρα από το δάσκαλο, έτσι όπως είναι διαμορφωμένη σήμερα, βοηθάει στην ευαισθητοποίηση των παιδιών;

Όχι, στην ευαισθητοποίηση δεν πιστεύω ότι βοηθάει. Όπως είναι οργανωμένη η παιδεία μας δεν βοηθάει. Γιατί, για την παιδεία μας, το θέμα της ευαισθητοποίησης των παιδιών δεν μπαίνει σαν πρωταρχική ανάγκη. Αντίθετα, έτσι όπως γίνεται, είναι αλληλοεξόντωση του παιδιού. Το ένα παιδί διδάσκει το άλλο πώς να αλληλοεξοντώνονται. Δεν βοηθούνται. Τους απαγορεύουν να βοηθούνται στις εξετάσεις. Εγώ, αυτό δεν το ανέχομαι. Θα βοηθάει ο ένας τον άλλον, και οπωσδήποτε, εάν υπάρχει μέσα στη σκέψη μας κάποια ανωτερότητα, κανένας δεν μπορεί να μας την αφαιρέσει. Εάν το μυαλό μου εμένα δουλεύει καλύτερα από του άλλου, θα δουλέψει και στις εξετάσεις, θα δουλέψει και στον προφορικό λόγο. Επομένως οφείλουμε να βοηθούμε ο ένας τον άλλο στο σχολείο.

Η παιδεία μας δεν βάζει σαν πρωταρχικό στόχο την αλληλεγγύη, την αλληλοβοήθεια, την αλληλοάνοδο ανάμεσα στα παιδιά. Να μην υπάρχει άμιλλα; Να υπάρχει. Μεταξύ μιας τάξης με μια άλλη τάξη. Όχι μεταξύ ενός παιδιού και άλλου παιδιού της ίδιας τάξης. Όλοι μαζί θα εργαστούμε, να είναι η τάξη μας η πρώτη. Να έχουμε τους λιγότερους μετεξεταστέους, να έχουμε τους λιγότερους αδύνατους, να έχουμε το μεγαλύτερο ποσοστό βαθμολογίας. Η μία τάξη με την άλλη. Το ένα Γυμνάσιο με το άλλο. Εμείς έτσι κάναμε στη Ρουμανία. Ποτέ δεν βάζαμε άμιλλα αλληλοεξόντωσης μέσα στην τάξη. Μέσα στην τάξη υπήρχε η τεράστια επιθυμία αλληλοστήριξης και αλληλοανόδου των παιδιών, για να μπορέσουν να γίνει η τάξη τους καλύτερη από την άλλη τάξη, σε ποσοστό βαθμολογίας.

Σαν εκπαιδευτικό, θα θέλαμε να σας ρωτήσουμε σχετικά με την τηλεόραση και το ρόλο που μπορεί να παίξει στη διαμόρφωση του παιδιού.

Η τηλεόραση μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο και μπορεί να παίξει και καταστροφικό ρόλο. Καλό ρόλο θα παίξει, αν ο γονιός είναι μορφωμένος και ξέρει τι αφήνει το παιδί του να δει. Αλλά συνήθως οι γονείς, εδώ στην Ελλάδα, ενδιαφέρονται για την ησυχία τη δική τους και παίρνουν την τηλεόραση, καθίζουν το παιδί εκεί και ξενοιάζουν. Το παιδί το κακόμοιρο, ανίσχυρο ν' αντισταθεί στην έλξη της εικόνας, αφήνει τα μαθήματά του και αποβλακώνεται. Αν είμουν γονιός, τότε δεν θα είχα τηλεόραση στο σπίτι μου. Προκειμένου τα παιδιά μου να αγαπήσουν αυτό το είδος της ψυχαγωγίας μόνο και να μην διαβάζουν τα μαθήματά τους και να μην διαβάσουν ένα βιβλίο και να μην βλέπουν ένα κινηματογραφικό έργο και να μην μάθουν να ακούν μουσική, δεν χρειάζεται η τηλεόραση τότε.

Τι να σας πω; Αναρωτιόμαστε αν διδάσκει η TV; Πιστεύω ότι διδάσκει το φως, διδάσκει και το σκοτάδι. Στο γονιό πέφτει το βάρος να κάνει τις σωστές επιλογές του.

Κυρία Αλεξίου, πέρα από την πλούσια πείρα που μας μεταφέρατε από το παιδαγωγικό σας έργο και πριν κλείσουμε αυτή τη συνέντευξη, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για λίγο και με την Έλλη Αλεξίου –πνευματικό δημιουργό; Θέλουμε λοιπόν να σας κάνουμε πρώτα μια γενική ερώτηση. Πιστεύετε ότι σήμερα οι πνευματικοί δημιουργοί, όχι μόνο οι συγγραφείς, αλλά οι κάθε είδους πνευματικοί δημιουργοί, εκφράζουν τους προβληματισμούς της κοινωνικής πραγματικότητας ή ό,τι δημιουργούν είναι κάπως εγκεφαλικό και ξεκομμένο απ' αυτή;

Οι συγγραφείς οι γνήσιοι, οι ειλικρινείς γράφουν σύμφωνα με τις ατομικές και ψυχικές τους ανάγκες. Όσο πιο ευαίσθητος είναι ο συγγραφέας, όσο πιο φιλόανθρωπος είναι, βέβαια με την πλατιά έννοια του όρου, αυτά τα θέματα που εκφράζουν την κοινωνική πραγματικότητα και τον προβληματισμό του ανθρώπου θα τον εμπνεύσουν να γράψει. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση του συγγραφέα που είναι ένας κλειστός τύπος, που μετράει τις μέρες και τις ώρες του μέσα σ' ένα κλειστό δωμάτιο, που μετράει το πόσες φορές χτύπησε η πόρτα, ή πόσες φορές έγινε η αστραπή στο τζάμι, ή πόσες φορές θα χρειαστεί να γράψει την κάθε λέξη και μετρά τις λέξεις ή μετρά τα «και».

Αυτός θέλει να γράψει, αλλά δεν έχει τι να γράψει. Αλλά, όταν έχεις πάθος για μια ανάγκη κοινωνική, για τη φτώχεια, για την αρρώστεια, για την ανισότητα, είναι αυτά τα θέματά σου. Αν όμως αυτά δεν σε απασχολούν, δεν σου δημιουργούν προβληματισμούς, αλλά θες όμως και να γράφεις για να σε πούνε συγγραφέα, τότε μετράς τα «και» τα «γκ», τα «μπ», ε! και γράφεις ένα έργο «υψηλής στάθμης»!

Προσωπικά, ό,τι γράφω είναι κάτι που με ενόχλησε, σαν αδικία, σαν ανισότητα, σαν ντροπή, σαν αίσχος κοινωνικό. Γιατί, αν το πληροφορηθώ και το κρατήσω κρυμμένο, θα πει ότι καλύπτω τον ένοχο. Αν γνωρίζω μια αδικία, έντονη, εγκληματική, είτε της κοινωνίας είτε του περιβάλλοντός μου και του οικογενειακού ακόμα, και δεν θελήσω να τη διορθώσω, παρά να τη σκεπάσω, τότε την καλύπτω. Είμαι ένας άνθρωπος που είδα το έγκλημα και αντί να το καταγγείλω για να τιμωρηθεί ο εγκληματίας, το εκάλυψα. Εμένα, όλο μου το έργο είναι η αποκάλυψη της αλήθειας. Το πιο τελευταίο μου διηγηματάκι το γέννησε μέσα μου η ανάγκη κάποιας αποκάλυψης, κάποιας αλήθειας έστω μικρής, αλλά που την ήξερα, την είδα, τη γνώρισα και με ενόχλησε, αγανάκτησα. Και εφ' όσον αγανάκτησα, την καταγγέλλω.

Νομίζετε, τέλος, ότι η γνήσια πνευματική δημιουργία σήμερα έχει τις δυνατότητες να φτάσει στο λαό, στον πιο απλό άνθρωπο; Ή πιστεύετε ότι είναι έτσι διαμορφωμένες οι καταστάσεις, ώστε να προβάλλεται τόσο έντονα η υποθαμισμένη κουλτούρα από τον τύπο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα κινηματογραφικά τραστ κλπ., που να μην μπορεί ο απλός άνθρωπος να ξεχωρίσει το γνήσιο απ' αυτό το φτιαχτό που του πλασάρεται;

Αυτό το ερώτημά σας είναι βέβαια σημαντικό. Πάνω σ' αυτό, πιστεύω ότι πρώτα απ' όλα πρέπει να υπάρχει μια κοινωνική κατεύθυνση προς αυτή τη γραμμή. Εδώ, δεν υπάρχει τέτοια κοινωνική κατεύθυνση. Δεν υπάρχει ένα Κράτος με ενιαία, ξεκάθαρη και υγιή γραμμή σ' αυτό τον τομέα. Με αφήνει εμένα να μιλάω υπέρ των ναρκωτικών, αφήνει τον άλλον να χτυπάει τα ναρκωτικά, αφήνει τόν άλλον να τα εισάγει. Οφείλει να υπάρχει μια σωστή κατεύθυνση από την Πολιτεία, για να μπορέσει το γνήσιο πνευματικό έργο νά φτάσει και στον πιο απλό άνθρωπο.

Τελειώνοντας εδώ, θα θέλαμε πάλι να σας ευχαριστήσουμε για τη συζήτησή μας και για τον πολύτιμο χρόνο σας που μας αφιερώσατε.

ΓΚΑΖΙ

Μια δουλειά του Φωτογραφικού τμήματος και της «Πολιτιστικής»*

Στο βάθος η Ομόνοια και ο Μπακάκος, τόπος συνάντησης φιλάθλων, χώρος συνάντησης και πέρασμα. Πιο πέρα η πλατεία Κουμουνδούρου γεμάτη ναύτες και περίπολα πούρθαν να ελέγξουν το άψογο της στολής, το μήκος των μαλλιών, το στίλβωμα των παπουτσιών. Κι από κοντά τα στέγαστρα των λεωφορείων, η Πειραιώς, το Θησείο, το Βρεφοκομείο, η οδός Λεωνίδου στα δεξιά, ο Κεραμεικός, η στήλη της Ηγυσούς, το ΓΚΑΖΙ.

Απάνω στο μαντρότοιχο του μνήνεσ ασβεστωμένες, συνθήματα με σπρέν και μπογιά κι από κοντά η έξοδος, οι φούρνοι, τα φουγάρα, οι στοές είναι «ο θρύλος και μύθος» είναι το «άλλοθι».

Και βέβαια αδειάσανε τα αεροφυλάκια· τα φτάνια δε θα φτναρίζουνε το κάρβονο. Παράμερα τα δαγονέτα θα σαπίζουν και οι Γκαζιέρηδες θα είναι απόντες. Ο νέος χώρος τώρα λέγεται Ασπρόπυργος: Τεχνολογία σύγχρονη και μηχανές ίσως αθόρυβες. Η θέρμανση και ο φωτισμός με ηλεκτρισμό και το φαί στο πόδι σε Fast Food.

Απ' όλα αυτά δε θα απομείνει παρά ο τοίχος κι ο σκληρός Απρίλης του '45, η Κολοκυνθούς και η ιστορία που καταγράφει «αντικειμενικά» τα γεγονότα.

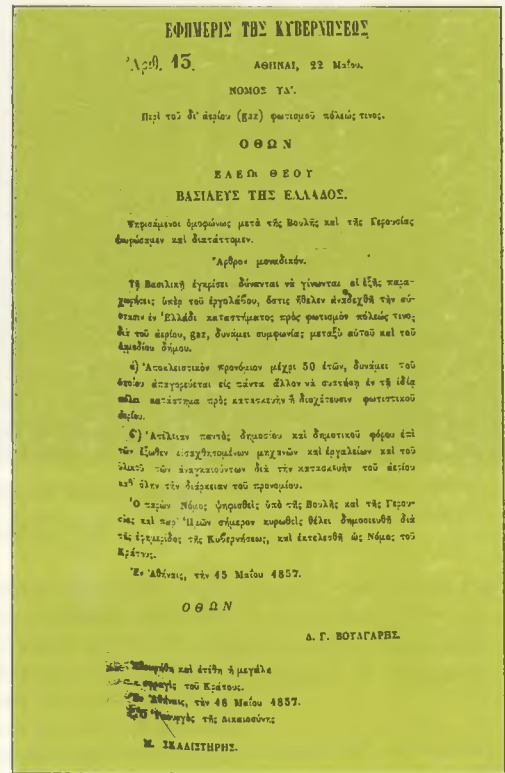
Κι όχι από ψευτορομαντισμό, αλλά έτσι, πονάμε για ό,τι απόμεινε, φοδόμαστε για ό,τι ακόμα μπορεί να χαθεί¹.

* Οι φωτογραφίες που έχουν ληφθεί από τους συν/φους του Φωτογραφικού είναι πρόσφατες στο σημερινό δηλαδή «έρημο» Γκαζοχώρι.

Σύντομο Ιστορικό

Το εργοστάσιο του Γκαζιού ιδρύθηκε με νόμο το 1857 σαν μονάδα παραγωγής και διανομής αερίου πόλης (δικαίωμα παραγωγής αερίου για το φωτισμό του Δήμου της Αθήνας). Στη συνέχεια το δικαίωμα παραχωρήθηκε στον Φ. Φεράλδη, που με τη σειρά του το παραχώρησε σε Γαλλική Εταιρεία. Το 1890 η Γαλλική εταιρεία ανανεώνει το δικαίωμά της για 50 χρόνια και επεκτείνει το δίκτυο για οικιακή χρήση, μαγείρεμα, φωτισμό. Το 1939 η επιχείρηση περνάει στα χέρια του Δήμου, που από το 1952 την λειτουργεί σαν «Δημοτική Επιχείρηση Φωταερίου Αθηνών» (Δ.Ε.Φ.Α., Ν. 2234/52). Μετά όμως από μια πενταετία αρχίζει ο αργός θάνατος της Επιχείρησης (αφού οι εγκαταστάσεις παροχής αερίου στις οικοδομές συνεχώς μειώνονται) και από το 1963 γίνεται παθητική. Και τα επόμενα χρόνια οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης του εργοστασίου (διάφορες μελέτες Γαλλικών και Αγγλικών οίκων) δεν απέδωσαν ουσιαστικά αποτελέσματα.

Έτσι το 1983 μ' ένα εκσυγχρονιστικό εγχείρημα μεταφέρθηκε η παραγωγή αερίου στα Ελληνικά Διυλιστήρια Ασπροπύργου, ενώ ο όλος χώρος του Γκαζιού στην οδ. Πειραιώς διαμορφώθηκε σε πολιτιστικό πάρκο².

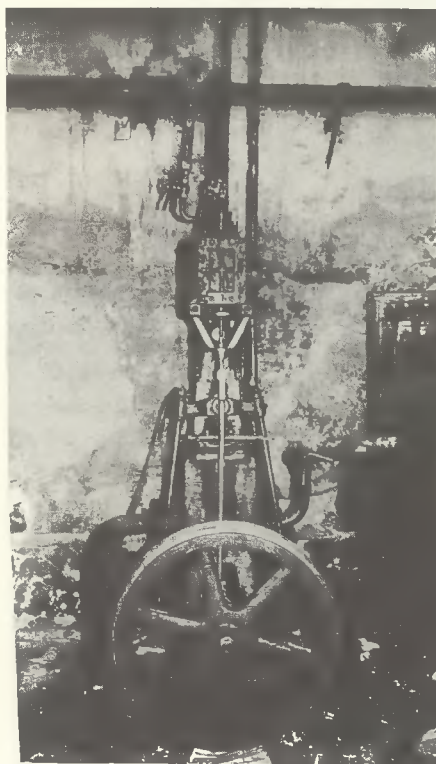

Ο Ν. ΥΔ/15.5.1857, το προοίμιο της δημιουργίας του Εργοστασίου Γκαζιού.

Καταστατικά και Συμβάσεις της «Εταιρείας Αεριοφώτος». Πηγή: Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας.

Ερειπωμένοι τοίχοι. Εγκατάλειψη.
Περασμένες μορφές κυκλοφορούνε αδιάφορα.
Χρόνος παλιός χωρίς υπόσταση.
Τίποτα πια δε θ' αλλάξει δω μέσα...³

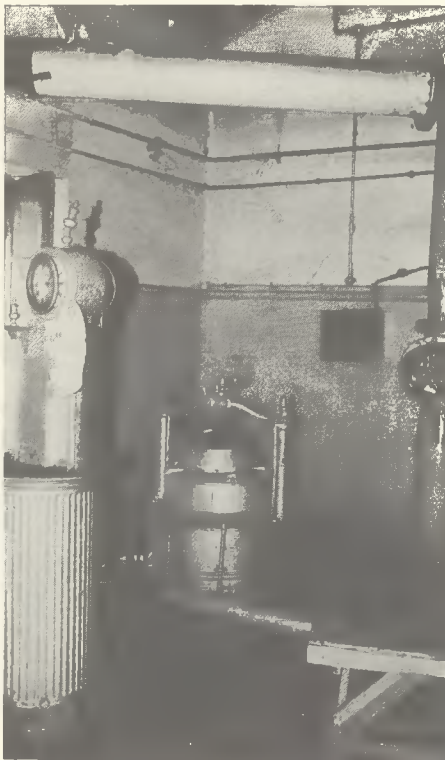

...Αυτές οι μηχανές είναι ώριμες για τη μυθολογική τους δράση
σαν η τεχνολογία τις αχρηστεύει.

Μηχανές που δεν είναι πια χρήσιμες για τίποτα έχουν ετοιμαστεί
για την ποιητική τους αποστολή. Για τη μυθολογική τους δημιουργία.

Η συντρόφισσά τους η σκουριά τις σφιχταγκαλιάζει και τις
σπρώχνει στη μακαρία οδό ην οδεύουν.

Από ζωντανός εργάτης η μηχανή γίνεται μαντείο απ' όπου εκ-
πέμπονται χρησμοί ακατάληπτοι και συγχρόνως πολύ καταλη-
πτοί...⁴

«Η βαρβαρότης που φωτίζεται με γκάζι».

Αυτά λέει για το γκάζι ο Μποντλέρ. Όταν το γκάζι ήταν ένας επιθετικός νεωτερισμός που καταργούσε το κεριό το λάδι και το σκότος. Πριν τα συνηθίσουμε τα πράγματα πριν τ' αχρηστέψουμε τα τιμάμε με το φόβο μας ή την περιφρόνησή μας. Όταν γίνουν από κάθε άποψη ακίνδυνα η νοσταλγία τα επιστρατεύει και τ' αγκαλιάζει. Η λατρεία του περιττού· η λατρεία του παράλογου είναι μια δυναμική ορμή...⁵

Καμάρωναν
ψηλοί
νωθροί
κι άδολοι όγκοι
Πέθαιναν
ανώμαλα σχήματα⁶.

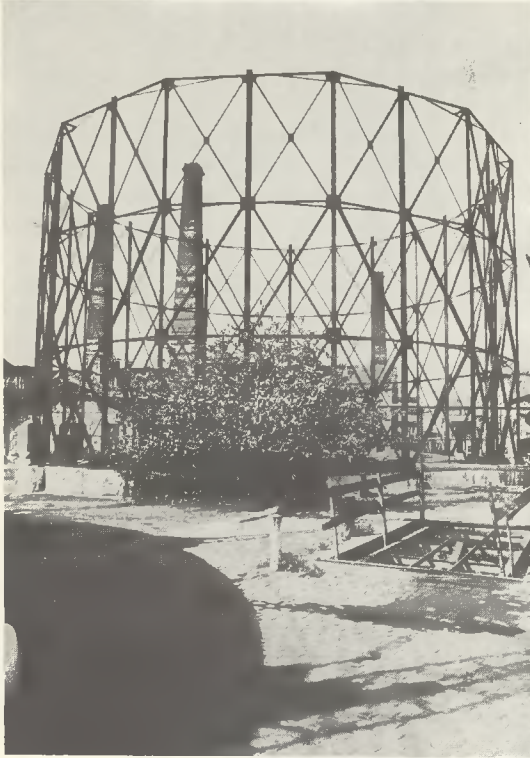

...η μόλυνση της ατμοσφαιράς... η συμμετοχή του Γκαζιού είναι ελάχιστη.

Στις μέρες μας όμως θα χρησιμεύσει σαν ξόρκι για εκείνους που κόπτονται για την υγεία του πληθυσμού και για την ποιοτική αναβάθμιση της Πρωτεύουσας.

Ας μη γελιόμαστε, το Γκάζι δεν απομακρύνεται γιατί μολύνει...

ΑΘΗΝΑ

Πολιτεία γυμνή, πρωινό με τις άδειες καρέκλες
δεν είναι δω τόπος να μείνουμε
εδώ δεν έχει δρόμους δεν έχει μάτια
μέσα σ' ερειπωμένα παράθυρα
μια μυρωδιά γκαζιού και κίτρινης λαδομπογιάς⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Εισαγωγικό κείμενο του συν/φου Κώστα Κρεμμύδα.
2. Τα στοιχεία λήφθηκαν από έντυπο του τμήματος Δημοσ. Σχέσεων της Δ.Ε.Φ.Α.
3. Μ. Αναγνωστάκης: «Παρενθέσεις» από τα «Ποιήματα 1941-1971», Αθήνα 1984, 6' εκδ. 1974.
4. Γ. Τσαρούχης: Εισαγωγικό κείμενο στο διδλίο του Σ.Β. Σκοπελίτη «Το Γκάζι», Αθήνα 1984, εκδ. ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ.
5. ό.π.
6. Χ. Παπαγεωργίου: Κτίρια από την ποιητ. συλλογή «Μορφασμοί», Αθήνα 1979.
7. Σ.Β. Σκοπελίτης: «Το Γκάζι», Αθήνα 1984.
8. Ν. Αλεξ. Ασλάνογλου: Αθήνα από την «Αισθηματική Ηλικία».

Επιμέλεια - σύνθεση

Χρ. Ανδριανός - Ζησ. Συνοδινός

Φωτογραφίες

Γεωργιάδη Ελένη - Δεληγιάννη Κατερίνα - Βάρθη Μάγδα - Δεσποτίδης Παντελής -
Μπάβας Γιάννης - Τριάντης Στάθης - Τζανετάκος Θεόδωρος

ΤΟ ΧΑΣΜΑ, Η ΣΥΡΑ ΚΙ Ο ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ

«Το χάσμα π' άνοιξε ο σεισμός, ευθύς εγιόμισε άνθη» λέει ένας στίχος του Σρλωμού, πιστεύοντας και σωστά ότι τίποτα δεν μπορεί να γκρεμίσει τη δημιουργική δύναμη της ανθρώπινης φύσης. Δε φαντάστηκε όμως ποτέ ο Εθνικός ποιητής ότι θάρθει η στιγμή που ο άνθρωπος θα τρώει τα ίδια τα παιδιά του και μάλιστα τα πιο ωραία. Νόμιζε φαίνεται ότι αυτή η ιστορία σταμάτησε κάπου στα χρόνια του Κρόνου.

Όμως στα δικά μας χρόνια, τα χρόνια, λέει, που ο άνθρωπος μέχρι και Λογοτεχνία γράφει με τα ηλεκτρονικά του μηχανήματα, είναι γεγονός ότι τίποτε δεν έχει μείνει, από όσα ωραία δημιουργήματα άλλων εποχών φτάσανε μέχρι τις μέρες μας, που να μην γκρεμιστεί και που να μην αντικατασταθεί με μπετονένιους «μοντέρνους» όγκους ή το ανάλογό τους ή και με τίποτα.

Αν κάποιος ένα Σαββατοκύριακο πάει μια δόλτα από τη Σύρα, την πρωτεύουσα της Σύρου, δίπλα από την πλατεία με το θαυμάσιο Δημαρχείο (όπου ο Θ. Αγγελόπουλος γύρισε μερικές από τις πιο ωραίες σκηνές του «Θιάσου»), θα αντικρύσει ένα αποκρουστικό θέαμα. Ένα παλιό κτίριο με εμφανή ίχνη αριστουργηματικής αρχιτεκτονικής να χάσκουν ανάμεσα σε ενισχύσεις από μπετόν-αρμέ στο εσωτερικό και τη στέγη και ορθομαρμαρώσεις στα μέρη όπου άλλοτε καλύπτονταν από σοβά. Στην πρόσοψη μια επιγραφή μισοσδυμένη «ΘΕΑΤΡΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝ» και ένα πανώ από τη μια άκρη μέχρι την άλλη που λέει «ΓΙΑΤΙ ΜΕ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΑΤΕ;».

Αυτά σήμερα. Ας πάμε όμως 125 χρόνια πίσω στη Σύρα της ακμής. Η πόλη παίζει πια πρωταγωνιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή της Ελλάδας, πολύ πιο πριν από τον Περιοιά και αμέσως μετά την Πάτρα. Κι όπως συμβαίνει πάντα, η οικονομική ακμή έφερε και την πολιτιστική άνθηση. Γρήγορα αποκτά πνευματική ζωή, διάσημους δασκάλους, εκδοτική κίνηση, θεατρικές παραστάσεις. Θεατρική όμως ζωή χωρίς θέατρο δε γίνεται. Και καλά τα πρώτα χρόνια, υπήρχε μια παράγκα που έπαιζε ρόλο θεατρικής στέγης. Όμως εδώ έρχονταν ξένοι θίασοι από την Ιταλία και από αλλού. Πού να τους βάζεις να παίζουν εκεί μέσα; Έτσι λοιπόν, κατά πως μας λέει ο ιστορικός και νομικός Τιμολέων Αμπελάς (1850-

1926): «Το 1861 απεφασίσθη η οικοδομή δύο σπυρδαίων καταστημάτων, η της Λέσχης και η του Θέατρου δια μεθέξων, συσταθείσης επί τούτω επιτροπής και συμβληθείσης μετά 160 λαβόντων μετοχάς... Εδιοικείτο υπό πενταμελούς επιτροπής με πρόεδρον τον εκάστοτε Δήμαρχον».

Χτισμένο μελετημένα, σε χώρο που προβλεπόταν για θέατρο, σε συμβολή δρόμων με πλατεία, γεγονός που του εξασφάλιζε την απαραίτητη για την ανάδειξη του προοπτική, θεμελιώθηκε το 1862. Τελείωσε το 1864. Είναι έργο του, εξελληνισμένου τελικά, Ιταλού αρχιτέκτονα Πέτρου Σαμπώ. Ο Σαμπώ έφτιαξε ένα απέριττο εξωτερικά κτίριο, μα αντίγραφο της Σκάλας του Μιλάνου!

Η αίθουσά του με πλατεία, τρεις ορόφους «λότζιες», υπερώο, ξύλινη οροφή επιζωγραφισμένη από τον Πίττι με τις μορφές των Αισχύλου, Σοφοκλή, Ευριπίδη, Αριστοφάνη, Ντάντε, Μπελίνι, Ροσίνι, Ντοβιτζέτι, Βέρντι, Πουτσίνι. Έχει δύο ορόφους και είναι κτισμένο με μικρές πέτρες και καλυμμένο από σοβά. Όπου χρειάζεται διακοσμείται από πωρόπετρα και μάρμαρο για να πάρει το μνημειακό χαρακτήρα που ήθελε να του δώσει ο αριτέκτονας του. Οι διαστάσεις του είναι 23,10×34,60 μ. και αμέσως μετά την είσοδο υπάρχει ένας προθάλαμος με τριπλό άνοιγμα από Τοσκανικούς κίονες που οδηγεί στην πλατεία. Άλλα δύο ανοίγματα δεξιά και αριστερά οδηγούν στα θεωρεία.

Ακολουθώντας τον Οθωνικό ξιπασμό, το θέατρο δεν ξεκίνησε με έλληνες ηθοποιούς, αλλά με ξένο μελόδραμα! Παρέλασαν όλοι οι μελοδραματικοί θίασοι της Ιταλίας, ενώ η βασική προτίμηση ήταν στη «Νόρμα». Δεν έλειψε όμως και ο «Μάρκος Μπότσαρης» του ζακυνθινού μουσουργού Παύλου Καρρέ. Για πρώτη φορά παραχωρήθηκε σε ελληνικό θίασο στα 1870, οπότε και ανεβαίνει η «Μερόπη» του Δημ. Βερναρδάκη. Από τότε αμέτρητοι είναι οι θίασοι που ανέβηκαν στη σκηνή του. Θίασοι μεγάλων ελλήνων ηθοποιών της εποχής –και των εποχών– όπως ο Σούτσας, ο Ταβουλάρης, ο Παντόπουλος, ο Κοτοπούλης, ενώ η μεγάλη Μαρίκα έκανε εκεί, νήπιο ακόμη, το ντεμπούτο της.

Το περίεργο είναι πως η Μαρίκα Κοτοπούλη ήταν πάλι εκείνη που έδωσε την τελευταία παράσταση της

σκηνής του. Ήταν στα 1953 με τη «Σκιά» του Νικοντέμι. Το Θέατρο έκλεισε, γιατί λόγω έλλειψης επισκευών κρίθηκε επικίνδυνο, οπότε και επιδεχαιώθηκε το πιο καταξιωμένο νεοελληνικό ρητό «πονάει κεφάλι, κόψει κεφάλι». Το κλείσιμο του Απόλλωνα ισοδυναμούσε με την καταδίκη του σε θάνατο. Και πράγματι ας δούμε μια περιγραφή του, τρία μόλις χρόνια μετά το κλείσμό του, στα 1959, όπως την κάνει ο φιλόλογος Ευ. Ρούσσος: «Οι τοιχογραφίες της οροφής με τις μορφές του Μότσαρτ, του Ντάντε, του Αισχύλου είχαν κομματιαστεί σε ξασπρισμένους συνδάδες κι έπεφταν από τους καπλαμάδες και θρυματίζονταν στα σανίδια της σάλας. Ένας άλλος συνδάς πιο πέρα είχε φουσκώσει από τον ώμο του Βέρντι παίρνοντας κατήφορο όλο του το χέρι. Ήταν σαν να κρεμόταν ένα κομμάτι σάρκα. Σούσκιζε την ψυχή αυτός ο οικτρός θάνατος...».

Μέχρι που ήλθε η Ενθοσωτήριος. Κάποτε ο Μακαρέζος θέλησε να ανοίξει δουλειές σε κάποιον ευνοούμενό του. Έδωσε λοιπόν άφθονα εκατομμύρια και ο ευνοούμενος ασέλγησε επί πληρωμή... Σ' ένα κτίριο κατάσπαρτο από μαστορικά μεράκια κι ευαισθησίες γίνεται επίθεση με μπετονιέρες. Η αίθουσα, τα θεωρεία, οι κίονες, οι ζωγραφίες του Πίττι αφανίζονται. Όλο το θέατρο μισογκρεμίζεται για να ενισχυθεί, λέει, από μπετονένιο σκελετό, αλλά φυσικά τελειώνουν τα λεφτά και το θέατρο μένει έτσι. Όπως ακριβώς έγινε και με το θέατρο της Ρόδου. Μόνο που αυτό τελείωσε στη μεταπολίτευση. Τουρισμός γαρ!

Τα χρόνια πέρασαν, ήλθε και η εποχή της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας», μα κανείς δεν ενδιαφέρθηκε για το θέατρο της «απολίτιστης» Σύρας. Κάποτε, γύρω στα 1981, ο τοπικός πολιτιστικός Σύλλογος

αποφάσισε να το σώσει. Μάλιστα συγκρότησε και θίασο που έδωσε και μια ερασιτεχνική παράσταση στη σκηνή του. Όμως ο ενθουσιασμός μπροστά στις τόσες δυσκολίες ξεθύμανε.

Κι ο κληρός έπεσε στο Δήμο της Σύρας που ανέθεσε ύστερα από διεργασίες τεσσάρων χρόνων τη μελέτη αποκατάστασης όλων των ασελγειών στο γραφείο Π. Πηκίωνη. Η μελέτη τελείωσε και αποφασίστηκε να αναπαλαιωθεί το θέατρο με βάση κάποια από τα αρχικά σχέδιά του που ευτυχώς δρέθηκαν στα αρχεία του Δήμου. Όμως «δεν δη χρημάτων» και όπως συμβαίνει σε κάθε ουσιαστική πολιτιστική προσπάθεια δγήκε δίσκος.

Ο Δήμος της Σύρας (ή Δήμος Ερμουπόλεως, όπως λέγεται επίσημα) απευθύνεται στους απανταχού θεατρόφιλους και κάνει έκκληση για οικονομική ενίσχυση του σκοπού. Αναφέρουμε και τους λογαριασμούς όψεως όπου μπορεί να καταθέτει κανείς: Είναι οι: 2010 Αγροτικής, 412/480234-97 Εθνικής και 4201 Εμπορικής Τράπεζας.

Η διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, κληρονομιά που διατυμπανίζεται τόσο, όσο αγνοείται στην ουσία της, ασφαλώς δεν είναι μόνο υποχρέωση αλλά και ανάγκη. Η διάστασή μας από την παράδοσή μας, ηθελημένη ή αθέλητη, είναι η αιτία για την κακοδιαμονία της κοινωνίας μας. Το χάσμα που επιδιώκεται να ανοιχθεί για να οριστικοποιηθεί αυτή τη διάσταση προβλέπεται να γίνει τόσο μεγάλο, που να μην γεμίζει ακόμα και με όλα τα άνθη της γης του Σολωμού. Εκτός αν παρέμβουμε ουσιαστικά για να ματαιώσουμε τη διάνοιξή του...

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΒΙΤΣΟΣ

Αφιέρωμα

ΝΕΟΛΑΙΑ: τρόπος ζωής, ψυχαγωγία πολιτιστικές αξίες

Ήθελε να ογάλει νερό.

Ανασκάβοντας την ψυχή του
το λούσάρι ξεμάκρινε
κι ανάδυνσε λάαα.

Ήθελε να ογάλει νερό
να ποτίσει την έρημο.

Η λάαα έκαψε τις θάλασσες
στις χούφτες απόφιο τ' αλάτι.

Υμείς εστε το Άλας της Γης

Τα φαινόμενα «ΡΑΜΠΟ»: —Επίθεση υποκουλτούρας, με κύριο στόχο τη νεολαία—

Τον τελευταίο καιρό, σε χιλιάδες αίθουσες κινηματογράφων, σ' ολόκληρο τον κόσμο, παίζονται οι ταινίες με τους τίτλους: «ΡΑΜΠΟ», «POKY 1, 2,3,4», «KOM-MANTO», «ΑΜΕΡΙΚΑΝ ΝΙΝΖΑ» και άλλους παρόμοιους.

Οι ταινίες αυτές παράγονται στο μεγαλύτερο ποσοστό τους στις Ηνωμένες Πολιτείες, και μέσω των αιθουσών που αυτές ελέγχουν σ' όλο τον κόσμο, οι ιδιοκτήτες της κινηματογραφικής βιομηχανίας διοικετούν τον «αργό κινηματογραφικό-θάνατο» στους θεατές όλων των ηπείρων, με κύριο βέβαια στόχο τη νεολαία που, απεδειγμένα, αποτελεί το, κατά συντριπτική πλειοψηφία, κοινό τους.

Οπωσδήποτε, παρουσιάζει ενδιαφέρον μια μικρή αναδρομή στην προϊστορία της «περίφηνης» σειράς «ΡΑΜΠΟ». Το 1972, η ΓΟΥΩΡΝΕΡ αποκτά τα δικαιώματα ενός βιβλίου του Ντένβιντ Μορέλ με τον τίτλο «ΡΑΜΠΟ». Το σενάριο σε σχέδιο υποβάλλεται σ' αρκετούς σκηνοθέτες (Τζων Φράνκενχάιμερ, Μάρβιν Ριτ, Ρίτσαρντ Μπρουκς) και σε αρκετούς ηθοποιούς (Αλ Πατσίνο, Ρόμπερτ Ντε Νίρο, ακόμα και στον Τζωρτζ Σκοτ). Δεν υπάρχει ο ανάλογος ενθουσιασμός όμως και το σχέδιο εγκαταλείπεται. Το 1980, μια μικρή εταιρία διανομής θέλει να περάσει και στην παραγωγή. Διαλέγει το «ΡΑΜΠΟ» και αγοράζει τα δικαιώματα από τη ΓΟΥΩΡΝΕΡ. Την ίδια εποχή, ο ηθοποιός Σιλβέστερ Σταλλόνε βρίσκεται σε κρίσιμη στιγμή. Γνωρίζει επιτυχία σαν «ΡΟΚΥ», αλλά όχι σ' όλους τους άλλους ρόλους που ερμηνεύει και θέλει να αποφύγει την τυποποίηση. Έτσι, δέχεται τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο «ΡΑΜΠΟ». Οι παραγωγοί διαφοροποιούν το σενάριο, σε σχέση με το βιβλίο, και το «ΡΑΜΠΟ Ι» γυρίζεται και αποφέρει πάνω από 150 εκατομμύρια δολάρια από την παγκόσμια εκμετάλλευση της ταινίας. («Θόνη» — τεύχος 22, σελ. 11) Το γεγονός αυτό, όπως είναι φυσικό, γεμίζει τους παραγωγούς με αισιοδοξία για το μέλλον της σειράς. Το φιλμ προπαγανδίζεται από τον ίδιο τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Ρ. Ρήγκαν που το χαρακτηρίζει σαν έργο που συμβολίζει το μεγαλείο των ΗΠΑ και από διαφημιστικές και άλλες επιχειρήσεις που ξοδεύουν εκατοντάδες χιλιάδες δολάρια για την επιτυχία του.

Φυσικά, δεν είναι τυχαίο που μια άγια γενιά Αμερικανών σκηνοθετών, όπως ο Φράνκενχάιμερ, ο Ριτ («η βιτρίνα»), ο Μπρουκς («εν ψυχρώ») αρνήθηκαν την προσφορά τους σ' ένα τέτοιου είδους κατασκευάσμα που προσβάλλει την τέχνη του κινηματογράφου.

Έτσι, παρακολουθώντας ανηπρωσωπευκές «ταινίες» του είδους αυτού και μελετώντας σχετικά δημοσιεύματα, είναι δυνατό να διατυπωθούν ορισμένες παρατηρήσεις γύρω από τη «ραμποιεϊκή» κινηματογραφική ιδεολογία. Βλέπουμε λοιπόν:

Κυρίαρχο θέμα των ταινιών είναι η υπεράσπιση της Αμερικάνικης πατρίδας από τον «εχθρό». Τα μέσα που χρησιμοποιούνται γι' αυτό δεν είναι φυσικά η ανωτερότητα των ιδεών ή της τεχνικής, (κάπ τέτοιοι θάταν «ιστορικός παραλογισμός», σύμφωνα με τα λόγια του Ουάινμπεργκερ), αλλά η ΒΙΑ (από σπλέτο, μέχρι χημικά όπλα και ό,τι άλλο πιο «σύγχρονο» κυκλοφορεί...). Είναι χαρακτηριστικές οι αντιδράσεις μιας μερίδας νεολαίας, αυτής που κατακλύζει τις κινηματογραφικές αίθουσες, όπου παίζονται τα «ΡΑΜΠΟ». Όταν ο ήρωας «καθαρίζει» τους ανπάλους του με μια αφάνταστη ποικιλία ανατριχιαστικών τρόπων, ζηποκραυγάζει και χειροκροτεί ενθουσιασμένη, πλέοντας σε πελάγη ικανοποίησης, όταν βγει από την αίθουσα.

Το πρότυπο ζωής που προτείνεται από τις ταινίες αυτές, απευθύνεται κύρια στη νεολαία και το πρότυπο αυτό λέει: «όταν έχεις γυμνασμένο κορμί και ένα κανονάκι στο χέρι, είσαι ο Θεός». Φυσικά, η συνεργασία του ήρωα «κρεατομηχανή», με τις δυνάμεις ασφαλείας του Στρατού, της αστυνομίας και των μυστικών υπηρεσιών, είναι επιβεβλημένη.

Είναι φανερό ότι οι ταινίες δεν έχουν μοντάζ με την ποιοτική έννοια, αλλά ακολουθείται η ροή της δράσης. Ο ρυθμός τους είναι γρήγορος, γιατί ο στόχος δεν είναι η νόηση του θεατή, όπως θάλεγε ο Μπρεχτ, ο Γιανσό ή ο Αγγελόπουλος, αλλά το συναίσθημα, οι αισθήσεις. Επίσης, δεν υπάρχει καμιά σοβαρή δουλειά στον ήχο ή στο χρώμα ή στη διδασκαλία των ηθοποιών. Στόχος ο βομβαρδισμός πλάνων, μέχρι να παρалуσει ο θεατής βλέποντάς τα.

Μέσα από τις ταινίες αυτές διαφημίζονται τα πιο σύγ-

χρονα όπλα που παράγουν οι πολεμικές βιομηχανίες των ΗΠΑ. (Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις ο ήρωας, υπηρετώντας δήθεν το σενάριο, διδάσκει στο θεατή τη χρήση τους.)

Η φιλία, ο έρωτας, η ειλικρίνεια των σχέσεων δυναμιτίζουν το οικοδόμημα της ταινίας κι έτσι προπιούνται άλλες αξίες: ο φίλος με τη σιδερένια γροθιά, η γυναίκα που είναι χρήσιμη στη δουλειά που κάνεις, πνευματικός πατέρας είναι ο γαλονάς των Ειδικών Υπηρεσιών...

Η ιδιαίτερη αναφορά των ταινιών στο Βιετνάμ συνδέεται «με τον καϋμό των καουμπόυδων να πάρουν τη ρεβάνς για τη συντριπτική ήττα που υποστήκαν απέναντι σ' όλη την ανθρωπότητα». Φυσικά, οι Βιετναμέζοι πατριώτες παρουσιάζονται σαν εγκληματίες και διεφθαρμένοι.

Όμως, είναι ενθαρρυντικό ότι η νεολαία της Ιταλίας επιφύλαξε «θερμή» υποδοχή στα Ραμποειδή. Μάζεψε μέχρι στιγμής 1,5 εκατομμύρια υπογραφές, για να μην προβάλλονται ταινίες που θίγουν τον πιο περήφανο λαό του κόσμου. Η δε εθνική επιτροπή λογοκρισίας της Ινδίας απαγόρευσε την προβολή του «ΡΑΜΠΟ», με το αιτιολογικό ότι προσβάλλει το έθνος του Βιετνάμ.

Το στοιχείο της φρίκης ή του τρόμου είναι κυρίαρχο μοτίβο στις ταινίες. Δεν έχει σχέση όμως αυτό το στοιχείο με τα κλασικά θρίλερ του Αμερικάνικου κινηματογράφου ή τις ταινίες του Χίτσκοκ. Εδώ πρόκειται για μια εκχυδαϊσμένη μορφή, που στόχο έχει την «εξοικείωση» του θεατή και κύρια της νεολαίας με τη βία, τον τρόπο και την καλλιέργεια μιας παθητικότητας απέναντι σ' αυτά τα φαινόμενα. Πολύ εύστοχα ο σκηνοθέτης Θ. Αγγελόπουλος, σε έρευνα εφημερίδας, απάντησε ότι τα «Ραμποειδή» διαμορφώνουν νεοναζιστική συνείδηση, κύρια στους νέους που δεν έχουν ιστορική μνήμη, όπως συμβαίνει με τη νεολαία της Ο.Δ. Γερμανίας. Την περασμένη δεκαετία, μπήκε έκθεση στη Μέση Εκπαίδευση με θέμα: «ποιος ήταν ο Χίτλερ». Μόνο το 45% απάντησε και φυσικά πολύ μικρότερος αριθμός γνώριζε ποιος βοήθησε το Χίτλερ. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι το βιβλίο «Αγωγή του Πολίτη» στο κεφάλαιο για το ναζισμό αναφέρει: «Το καθοριστικό για την άνοδο των εθνικοσοσιαλιστών στην εξουσία δεν ήταν οι δεσμοί τους με το μεγάλο κεφάλαιο, αλλά η μαζική υπόσταση που πήρε το ναζιστικό φαινόμενο». Το συμπέρασμα που βγαίνει επομένως, σύμφωνα με το βιβλίο, είναι ότι ο λαός φταίει που υποστήριξε το ναζισμό ή πιο επιστημονικά: «όλοι ήμασταν υπεύθυνοι». Με βάση αυτή την προπαγάνδα, ένα τμήμα της νεολαίας που δεν έχει ιστορική μνήμη, στρέφεται σε νεοναζιστικά πρότυπα, όπως για παράδειγμα οι «Σκίνχεντς» που σκοτώνουν Τούρκους εργάτες, θαυμάζουν τους Ναζί και δε συλλαμβάνονται από την αστυνομία. Όσο για τα ελληνικά δεδομένα, είναι γνωστό πόσο ανησυχητικά είναι τα φαινόμενα του κουλινγκανισμού, της βίας, των ναρκωτικών, καθώς και ποιος τα

τροφοδοτεί. Σ' αυτά τα στρώματα της νεολαίας τα «ΡΑΜΠΟ» βρίσκουν ιδιαίτερα μεγάλη απήχηση.

Βέβαια, το φαινόμενο «ΡΑΜΠΟ» έχει και την εξήγησή του: Με τη στρατιωτικοποίηση της οικονομίας των Ηνωμένων Πολιτειών και τις εξωφρενικές στρατιωτικές δαπάνες (από 311 δισ. δολάρια το 1987 σε 405 δισ. δολ. για το 1991), η κινηματογραφική βιομηχανία, που έχει στενές σχέσεις με το Λευκό Οίκο και το στρατιωτικοβιομηχανικό σύμπλεγμα, φυσικά δε χρηματοδοτεί ταινίες που να προβάλλουν την «άλλη Αμερική». Από τη δεκαετία του 60-70 έχουμε να δούμε ταινίες παρμένες από την Αμερικάνικη λογοτεχνία (Χέμινγκγουεϊ, Ο'Νηλ, Τ. Ουίλλιαμς, Άρθουρ Μίλλερ, Ουίλλιαμ Φώκνερ, Τζων Στάιμπεκ). Και δεν είναι τυχαίο ότι σκηνοθέτες σαν τον Κοππόλα, τον Χιούστον, τον Ριτ, τον Κασαβέτη, τον Λιούμετ, είναι σε διαγμό, μέσω της χρηματοδότησης και της διανομής.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε καιρούς που το γόπτρο των «αυτοκρατοριών» έπρεπε να ανυψωθεί, οι βιομήχανοι του κινηματογράφου εκτελούσαν παραγγελίες (η «ιστορία του κινηματογράφου» του G. Sadoul έχει αρκετά τέτοια παραδείγματα), με κορύφωμα την περίπτωση Γερμανίας-Ιταλίας το 30-40.

Οι ταινίες του Τζαίημς Μποντ στήριξαν την Αγγλική και Αμερικάνικη πολιτική στη δεκαετία του 70.

Τα γουέστερν-σπαγγέτα, σαν κακή απομίμηση του γνήσιου είδους, που άνθισε στην Αμερική το μεσοπόλεμο και μεταπολεμικά, δεν χρησιμοποιήθηκε στην Ιταλία μόνον ενάντια στον προοδευτικό κινηματογράφο, αλλά έκφραζε και την πολιτική των κυρίαρχων τάξεων. Παλιότερα, οι Ιταλοί βιομήχανοι πλάσσαν στην παγκόσμια αγορά τα «Μασισοειδή». Οι Γαπωνέζοι βιομήχα-

νοι του κινηματογράφου πλассάrouν το εθνικό τους σπορ και μέσα από κει, τη μιλιταριστική φιλοσοφία. (Το μιλιταρισμό στο γιαπωνέζικο κινηματογράφο, έχουν καταγγείλει ο Κουροσάβα και ο Όσιμα σε θεωρητικά τους κείμενα, αλλά και συνολικά μέσα στο έργο τους, καθώς και την έλλειψη χρηματοδότησης στις ταινίες ποιότητας).

Ας έρθουμε όμως και στην ελληνική πραγματικότητα.

Όταν ο πολιτισμός στη χώρα μας ενισχύεται μόνο με το 0,46% από τον τακτικό προϋπολογισμό του Κράτους.

Όταν από την αρχή της χειμερινής περιόδου 1985-1986 και μέχρι 8 Γενάρη του 86 έχουμε την παρακάτω κίνηση των ταινιών στους κινηματογράφους:

(Περιοδικό ΘΕΑΜΑΤΑ)

- 1) Τζέιμς Μποντ 218.075 εισιτήρια
- 2) ΡΑΜΠΟ 214.000 εισιτήρια
- 3) Η μεγάλη των μπάσων σχολή 160.386 εισιτήρια
- 4) Σιωπηλός καβαλλάρης 121.822 εισιτήρια
- 5) Κομμάντο 81.624 εισιτήρια
- 6) Ο τελευταίος δράκος 65.050 εισιτήρια
- 7) Αμέρικαν Νίντζα 60.406 εισιτήρια
- 8) ΧΑΟΣ 46.233 εισιτήρια

Όταν η ταινία των αδελφών Ταβιάνι «ΧΑΟΣ», μόλις επιβιώνει στην ελληνική αγορά, στον ανταγωνισμό με τα ΡΑΜΠΟ-πορνό.

Όταν τα «Πέτρινα Χρόνια» του Παντελή Βούλγαρη

έκαναν 183.438 εισιτήρια και βρίσκονταν πολύ πιο κάτω από τον Τζέιμς Μποντ και το ΡΑΜΠΟ, την ίδια περίοδο. (Την ίδια τύχη είχαν και οι ταινίες του Αγγελόπουλου παλιότερα).

Όταν η ταινία «Μετέωρο και σκιά» του Τάκη Σπετσιώτη, που αναφέρεται στον ποιητή Λαπαθιώτη και την εποχή του, είναι ζήτημα αν έκοψε 10.000 εισιτήρια. Όταν ταινίες σαν τον «Θίασο», τους «Κυνηγούς», τα «Πέτρινα Χρόνια» κλ.π., μόλις επιπλέουν στην αγορά, γιατί οι «πόρτες είναι ανοιχτές» στα Ραμποειδή και η Τηλεόραση αντί για προπαγανδιστής του «εθνικού και αληθινού» στον κινηματογράφο και στην παραγωγή, γίνεται ο κράχτης της «Δυναστείας», είναι φανερό ότι η κατάσταση είναι κάτι παραπάνω από ανησυχητική και για την επιβίωση όχι μόνον του κινηματογράφου, αλλά και του πολιτισμού σ' αυτόν τον τόπο.

Είναι νομίζουμε, κάτι παραπάνω από ανάγκη η υποστήριξη, προώθηση και προβολή του γνήσιου και ποιητικού κινηματογράφου, ελληνικού και ξένου, καθώς και κάθε άλλη μορφή πολιτιστικής δημιουργίας, προκειμένου να ενισχυθούν οι αντιστάσεις του λαού και κύρια της νεολαίας, που καθώς είναι το πιο εύπλαστο και το πιο ευάλωτο κομμάτι του στις κάθε είδους επιθέσεις των «ΡΑΜΠΟ», κατά κάποιο τρόπο, πίστεψαν ότι μπορούν ακόμα να την κερδίσουν.

ΧΑΡΑ ΚΑΦΑΝΤΑΡΗ

Το δεύτερο διδύλιο του συναδέλφου Άρι Αντάνη «ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ» κυκλοφορεί από το 1985 και σε 6' έκδοση. Περιέχει 26 μικρές και ευχάριστες ιστορίες με το γνωστό χιούμορ, την αισιοδοξία και τη ζεστασιά του απολαυστικού ευθυμογράφου του περιοδικού μας.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ σας το προτείνει σαν μια καλή συντροφιά στις διακοπές σας. Μπορείτε να το βρείτε στα διδύλιοπωλεία «Επιλογές» (Στοά Πεσμαζόγλου) και «Στ. Πιτσιλός» (Στοά Ορφανίδου) ή να το ζητήσετε από τον ίδιο τον Άρι, τηλ. 3215208 ή από την Πολιτιστική.

Άρις Αντάνης

αφ' η γη μεταξὺ των πράξεων

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟΛΑΙΪΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι τμήμα μίας συνέντευξης του καθηγητή του Collège de France Πιέρ Μπουρντιέ (Pierre Bourdieu), που δημοσιεύτηκε στο ιταλικό περιοδικό Εσπρέσο (Espresso) Νο 51 της 22.12.85, με τίτλο: «Διανοούμενοι, προκαλέστε τους πολιτικούς!».

Το άρθρο αυτό, που δεν καλύπτει βέβαια ολοκληρωμένα το τόσο πλατύ θέμα του νεο-λαϊστικού κινήματος στη Δυτική Ευρώπη, δίνει ωστόσο ορισμένες πλευρές του για παραπέρα προβληματισμό.

Έχουν περάσει ήδη 18 ολόκληρα χρόνια από το Μάν του '68. Όμως η συζήτηση γι' αυτόν δεν θα πάψει ποτέ. Ακόμη και σήμερα στην Ιταλία και στη Γαλλία επανέρχεται στην επικαιρότητα η συζήτηση για το Μάν και την κληρονομιά του στην αναγέννηση κύρια του φοιτητικού κινήματος. Αν και η αντιπαράθεση είναι αναπόφευκτη πάνω σ' αυτό το θέμα, τα ερωτήματα ωστόσο είναι μεγάλου ενδιαφέροντος σ' ευρωπαϊκή κλίμακα, όπως: Υπάρχουν συγγένειες ανάμεσα στα νεολαιϊστικά κινήματα, τα τόσο διαφορετικά φαινομενικά, όπως το «Κίνημα 1985» στην Ιταλία, «SOS Ρατσισμός» στη Γαλλία, το κίνημα των «Πράσινων» στη Γερμανία; Μπορούν ή όχι να επανασυνδεθούν με τη μήτρα που γέννησε το '68; Τι μέλλον προδιαγράφεται γι' αυτά τα κινήματα; Αυτά είναι τα ζητήματα πάνω στα οποία κινήθηκε μια συζήτηση με τον Πιέρ Μπουρντιέ που είχε η δημοσιογράφος του "Espresso" Έλενα Γκουϊτσάρντι. Ακολουθούν τα κυριότερα αποσπάσματα απ' αυτό το διάλογο.

Στην ερώτηση αν το '68 έχει ξεπεραστεί, απάντησε ότι η κατάσταση σήμερα έχει ριζικά αλλάξει. Βέβαια οι αντιφάσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, που παρήγαγαν το φαινόμενο του Μάν, υφίστανται. Αλλά σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης σαν τη σημερινή δεν εκδηλώνονται με τον ίδιο τρόπο του '68, όταν ο καπιταλισμός βρισκόταν ακόμα σε φάση εξάπλωσης. Γι' αυτό φαίνεται επικίνδυνο να πιστεύει κανείς σε μία πιθανή αναβίωση του '68 που είχε σα σημαία την ελευθερία, το όνειρο, τον αυθορμητισμό γιατί η πραγματικότητα δεν συμφωνεί μ' αυτούς τους μύθους. Ο αυθορμητισμός υπήρξε η έκφραση κοινωνικών συμφερόντων –όχι ταξικών συμφερόντων με την παραδοσιακή μαρξιστική σημασία– αλλά εξειδι-

κευμένων συμφερόντων ξεχωριστών κατηγοριών: φοιτητών, καθηγητών, διανοουμένων, που το παράδειγμά τους άγγιξε άλλες κατηγορίες, π.χ. τους οπερατέρ της τηλεόρασης και τον κατώτερο κλήρο.

Στο επίπεδο των διαπιστώσεων για τα νεολαιϊστικά κινήματα σήμερα στη Γαλλία, στην Ιταλία ή γενικότερα στην Ευρώπη ο Ρ.Β. παρατηρεί: Κατά τη γνώμη του οι νέοι αισθάνονται εγκαταλελειμένοι στο πολιτικό επίπεδο. Σε μία συζήτηση ανάμεσα στη διάσημη φωτογράφο Ζιζέλ Φρεντ και σ' ένα νέο Ολλανδό, στην ερώτηση αν είναι προτιμότερο να είσαι 20 χρονών σήμερα, αντί το 1933 όταν διαγραφόταν η χιτλερική απειλή, η Ζ.Φ. απάντησε: «Είναι χειρότερα τώρα, γιατί το '33 εμείς οι νέοι Γερμανοί πιστεύαμε τουλάχιστο στην παράδοση της δημοκρατίας στη Γαλλία. Σήμερα δεν φαίνεται πια σωτηρία από καμιά μεριά». Για τον Ρ.Β. όλες οι προοδευτικές αυταπάτες έχουν καταρρεύσει (κι όχι μόνο αυτές που

προέρχονταν απ' τις ανατολικές χώρες). Συγχρόνως μ' αυτή την κατάρρευση των αξιών οι νέοι αποκαλύπτουν την πραγματικότητα της οικονομικής κρίσης, της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα στη Γαλλία ζητούν την έκφραση σ' ένα τομέα που περικλείεται από τη βαριά σιωπή των ενηλίκων: τον τομέα του ρατσισμού, προσπαθώντας να εισαγάγουν ένα νέο είδος ηθικής. Βέβαια ακόμα και το '68 έψαχνε μία νέα ηθική αλλά υπήρξε κύρια ένα κίνημα «ενάντια στους θεσμούς» δηλ. κατευθυνόμενο ενάντια σε κάθε εξαναγκασμό που πήγαζε απ' την οικογένεια, το σχολείο, το κράτος, την κοινωνία με την ευρεία έννοια. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα εκμεταλλεύτηκε κατά ένα μέρος αυτό το ρεύμα της αντίθεσης στους θεσμούς για να καταλάβει την εξουσία, το καναλιζάρισε και κατόπιν το περιθωριοποίησε ολοκληρωτικά. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα είναι ένα κόμμα μηχανισμού. Οι αναρχικοί του '68 κι όλος ο κόσμος με λίγη αξιοπρέπεια έμειναν έξω, έχοντας παραλύσει μέσα στην ανίσχυρη εξέγερση τους από την ιδέα ότι η επίθεση στην αριστερά παίζει το παιχνίδι της δεξιάς. Παρά την αξιοσημείωτη ευρύτητά του, το κίνημα «SOS Ρατσισμός» μένει ένα κίνημα ασπικού στυλ, και το ανησυχιακό πρόβλημα είναι ότι τα πραγματικά θύματα του ρατσισμού αποκλείονται απ' αυτό.

Στην Ιταλία εν τω μεταξύ, το λεγόμενο «Κίνημα '85» πολύ ετερογενές στη βάση του, μέσα στο οποίο ανακατεύονται νέοι φιλοπαλαιστίνοι, αστοί νέοι και ακόμα και νέοι φασίστες διαδήλωσε ειρηνικά σε 174 ιταλικές πόλεις, παρουσιάζοντας νόμιμες διεκδικήσεις: περισσότερες αίθουσες διδασκαλίας, περισσότερα εργαστήρια, περισσότερα γυμναστήρια, καλύτερη ποιότητα εκπαίδευσης.

Ο Ρ.Β. πιστεύει ότι οι νέοι, κύρια στην Ιταλία, έχουν απόλυτο δίκιο να διαδηλώνουν ενάντια σ' ένα εκπαιδευτικό σύστημα, απίστευτα πεπαλαιωμένο, που παράγει άτομα άσχημα διαμορφωμένα και συγχρόνως με απαιτήσεις δυσανάλογα μεγάλες σε σχέση με τις αντικειμενικές ευκαιρίες που η σημερινή κοινωνία είναι σε θέση να τους προσφέρει. Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες —οι νέοι και οι ηλικιωμένοι— για τις οποίες δεν ξέρει κανείς πια τι να κάνει: στις συγκρούσεις τους η κοινωνία αναδρά με τον τρόπο που ο Σαρτρ αποκα-

λούσε «συλλογική κακή πίστη». Η οικογένεια μετέφερε το βάρος της διαμόρφωσης των νέων και απασχόλησης των ηλικιωμένων στην κοινωνία. Το πρόβλημα των ηλικιωμένων πιστεύει ότι το έλυσε με την κοινωνική πρόνοια, τα ιδρύματα, τα πανεπιστήμια της 3ης ηλικίας. Οι νέοι από καιρό σε καιρό διαδηλώνουν για να θυμούνται ότι υπάρχουν. Η κοινωνία προσπαθεί να δικαιολογηθεί οργανώνοντας ένα είδος συλλογικής διαχείρισης του άγχους, αλλά στην πραγματικότητα δεν αντιμετωπίζει τα προβλήματα. Κι αυτό γιατί σπάνια στην ιστορία οι πολιτικοί φάνηκαν τόσο ανίκανοι να κοντρολάρουν τα στοιχειώδη προβλήματα που αφορούν τη ζωή και το θάνατο. Κάποτε οι μεγάλοι πολιτικοί ήταν προφήτες. Σήμερα, στις βασικές ερωτήσεις απαντούν με στατιστικές. Αλλά, αν τους ρωτήσει κανείς: «Τη ζωή αξίζει τον κόπο να τη ζήσει κανείς; Είναι ωραίο να είσαι 20 χρονών σήμερα;» δεν ξέρουν τι να απαντήσουν. Αλλά κι αν ακόμα ξέρουν, σιωπούν γιατί οι σύμβουλοι τους προτρέπουν ν' ασχολούνται με την τηλεοπτική τους εικόνα. Οι έφηβοι λοιπόν πρέπει ν' αποδεχτούν το νέο «κακό του αιώνα»: υποβαθμισμένα διπλώματα, μια κουλτούρα που δεν ανανεώνεται και στην οποία δεν πιστεύουν πια.

Στο τέλος της συζήτησης, ο Ρ.Β., από την πλευρά του σαν διανοούμενος, πάνω στο θέμα της εξόδου απ' αυτή την κατάσταση δηλώνει ότι κατευθύνει όλες του τις προσπάθειες στην αναγέννηση ενός διαλόγου διανοουμένων. Ανέναντι στην παραίτηση των πολιτικών, τη μεγάλη σιωπή πάνω στο σημαντικό, σκέφτεται ότι οι διανοούμενοι έχουν μία αποστολή να εκτελέσουν: μπορούν να συντελέσουν στο να ξαναπαρεί κάποια σημασία η ύπαρξη και στο να καταστραφεί ένα σύστημα συλλογικής αυτοεξαπάτησης. Όνειρό του —κατά τη γνώμη του μάλλον ουτοπικό— είναι ένα είδος διεθνούς κολλέγιου που βάσει τις βάσεις ενός επιστημονικού διεθνισμού με σκοπό την εκμετάλλευση των κατακτήσεων της επιστήμης προς όφελος του ανθρώπου και τη χρησιμοποίηση ορθολογικότερα των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Προϋπόθεση για την επιτυχία κάθε νεολογιστικού κινήματος είναι αυτή η πρωτοβουλία των διανοουμένων της Ευρώπης, μία πρόκληση προς τους πολιτικούς.

ΟΛΓΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Όταν αναφέρεσαι στο πρόβλημα των ναρκωτικών, αυτόματα έρχεται αντιμέτωπος μ' ένα σύνολο από αντιφατικές πληροφορίες, συγχύσεις, ακόμα και προκαταλήψεις που δεν σου επιτρέπουν να προσανατολιστείς εύκολα. Από την άλλη μεριά η πραγματικότητα, και πραγματικότητα είναι οι καθημερινές συλλήψεις και οι νεκροί από τη χρήση ηρωίνης, σου επιβάλλει να προσπαθήσεις να αντιμετωπίσεις το θέμα ψύχραιμα και οφαιρικά.

Σε μια εποχή που σφραγίζεται από την επιστημονική οργάνωση και διακίνηση της πληροφορίας, στον ελληνικό χώρο το κράτος δεν έχει αναλάβει καμιά κεντρική προσπάθεια ουσιαστικής πληροφόρησης απέναντι σ' αυτούς που αφορά άμεσα το θέμα. Δηλαδή τη νεολαία. Αν νομίζει κανείς ότι οι δασκαλίστικες παραινέσεις αποτελούν πληροφόρηση και οι ηθικολογικές αναφορές ενημέρωση, κάνει λάθος. Ο νέος άνθρωπος, ευαίσθητος και σκεπτόμενος, απαιτεί μια πειστική απάντηση γιατί αλλιώς στο στεγνό ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ, απιτάσσει αυθόρμητα την παραβίαση της όποιας απαγόρευσης.

Για να γίνει μια ουσιαστική προσέγγιση, θα πρέπει να ξεκινήσουμε από το περιεχόμενο της έννοιας ναρκωτικό. Από φαρμακολογική άποψη, μπορούμε να συμφωνήσουμε στον ορισμό του J. Delay ότι ναρκωτικό είναι κάθε φυσική, χημική ή τεχνητή ουσία που μεταβάλλει την ψυχολογία ή τη νοητική δραστηριότητα των ανθρώπων. Αυτός ο ορισμός περιλαμβάνει, εκτός από αυτά που συνήθως θεωρούνται ναρκωτικά, και τα διάφορα ψυχοφάρμακα (ηρεμιστικά, υπνωτικά, διεγερτικά, κλπ.), αλλά και τον καπνό, τον καφέ και τα οινόπνευμα. Από νομική άποψη, ναρκωτικά θεωρούνται οι ουσίες που κρίνεται ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες για το άτομο και την κοινωνία. Αλλά ο νόμος που καθορίζει ποιες ουσίες διώκονται σαν επικίνδυνες είναι σε κάθε κοινωνία διαφορετικός. Πολλές φορές το περιεχόμενο και η σκοπιμότητα μιας εξουσίας είναι το κριτήριο για τη στάση της κοινωνίας απέναντι στα ναρκωτικά και όχι μια αντικειμενική βάση κοινά αποδεκτή.

Η διάδοση του όπλου στους Κινέζους Κούληδες από τη Βρετανική Κυβέρνηση στα τέλη του περασμένου αιώνα και η ποταπαγόρευση στην Αμερική είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα της ρευστότητας των κριτηρίων της εξουσίας. Αυτό που είναι σήμερα κατακριτέο, αύριο μπο-

ρεί να επιτραπεί και αυτό που επιτρέπεται, να απαγορευτεί.

Αλλά ας δούμε την κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί στην ελληνική κοινωνία και ποιοι είναι οι παράγοντες που κυριαρχούν στην πραγματικότητα της αντιμετώπισης των ναρκωτικών.

Η νομοθετική αντιμετώπιση των ναρκωτικών ξεκινάει το 1906 με την επιβολή φόρου στους ιδιοκτήτες κτημάτων που καλλιεργούσαν ινδική κάνναβη. Η καλλιέργεια της κάνναβης ήταν τόσο διαδεδομένη στην Ελλάδα που με τον ίδιο νόμο θεσπίζεται και ο τρόπος εξαγωγής της. Το 1919 με το νόμο 1681 εισάγεται η απαγόρευση του χασίς, αλλά μόνο για τους «αλήτες» και τους «επαίτες». Δηλαδή, ένας ευυπόληπτος πολίτης μπορούσε να κάνει χρήση χασίς χωρίς φόβο... Συγκεκριμένα ο νόμος αναφέρει: «...όσος άεργος ων, ή αποδεδειγμένως διάγων άτακτον βίον, επιδίδεται καθ' εξιν εις χασισοποιάν, φοιτών προς τούτο εις τοιούτου είδους καταγωγή ή άλλα ενδιαίτηματα, πμωρείται με φυλάκισιν ενός έτους...».

Ακολούθως το 1920 απαγορεύεται η καλλιέργεια της ινδικής κάνναβης και μπαίνει υπό κρατικό έλεγχο για φαρμακευτικούς σκοπούς το εμπόριο της ηρωίνης, του οπίου και της κοκαΐνης. Η ινδική κάνναβη δε θεωρείται ιδιαίτερα επικίνδυνη, αλλά απαγορεύεται, γιατί η χρήση της συνδέεται με μη ελεγχόμενες συμπεριφορές των «κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων». Το 1932 όμως, όλα τα ναρκωτικά τίθενται με νέο νόμο κάτω από ενιαία αντιμετώπιση.

Μέχρι πρόσφατα η αντιμετώπιση από τη μεριά της Πολιτείας γινόταν με τα νομοθετικά διατάγματα 743/1970 και 1176/1972. Ο παραλογισμός είναι ότι ορίζουν σαν μέτρο αντιμετώπισης των ναρκωτικών βαριές ποινές φυλάκισης σε όσους κάνουν χρήση χωρίς να είναι τοξικομανείς. Δηλαδή, πιο απλά, αν συλληφθεί κάποιος νέος που έκανε χρήση χασίς στις διακοπές του, μπορεί να φυλακιστεί για 2 χρόνια. Ο νέος αυτός θα βγει από τη φυλακή έχοντας μεταμορφωθεί συνήθως σε αντικοινωνικό στοιχείο, με μένος ενάντια σ' όλους για τον εξευτελισμό και την καταπίεση που έχει δεχθεί και βέβαια οι ηθικολόγοι της πεντάρας θα συνεχίσουν να κραυγάζουν γιατί αυξάνεται η εγκληματικότητα της νεολαίας. Για τους τοξικομανείς προβλέπεται η εισαγωγή τους σε δημόσιο ίδρυμα, αλλά είναι σίγουρο ότι η περίθαλψη, που συνι-

σταται στη χορήγηση βαριών πρεμιστικών, κάθε άλλο παρά αποτελεσματική είναι.

Ενδιαφέρον είναι να μελετήσουμε τις απόψεις που έχουν εκφραστεί πρόσφατα από την ΕΣΕΑΝ (Επιτροπή Σωστής Ενημέρωσης και Αντιμετώπισης των Ναρκωτικών). Η επιτροπή, που αποτελείται από γιατρούς, δικηγόρους και πολίτες που ήταν πρώην τοξικομανείς, σε ανακοίνωσή της την 1-2-86 επισημαίνει: «Η φυλακή όχι μόνο δε θεραπεύει αλλά συντηρεί την παρανομία και αυξάνει το εμπόριο και τη χρήση». Και ακόμα: «Η φυλακή προσφέρει πολλές, όπως έχει αποδειχτεί, ευκαιρίες στον τοξικομανή να συνεχίσει να παίρνει ναρκωτικά. Η κατάληξη; Θάνατος από υπερβολική δόση ή από μολυσμένη σύριγγα ή αυτοκτονία. Στην καλύτερη περίπτωση, ο τοξικομανής αποφυλακίζεται και συνεχίζει τα ίδια μέχρι να τον ξαναπιάσουν».

Και άλλες επιτροπές που έχουν δημιουργηθεί από πολιτικά κόμματα και κοινωνικούς φορείς επισημαίνουν

την αναγκαιότητα της πρόληψης και όχι της καταστολής. Η καταστολή πρέπει να κινηθεί στην κατεύθυνση των εμπορών και κυρίως των εμπόρων ηρωίνης. Πρόσφατα γίνεται μια προσπάθεια από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για αναμόρφωση της νομοθεσίας. Η προσπάθεια αυτή πρέπει να περιλαμβάνει και στοιχεία όπως:

α) Δημιουργία κέντρων αποτοξίνωσης με σωστό προγραμματισμό και περίθαλψη.

β) Δημιουργία επιτροπών πληροφόρησης και αλληλοβοήθειας.

γ) Άμεση βελτίωση των συνθηκών κράτησης.

Και άλλα μέτρα μπορούν σίγουρα να παρθούν, με την προϋπόθεση ότι κινούνται στην κατεύθυνση της πρόληψης. Και ότι αντιμετωπίζουν το χρήστη όχι σαν ανίκημενο καταπίεσης και αυθαιρεσίας. Η καταστολή δε λύνει προβλήματα αλλά αναπαράγει τον εαυτό της σαν μείζον κοινωνικό πρόβλημα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΪΡΑΜΗΣ

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Όταν κάποιος νέος πεθαίνει από υπερβολική δόση ναρκωτικών, η είδηση για τον Τύπο δε σημαίνει τίποτα ή, στην καλύτερη περίπτωση, κερδίζει μια θέση στα «ψιλά». Ο τοξικομανής και τα προβλήματά του φαίνεται σίμερα ότι δεν απασχολούν κανένα. Ακόμα και η επιχείρηση εκκαθάρισης των Εξαρχείων από τους εμπόρους ναρκωτικών που έγινε στις 17 Φεβρουαρίου από τους «αναρχικούς», μετά την πρώτη μέρα και τα ευκαιριακά, ρηχά και περισσότερο σκανδαλοθηρικά ρεπορτάζ, πέρασε σε κάποιες απόμερες στήλες στο εσωτερικό των εφημερίδων, μαζί με τη συζήτηση και τις επερωτήσεις στη Βουλή πάνω στο ίδιο θέμα.

Η επαφή των νέων με τα ναρκωτικά δεν είναι πρόσφατη. Η σύγχρονη ιστορία της αρχίζει μια εποχή δύσκολη για όλη την ανθρωπότητα, την εποχή μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, τότε που στους κύκλους της νεολαίας άρχισε η αναζήτηση καινούργιων επιπέδων επικοινωνίας και ζωής. Η απόρριψη του μέχρι τότε πολιτισμού, η προσπάθεια δημιουργίας ουτοπικών μοντέλων ειρηνικής συμβίωσης έξω από την κοινωνία, μια προσπάθεια «επιστροφής στις ρίζες» για την εκ νέου αποκάλυψη του φυσικού ανθρώπου που δεν έχει διαφθαρεί απ' τις μηχανές και την τεχνολογία, η ρομαντική εγκατάλειψη της πολιτικής, έφεραν σε γνωριμία τη νεολαία με ουσίες με «εκπληκτικές ιδιότητες». Τα ναρκωτικά μπήκαν στη ζωή τους σαν μέσο διεύρυνσης της συνείδησης, πειραματισμού, συλλογική εμπειρία. Χρησιμοποιούσαν τα λεγόμενα «Soft drugs» ή ελαφριά ναρκωτικά, κύρια τη μαριχουάνα ή το χασίς. Τους απωθούσε η υπνωτική λειτουργία του όπιου ή η απάνθρωπη, σχεδόν ζωώδης, σχέση εξάρτησης του κοκαϊνομανή, του μορφινομανή ή του ηρωϊνομανή από την προμηθευτή. Όμως στην πορεία, τη θέση των αιτημάτων για αλλαγή του συστήματος πήρε ο ακραίος ατομικισμός. Τα ναρκωτικά από μέσο έγιναν αυτοσκοπός, μοναδικός κόσμος εμπειριών, μοναδικός κοινωνικός ή ψυχολογικός ορίζοντας. Η χρήση των «Soft drugs» περιβλήθηκε μια συλλογική κι επαναστατική, μυστικιστική θεωρία, έγινε μόδα και κατέληξε να περιστρέφει τη ζωή του ατόμου γύρω από μία μόνο μορφή εμπειρίας. Έτσι, μια πολιτικοποίηση που προέρχεται από μια εξωτερική επέμβαση, όπως η χρήση των Soft drugs κι όχι απ' τη μελέτη και την κατανόηση της πραγματικό-

τητας και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, των κοινωνικών μηχανισμών της, των βασικών οικονομικών κινήτρων, θα είναι πάντα κάτι ημιτελές κι αθεράπευτα ατομικιστικό.

Σήμερα το ζήτημα ναρκωτικά έχει αποκτήσει εντελώς άλλα χαρακτηριστικά. Σήμερα ναρκωτικά σημαίνει ηρωίνη. Σημαίνει νέους εξαθλιωμένους, που σε κοινή θέα αναζητούν τη λύση στη σύριγγα. Προβλήματα καυτά, εξαιρετικά άμεσα, υλικά και συνδεδεμένα με την κρίση, όπως ποιότητα ζωής, ανεργία, κόστος ζωής, κινητοποιούν τα τελευταία χρόνια τους νέους, αλλά νέους πολύ διαφορετικούς από τις προηγούμενες δεκαετίες.

Το σύστημα δεν μπορεί παρά να προβλέπει ότι μέσα στη νέα ανασύνθεση των τάξεων, κάτω απ' το επίπεδο των ήδη απελπισμένων υποπρολετάρων, των ανέργων και των αέργων υπάρχει ένα κατώτερο επίπεδο που σαν θανάσιμο και θανατηφόρο έλος συγκεντρώνει τους κάθε είδους περιθωριοποιημένους, αυτούς που απορρίπτει στην προσπάθειά του να επιδιώσει, τους τοξικομανείς.

Η ξαφνική καταιγίδα της κρίσης του καπιταλισμού που πλήττει σήμερα κατά κύριο λόγο τους νέους μέσα στην πορεία της αποκάλυψης του πιο σκληρού και απάνθρωπου προσώπου της ενσαρκώνει την άρνηση στη ζωή, στα νιάτα, στην αξιοποίηση μέσα στην κοινωνία των πνευματικών δυνατοτήτων τους. Αυτή η οριστική και αμετάκλητη απόρριψη σημαντικού μέρους της κοινωνίας μας ανοίγει σκοτεινούς δρόμους για αναζητήσεις του είδους: εκμείνιση, επιβίωση σκοτώνοντας τον εαυτό μας.

Πού πήγαν λοιπόν όλοι αυτοί οι κοινωνιολόγοι, οι ειδικοί σε θέματα νεολαίας, οι ειδικοί σ' όλα τα θέματα που τόσα έγραψαν και είπαν για τα ναρκωτικά και τον ναρκωμανή; Πού είναι η ουσιαστική, χειροπιαστή πρόνοια της κοινωνίας μας, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η πληροφόρηση, η πρόληψη, τα προγράμματα θεραπείας, οι ψυχολόγοι και οι νομοθέτες;

Σίγουρα τα γκέτο των τοξικομανών θα λείψουν όχι με τα αντίδοτα, αλλά με την κινητοποίηση όλων (κι εννοείται όχι μόνο των πολιτών) με στόχο να ξαναβρεί το άτομο την εμπιστοσύνη και το σεβασμό στον ίδιο του τον εαυτό.

ΟΛΓΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

ΓΛΕΝΤΑΕΙ Ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ...

Γλεντάμε τα παιδιά του...
τα τραγοπόδαρα, τα παγανά...
Γλεντάμε...

Αντάμα στις νεροτριβές
με τις Δρυάδες
εμείς, τα τραγοπόδαρα τα παγανά
και τις Μαινάδες
στήνουμε χορό...

Μ' αυλούς σουρίζουμε...
με σύριγγες καλούμε...
Εμείς...

τα παγανά του δάσου
τις Ξωτικές
πόχουνε τα σγουρά πυκνά
στον κόρφο τους
και τα μεριά γιομάτα

Ν' αφουγκραστούν...
να νοιώσουν
βαθιά

στη χόβολη της Νιότης τους
τις Ρίζες τις δικές μας
να ξυπνάνε...

Διδνυσε...
κέρνα το κρασί της Μέθης σου
κι όλοι ας πιούμε...

Μορφές
τ' ΟΥΡΑΝΟΥ και του ΟΝΕΙΡΟΥ
Διαυγείς...
Πορφυρές...
Ιριδίζουσες
Ανακλούν
τις Αρχέγονες Μνήμες.....

...ΟΝΩΑΙΣΟΘΟ

καί, θ' απομείνει

που κάποτε θα πέσουν
και τις πολίτες στα βάρατρα

με τα μακριά μαυρισμένα
και κατεργασμένα τα γυμνά του γυμνασίου
τις λυχνίες που το γυμναστήριο
αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

καί, θ' απομείνει
που κάποτε θα πέσουν
και τις πολίτες στα βάρατρα
με τα μακριά μαυρισμένα
και κατεργασμένα τα γυμνά του γυμνασίου
τις λυχνίες που το γυμναστήριο
αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

αυτοκίνητο των λυχνιών
αυτοκίνητο των λυχνιών

ΕΓΕΝΕΤΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑ - ΜΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ

Ποιοι έμποροι του τύπου απευθύνονται σήμερα στους νέους της χώρας μας

Στην Ελλάδα κυκλοφορούν σήμερα αρκετά περιοδικά που αφιερώνουν ένα σημαντικό κομμάτι ή και ολόκληρη την ύλη τους σε θέματα νεολαίας. Μπορούμε να τα χωρίσουμε σε 4 κατηγορίες: α) Για όλη την οικογένεια, β) Για τις γυναίκες, γ) Για τη νεολαία και δ) ορισμένα ειδικευμένα.

Σ' αυτό το άρθρο εξετάζουμε τα πιο σημαντικά απ' αυτά τα εμπορικά περιοδικά που ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες. Διαλέξαμε κομμάτια από έντυπα που κυκλοφόρησαν κυρίως τα τελευταία 5 χρόνια. Ίσως τα παραδείγματα που βρήκαμε να μην είναι τα πιο χαρακτηριστικά, αλλά για κάτι τέτοιο θα χρειάζοταν να διαβάσουμε όλα τα τεύχη τους. Σε γενικές γραμμές θέλουμε να σχολιάσουμε πώς προσπαθούν να επιδράσουν στους νέους, σε ποια ζητήματα, με τι επιχειρήματα, με ποιες τεχνικές πληροφόρησης. Δεν είναι στις προθέσεις μας να προβάσουμε ή ν' απορρίψουμε κάποια απ' τα έντυπα που αναφέρουμε. Σαν αναγνώστες δεχόμαστε όλοι μας τα ερεθίσματα του εκδότη, στα οποία ανταποκρινόμαστε δημόσια, όπως δημόσιο είναι και το ερέθισμα. Από κει και πέρα η νοημοσύνη και η τσέπη του καθένα αποφασίζει για τις αγοραστικές του προτιμήσεις. Μ' αυτές τις διευκρινίσεις, ας δούμε αποσπάσματα από την ύλη μερικών περιοδικών:

Ι. Περιοδικά για όλη την οικογένεια

ΕΙΚΟΝΕΣ (βδομαδιάτικο)

Εκδίδεται από το δημοσιογραφικό συγκρότημα της εφημερίδας «Έθνος».

Αναφέρουμε ενδεικτικά από την ύλη του βου τεύχους.

Ντουρανομανία (από το ροκ συγκρότημα Ντουράν-Ντουράν). Ο σπικερζός τους, Σάιμον, εμφανίζεται να λέει: «Κάποτε ανησυχούσα για τα προβλήματα του κόσμου, αλλά όχι πιά!». Το ρεπορτάζ κάνει μια χλιαρή κριτική στις εκκεντρικότητές τους, στο ντύσιμό τους κλπ. Παράλληλα, μια γριούλα, συμπατριώσσα του μουσικού αυτού γκρουπ, δηλώνει: «Τα παλιόπαιδα κάνουν όλο ζημιές, αλλά στο βάθος μ' αρέσουν».

Συνέντευξη με γνωστό star του ελληνικού σινεμά (μ' έναν από κείνους που υποτίθεται πως πρέπει να ξετρελαίνουν τα κορίτσια των λαϊκών συνοικιών). Ο φίλος μας τα λέει έξω απ' τα δόντια: «Καλό είναι να παλεύεις, να έχεις αρχές, αλλά έτσι δεν πετυχαίνεις. Αν κάνεις και καμιά υποχώρηση –και μεταξύ μας ποιος δεν κάνει;– μπορείς να φτάσεις κάπου». Και κλείνει την εξομολόγησή του με ηρωικό ύφος: «Όλοι αυτό κάνουν, εγώ απλά το λέω».

Έρευνα για τα φαστ-φουντ: Είναι ήδη 800 στην Αττική, τρώνε καθημερινά 500.000 άτομα σ' αυτά. Χωρίς να το λέει πουθενά, υπονοεί: αφού 500 χιλιάδες, γιατί όχι κι εσείς;

Το τηλεοπτικό σήριαλ δημοσιευμένο σε συνέχειες (για να το αφομοιώσουμε καλύτερα). Υπόθεση: η πεθερά έχει ερωτικές σχέσεις με το γαμπρό της. Υπόπλοος: Το τολμηρό ανάγνωσμα που καθήλωσε 2 εκατομμύρια τηλεθεατές!

Ας ρίξουμε μια ακόμα ματιά στην ύλη ενός άλλου τεύχους, του Νο. 8.

Πώς περνάει ένα πολιτικό ζήτημα: Στη Βουλή συζητείται εκείνη την εποχή το νομοσχέδιο για το σώμα των μισθοφόρων στο στρατό. Συμπτωματικά, το περιοδικό δημοσιεύει τετρασέλιδο άρθρο με πολλές φωτογραφίες από τη Λεγεώνα των Ξένων. Οι μισθοφόροι εκεί γυμνάζονται καλά, φοράνε ωραίες στολές και έχουν πολλά κορίτσια στη διάθεσή τους. Άραγε οι δικοί μας θα περνάνε τόσο όμορφα;

Διάφορα άλλα σκόρπια θέματα: Φωτογραφία της Μαίρυλιν Μονρόε με λεζάντα «το κορμί είναι για να το δείχνουμε όχι να το κρύβουμε». «Η τρέλλα του αερόμικ τώρα και στη Σοβιετική Ένωση (δείχνει και μια Ναταλία επί το έργον)». «Σης ΗΠΑ γίνεται και πάρτυ όταν δυό σύζυγοι χωρίζουν» (πολιτισμένα πράγματα). «Άνεργος πλήρωσε πόρνη με ακάλυπτη επιταγή» (αφού δεχότανε επιταγές καλά να πάθει, λέμε εμείς). «Μοναξιά, το πρόβλημα των προβλημάτων». Κι άλλα εξίσου χαριτωμένα στις ΕΙΚΟΝΕΣ.

II. Περιοδικά για γυναίκες

ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΑΝ (μηνιάτικο)

Είναι διεθνής φίρμα της Χηρστ Κορποράισον, Νέα Υόρκη. Το πρώτο από τα μαζικά πολυεθνικά έντυπα που προσπάθησε να βλαστήσει και στη χώρα μας.

Υποτίθεται πως απευθύνεται σε πλούσιες και εντελώς απελευθερωμένες γυναίκες που αναζητούν την ποιότητα στις ανθρώπινες και στις σεξουαλικές σχέσεις τους. Το 50% της ύλης είναι μεταφρασμένο.

Μερικά από τα περιεχόμενα στο τεύχος του Γενάρη '85:

«Αναθέστε ευθύνες και αναπνεύστε». Αφορά νέες γυναίκες που μόλις έγιναν στελέχη επιχειρήσεων και τις συμβουλεύει να μην είναι συγκεντρωτικές. Στην αρχή όμως, μια ιδέα για το πώς μπορούν να γίνουν στελέχη. «Δουλέψτε σκληρά, φροντίστε για χίλια δυο πράγματα, από το να στείλτε κάποιον να φέρει σάντουιτς για όλους, μέχρι να εξυπηρετήσετε με επιτυχία τους πιο απαιτητικούς πελάτες του αφεντικού σας. Κάνετε επίσης υπερωρίες, αμέτρητες Παρασκευές κλπ.». Δεν χρειάζονται σχόλια.

«Πώς βλέπουμε το άλλο φύλο». Επώνυμοι Έλληνες σχηματίζουν την εικόνα του ασθενούς φύλλου, όπως τη θέλει το περιοδικό. Εδώ χωράνε και απόψεις πολιτικών στελεχών (όχι του Κασιφάρα) όπως οι παρακάτω: «Τη γυναίκα τη βλέπω σαν στολίδι. Της έχω δώσει πολλή ελευθερία. Και όσο πιο ελεύθερη την αφήνεις, τόσο πιο κοντά σου έρχεται η γυναίκα! Πόσο μ' αρέσει, με το φουστανάκι της, να βλέπεις και το μπουτάκι της, κι έτσι να είναι και λίγο ανοικτό το ντεκολτέ της και να βλέπεις και λίγο το στηθάκι της...». Και ο μεγάλος υμνητής της γυναικείας φύσης καταλήγει μ' έναν αναστεναγμό «Αχ, γιατί να μη μας επιτρέπουν να παντρευόμαστε και δεύτερη και τρίτη γυναίκα».

Ανδρικά επαγγέλματα για σημερινές γυναίκες. Ανάμεσα σ' άλλα, γράφει: «Είναι δεδομένο ότι όλες μας αγαπάμε το χρήμα. Βέβαια καλή είναι η δόξα, αλλά όταν συνοδεύεται από ένα άνετο σπίτ στην Κηφισιά, ένα σπορ αμάξι, είναι ακόμα καλύτερα». Και παρακάτω, στο ίδιο άρθρο: «Ξεκίνησε με αισιοδοξία. Στο κάτω-κάτω η ήταν ο Ωνάσης πριν γίνει μεγιστάνας; Κασελάκι κρατούσε ο άνθρωπος και καθάρριζε παπούτσια!»

Οι κλάδοι που περιγράφει είναι: Διοίκηση επιχειρήσεων, διαφήμιση, κομπιούτερς, ξενοδοχεία κλπ. Υπόσχεται μισθούς μέχρι 150 χιλιάδες το μήνα. Συνιστά σπουδές στο εξωτερικό και «προσωπική ακτινοβολία» για να πετύχετε. Τώρα αν κάπ πάει στραβά, σίγουρα φταίτε οι ίδιοι κι όχι βέβαια το κασελάκι του Ωνάση.

Διάφορα άλλα σκόρπια θέματα που φαίνονται από τους τίτλους: «Οικονομική ανεξαρτησία - τι στοιχίζει σε μια παντρεμένη», «Πώς να νικήσετε την τεμπελιά σας... ξεκούραστα», «Αντίο μοναξιά, καλησπέρα τύχη» (το άρθρο δίνει συμβουλές πώς να ψαρέψετε γαμπρό σε πάρτυ) κ.α.

ΚΑΙ (βδομαδιαίο)

Είναι το «λαϊκό» πρόσωπο ενός δημοσιογραφικού συγκροτήματος με δύο άλλα έντυπα στην ιδιοκτησία του: Το πολιτικό ΕΝΑ και το κουλτουριάρικο ΤΕΤΑΡΤΟ.

Πρόκειται για μια εκσυγχρονισμένη μορφή του ΝΤΟΜΙΝΟ και του ΦΑΝΤΑΖΙΟ, περιοδικών με τα οποία κυριολεκτικά «ανατράφηκαν» κάποιες Ελληνίδες της δεκαετίας του '50 και του '70. Για την ανατροφή των κοριτσιών της δικιάς μας δεκαετίας φροντίζει η σύγχρονη τεχνολογία. Έγχρωμα φωτορομάντζα στη θέση των ασπρόμαυρων, μηνύματα αναγνωστών σε άλλους αναγνώστες αντί για πολλές κουραστικές επιστολές γεμάτες καημούς και βάσανα του έρωτα, μοντέρνα προσέγγιση σε παμπάλαια θέματα χαμηλού επιπέδου.

Μια μαπά στο τεύχος Νο. 10.

«Άσος κούπα, αυτός ο τύραννος»: Στο άρθρο μπλέκονται η χαρτοπαιξία με τη χαρτομαντία, τις λέσxes, τα καζίνο κλπ. Π.χ. «Ρίχνω τα χαρτιά 17 χρόνια τώρα. Έχω μια ικανότητα τηλεπάθειας, γι' αυτό και μου βγαίνουν πάντα». Είναι φανερό η διαφορά με το ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΑΝ. Εκεί συμβουλεύει ανώτερα πράγματα, σπουδές στο εξωτερικό, γνωριμιές κλπ. Εδώ, για καλό και για κακό, ρίχνεις τα χαρτιά, μπας και βρεις πιο εύκολα το δρόμο για το βασιλόπουλο που θα σε βγάλει απ' τη μizéria.

«Γιώργο μαγειρεύες ή θα φάμε έξω;»: Τρία πετυχημένα δημόσια πρόσωπα αφηγούνται πώς μπορούν και κάνουν τις γυναικείες δουλειές στο σπίτι. Οι γυναίκες τους καμαρώνουν και οι αναγνώστριες αγαλλιάζουν. Μπορεί ο δικός τους να μην πλένει πιάτα, αλλά αφού τα πλένει ο τάδε, η εκδίκηση είναι η ίδια.

«Η χωρισμένη: Ξελογιάστρα ή εύκολος μεζές;»: Εδώ η μόνη διαφορά με το ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΑΝ είναι ότι το άρθρο δεν είναι εικονογραφημένο.

III. Περιοδικά για τη νεολαία

Τα περισσότερα είναι πολιτικά περιοδικά ή έντυπα που φαίνονται να ρίχνουν ιδιαίτερο βάρος σε θέματα μουσικής, αυτοκινήτου, μοτοσυκλέτας κλπ.

DISCOMODA IN (μηνιάτικο)

Παρά την ονομασία του, το περιοδικό αυτό καλύπτει κι άλλα θέματα εκτός από Ντίσκο και Μόδα.

Διαλέγουμε από τα τεύχη Αυγούστου, Σεπτεμβρίου και Δεκέμβρη.

Γυμνισμός εικονογραφημένο.

Γυναικεία πρωτοβουλία στον έρωτα: είναι πολύ «in».

Άρθρα με ιδεολογικά επιχειρήματα: π.χ. το περιοδικό απαντά συστηματικά σ' όλα τα επιχειρήματα που βάζουν οι γονείς στα παιδιά σχετικά με τους κινδύνους που παραμονεύουν στις Ντισκοτέ (Ναρκωτικά, πορνεία, κακές παρέες κ.ά.) Εξοπλίζει τους νέους με απαντήσεις για να καθησυχάζουν τους γονείς τους.

Σ' άλλο σημείο μιλά για την Αμερική που νίκησε στη μάχη των «κοινωνικών διαφορών» προσφέροντας τα αγαθά της κατανάλωσης σ' όλους τους πολίτες της. Ή για τον τάδε μουσικό που είναι η συμπάθεια της Νάνσυ Ρήγκαν.

Τέλος ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει η στήλη για τις μαθητικές εκδηλώσεις σε Ντίσκο. Π.χ. στο τεύχος του Δεκέμβρη έχει 3 σελίδες με ρεπορτάζ και φωτογραφίες από εκδηλώσεις που οργάνωσαν τα Γυμνάσια Γαλατσίου, Αγ. Αναργύρων, Περιστερίου, Φιλαδέλφειας κλπ. Παίρνει συνεντεύξεις, βάζει διαγωνισμούς, ονόμα με φωτογραφίες και έχει ανακοινώσεις για όσα Γυμνάσια επιθυμούν δημοσιογραφική κάλυψη που τους παρέχει ευχαρίστως το περιοδικό αρκεί να τηλεφωνήσουν έγκαιρα στο τηλέφωνο τάδε. Η Ντισκομμία δίνει και συμβουλές για την καλύτερη διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων. Η πείρα της στη διάθεση του μαθητικόσμου.

ΠΟΠ ΚΑΙ ΡΟΚ (μηνιάτικο)

Μέσα στο γενικότερο ενδιαφέρον του περιοδικού αυτού για τη μοντέρνα μουσική, ξεχωρίζουμε –τα τελευταία ιδιαίτερα χρόνια– την προσήλωσή του στο λεγόμενο ρεύμα του Heavy Metal, τους πανκς κλπ. Μας πληροφορεί ότι η πλειοψηφία των οπαδών της μουσικής αυτής τάσης στην Αγγλία ψηφίζει Θάτσερ. Ανεξάρτητα απ' την αλήθεια της πληροφορίας (που άλλωστε δεν ελέγχεται εύκολα) είναι γεγονός πως τουλάχιστον οι σίχοι αρκετών τραγουδιών του Heavy Metal καλλιεργούν τον αποκρυφισμό και σατανισμό, ιδεολογικά στοιχεία του νεοσυντηρισμού.

Από τα περιεχόμενα του τεύχους Νο. 82.

Στοιχεία για τη μουσική δουλειά διαφόρων συγκροτημάτων. Συνεντεύξεις και παρουσίαση της δισκογραφίας τους.

Proxies: Μιλάει ο επικεφαλής του γκρουπ: «Ο κόσμος είναι ασείος! Παλιά ήταν με τους Εβραίους όταν τους κυνηγούσε ο Χίτλερ, τώρα τους κατηγορεί που κάνουν τα ίδια στους Άραβες» (Σκόπιμη σύγχυση του αντισημισμού με τον αντισιωνισμό).

Flood: Πώς περιγράφουν οι ίδιοι την ιστορία της γέννησης του δίσκου τους: «Φανταζόμαστε μια γυναίκα, γύρω στα 35, λεσβία, που γνωρίζει έναν εραστή με διάφορες μεταφυσικές ανησυχίες και τελικά τον σκοτώνει» (Ή, ένα άλλο τραγούδι τους, το “Kindergarden” μιλά για μια «νπηπαγωγό που ανακαλύπτει πως τα παιδιά δεν είναι ανθρώπινα πλάσματα και τελικά την σκοτώνουν» (Τελικά οι Flood θάπρεπε να λέγονται Blood Flood με τέτοιες αιμοχαρείς εμπνεύσεις).

Βέβαια, το περιοδικό δεν έχει ευθύνη για τα λεγόμενα ή τις εμπνεύσεις των διασημοτήτων που φιλοξενεί στις στήλες του. Όπως, λογουχάρη, για τις απόψεις του κ. R. Hodgson που μας λέει –με τη σειρά του– τα εξής καταληκτικά:

«Ενδιαφέρονται για τα μεταφυσικά θέματα. Υπάρχουν εκατοντάδες προβλήματα σήμερα που δημιουργούνται από την Αμερική και τη Ρωσία. Μπορείς να κατηγορείς την πολιτική, τη ρύπανση κλπ. Αυτό όμως που πρέπει πραγματικά να κατηγορείς είναι ο ίδιος σου ο εαυτός. Εμείς είμαστε υπεύθυνοι για όλα που συμβαίνουν. Όταν αλλάξουν αυτά που έχουμε μέσα στις καρδιές μας, τότε θ’ αλλάξει και ο κόσμος...»

Τυχαίο είναι άραγε και το γεγονός ότι, στην πλειοψηφία τους, οι δίσκοι που παρουσιάζονται για κριτική ασχολούνται με τη μαύρη μαγεία ή άλλα παρεμφερή θέματα;

Ο σχολιαστής του περιοδικού γράφει για τα παρακάτω συγκροτήματα:

Hawkwind: «καταναλώνουν παραισθησιογόνα»

Trust: «Η θεματολογία τους κινείται στο γνωστό χώρο των νεκροταφείων (σαύρες, βρυκόλακες, νεκροκεφαλές κ.α.). Καλοί στο είδος τους».

Vampir Killers: «Ο ήχος τους δημιουργεί τρομακτικό, ατμοσφαιρικό τοπίο».

Iron Maiden: «Ντύνονται με αλυσίδες και πέτινα σακάκια για να δείχνουν τον κρυπτοφασισμό τους». «Θέματά τους ο σαδομαζοχισμός, οι θιασμοί κι ο ανθρωπίνος εξευτελισμός».

Ίσως το κλίμα στην Ελλάδα να μην αφήνει περιθώρια για ανοικτή προπαγάνδισή τέτοιων φαινομένων. Η καλλιέργεια μιας γοπευτικής περιέργειας γύρω από όλα αυτά τα θέματα, με το ελαφρυντικό πως είναι «αθώα παιδιάρσματα», ίσως νάναι πιο πρόσφορο εμπορεύσιμο είδος με αγοραστή όχι μόνο τη νεολαία.

MOTO SPORT (μηνιάτικο)

Ίσως από πρώτη άποψη να περίμενε κανείς ότι ένα τέτοιο περιοδικό θα είχε στόχο να καλλιεργεί στους νέους την αγάπη για τη μοτοσυκλέτα ή να τους δίνει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη της τεχνολογίας στον τομέα αυτό. Όμως το Moto Sport δε σταματάει μέχρι εδώ. Προβάλλει τη μοτοσυκλέτα σαν μέσο «φυγής από την πόλη», το μοτοσυκλετιστή σαν «ατίθασο καθαλάρη» τύπου Easy Rider, Mad Max και δε συμμαζεύεται.

Πιο συγκεκριμένα: τεύχος No. 74.

Στο σχετικό «αθώο» κύριο άρθρο με τίτλο «διαλέξτε την παρέα της εκδρομής σας» περιέχονται υπεραπλουστεύσεις όπως «η μοτοσυκλέτα είναι συνώνυμο της ελευθερίας», είναι «διέξοδος από τη μοναξιά», κ.ά.

Σε ρεπορτάζ για την «κίνηση για τα δικαιώματα των μοτοσυκλετιστών» αναφέρονται και οι εξής αρχές λειτουργίας της «κίνησης»: «Μακριά από μικροαστούς-επαναστάτες που θέλουν να κάνουν κουμάντο ανακατεύοντας αρχαιρείες, καταστατικά, συνεδριάσεις, Διοικητικά Συμβούλια...».

Απάντηση σε γράμμα αναγνώστη: «Βρίζοντας σαν Κνίτης, ρίχνει σταγόνα-σταγόνα το φαρμάκι της खुδαίότητας...» (Εδώ η λέξη «κνίτης» επιλέχθηκε από τη σύνταξη του περιοδικού σαν το πιο γνωστό συνώνυμο της λέξης «αλήτης»).

Βέβαια, το περιοδικό ρίχνει βάρος και στα τεχνικά θέματα. Πολλά, ωστόσο, άρθρα του έχουν διαφημιστικό χαρακτήρα. Οι εταιρείες εισαγωγής μοτοσυκλετών καλούνται έμμεσα να στηρίξουν τα οικονομικά του. Το ομολογεί ο εκδότης γράφοντας πως «θα βρει άλλους πόρους για να μην αυξήσει την τιμή». Η διαφήμιση είναι νόμιμος πόρος εσόδων κι εμείς δεν την σχολιάζουμε αρνητικά. Εκείνο που σχολιάζουμε αρνητικά είναι η προσπάθεια να ταυισθεί ο κάθε φίλος της μοτοσυκλέτας με τον αναρχικό, με τον αντικομμουνιστή, με τον οπαδό της βίας.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ (μηνιαίο)

Περιοδικό που απευθύνεται σε πολιτικοποιημένους νέους και κύρια σ' όσους υποτίθεται πως κινούνται σ' έναν ιδεολογικό χώρο της αριστεράς έξω από κόμματα και οργανώσεις (δηλαδή σ' αυτούς που έχουν διαγραφεί ή που δεν έχουν καμιά όρεξη να ενταχθούν κάπου). Κάπ περίπου σαν το «Αντί».

Δεν θ' ασχοληθούμε περισσότερο με το πολιτικό σίγμα του περιοδικού γιατί, αν αληθεύουν όσα είπαμε παραπάνω, έχουμε ήδη περιγράψει και το στόχο διαπαιδαγώγησης των αναγνώστών του. Αυτό που μας εντυπωσιάζει είναι ένα κίτρινο (σε χρώμα) δισέλιδο που εμφανίζεται τακτικά σε κάθε τεύχος και που θα μπορούσαμε —με το συμπάθειο— να ονομάσουμε «το δισέλιδο της καφούρας».

Σ' αυτό το δισέλιδο ορισμένοι αναγνώστες στέλνουν μηνύματα σε άλλους αναγνώστες, γράφουν σπυδάκια, λένε ό,τι τους κατέβει χωρίς λογοκρισίες και τέτοια, και γενικά αυτο-εκφράζονται. Κάπ παρόμοιο σαν μορφή είδαμε πως υπάρχει στο «λαϊκό» έντυπο των έγχρωμων φωτορομάντζων, το ΚΑΙ. Το συναντάμε επίσης και στην εφημερίδα «Έθνος» σε περιόδους Χριστουγέννων, Νέου Έτους ή με αφορμή τη γιορτή του Αγ. Βαλεντίνου ή την 8η Μάρτη κλπ. Δεν ξέρουμε αν τα δημοσιεύματα αυτά του ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ πληρώνονται με τον πόντο σαν αγγελίες ή προσφέρονται δωρεάν στα πλαίσια της «προσέλευσης πελατείας». Ξέρουμε, όμως, πως το περιεχόμενο τους είναι πολύ πιο ενδιαφέρον από τα αντίστοιχα των άλλων εντύπων που αναφέραμε.

Παρακάτω σας δίνουμε τέτοιου είδους «μηνυμάκια» κι από τα δύο περιοδικά («ΚΑΙ» και «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ») και σας καλούμε να βρείτε μόνοι σας ποιο ανήκει πού:

● Στο γλυκό ναυτάκι που υπηρετεί στη Σαλαμίνα. Θα μου πάρεις ένα υποβρύχιο να συναντηθούμε; Σ' επιθυμώ.
Η γλυκιά σου μπουρμπουλήθρα

● Καμικάζι Θανάσ. που σε βλέπω πάνω στο ράφι να σε φιλήσω... Πόσο νύχια σου

οχολιαστικός
ΓΥΝΑΙΚΑ

Με λένε Δανάη, είμαι 19 χρονών κι ευτυχισμένη. Ευτυχισμένη, σε δύο απάλλα χέρια, σε δύο τρυφερά μάτια, σ' ένα γλυκό χαμόγελο. Αγάπη και κατανόηση...
Τ' άλλα όλα μακρινός εφιάλτης: «Τι ωραίο γκομενάκι που σαι...!!» Ένα τιποτε γεμάτο «αντρες»: αδερφός ή τραβεστί, (...μόδες), καμικάκι ή βιαστές (...ανθρώπων). Μόνο η γυναίκα υπάρχει πάντα ακέραιη, ανώτερη, τέλεια.
ΓΥΝΑΙΚΑ, λατρεύω την τέλεια καρδιά και το υπέροχο σώμα σου. Αν θες, γράψε μου εδώ τη διεύθυνση σου...
για τη Δανάη

★ ΣΗΜΑΔΙΑ
ΥΠΑΡΕΞΗΣ

ΚΑΙ

Είμαι 18 χρονών δεν έχω τίποτα το διαφορετικό ή το αποκρουστικό. Κοινό μυαλό και τίποτα εξωπραγματικό. Αν διαφέρω είναι η ευκαιρία είναι μοναδική. Μην διστάσεις η εικόνα της αγγελίας είναι αληθινή και όχι αυταπάτη. Είμαι κάτι το αγνό και το ανόθευτο σε αυτόν τον κόσμο σαπιο σε έναν κόσμο προβόλων. Αν θέλεις να ξεράσεις μαζί μου πάνω σε αυτό το βόθρο στείλε σημάδια υπάρξεως.

Χρυσή... Έλε... Μάκης
Αρ...

● Φώτη (Β' Λυκ. Καλαμαριάς), η θρίσκεις, βρε παιδάκι μου, σ' αυριανό για σένα; Μια κρυφή θαυμαστρία σου γόη μου

● Γιώργο, ο έρωτας είναι μια καρφίτσα που τσιμπάει τα κορίτσια. Έτσι τσιμπήσαι κι εμένα και ερωτεύτηκα εσένα.
Σ' αγαπώ, Αργυρώ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Είναι για σένα,

Σε σκέφτομαι κάπου καινούριο, Τίς ανοιξιάτικες νύχτες κάτω απ' τα φανάρια του δρόμου. Βλέποντας το μενεξεδί αποτύπωμα των χρωμάτων του λιγογέρματος πάνω απ' τον τάφο του Καζαντζάκη. Ακούγοντας ήχους τζαζ, και τη Janis να τραγουδάει «Ελευθερία σημαίνει να μην έχεις τίποτα να χάσεις».

Είμαι ελεύθερη λοιπόν, χωρίς ενδοιασμούς. Πού ξέρεις, αν ποτέ ξαναβρεθούμε, τυχαία, ίσως, φερθούμε «φυσιολογικά», όπως νιώθουμε χωρίς άλλους θεατρινισμούς. Από μια φοιτήτρια ιατρικής εν Ηρακλείου για ένα νομομαθή που παίζει τάβλι με τον μπαμπά του σε κάποιο μπαλκόνι.

Ηράκλειο

Αφού ξέρεις κοριτσάκι ότι όταν γελάς γίνεσαι γλυκά, γιατί το αποφεύγεις; Άλλωστε κρίμα δεν είναι να το βλέπει μόνο ο «Δ» σου;
Διοτροφόρος Αναλυτής

ΕΠΕΙΓΟΝ

Σ' ένα ξανθό μανάρι που δεν θα καταλάβει:
—Κοίτα να κάνεις καμιά βόλτα απ' τη Σχολή. Μεσημεράκι. Έλα να πιούμε υπύρνε απέναντί.

ΠΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΗΜΑ (διμηνιαίο)

Απευθύνεται σε αξιωματικούς αεροπορίας, πιλότους, μέλη αερολεσχών και γενικά σε νέους που ενδιαφέρονται για αεροπλάνα, διαστημόπλοια κλπ. Ισχυρίζεται ότι πουλάει πανελλαδικά γύρω στα 60.000 φύλλα.

Πρόκειται για μια ελληνική έκδοση του αμερικάνικου περιοδικού Flight που στηρίζεται οικονομικά στα πολεμικά μονοπώλια. Σπς σελίδες του βλέπουμε συχνά και ολοσέλιδες διαφημίσεις της εταιρείας Kraus Maffei, των τανκς Leopard κ.α.

Έχει πολύ ενημερωμένο επιτελείο και δημοσιεύει επίκαιρη πολιτική αρθρογραφία. Π.χ. στο τεύχος Νο. 31 περιέχονται και τα εξής θέματα:

Έκθεση DETENDORY: Αφού παραπονιέται γιατί αγνοήθηκε από τον ημερήσιο τύπο μια έκθεση πολεμικού υλικού που βοηθάει στην ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας, αναφέρει ότι συμμετείχαν και η Κίνα και η Ουγγαρία (δηλαδή, παντού ανθίζει το εμπόριο όπλων).

Μυστική σοβιετική αποστολή στο διάστημα: Εξασέλιδη αποκλειστική είδηση επιστημονικής φαντασίας όπου δεκάδες Ρώσοι κοσμοναύτες θυσιάζονται στα πλαίσια μιας αποτυχημένης μυστικής αποστολής, ενώ για λόγους προπαγάνδας η υπόθεση συγκαλύπτεται. Τώρα, αν αναρωπέστε από πού τόμαθε το περιοδικό, το άρθρο κατανομάζει και την αδιαφιλονίκητη πηγή-πληροφόρησής του: είναι η CIA. (Όχι, παίζουμε...).

Σε στήλη με τίτλο «Οι δημιουργοί» περιγράφει τα προβλήματα μιας βιομηχανίας όπλων (θυγατρική πολυεθνικής) που επιτελεί «εθνικό έργο» αφού καταδέχτηκε να επενδύσει κεφάλαια στην Ελλάδα, αλλά δυστυχώς το ελληνικό δημόσιο και ο στρατός δεν «κατανοούν όσο πρέπει» τη δράση της (Θέλει να πει: δεν αγοράζουν όσες ποσότητες όπλων είχαν προβλέψει οι κατασκευαστές). Εκθειάζει τον πατριωτισμό της εταιρείας με το παρακάτω επίχειρημα: «Το πρώτο πράγμα που σου κάνει εντύπωση μόλις μπαίνεις στα γραφεία τους είναι μια τεράστια ελληνική σημαία που κρέμεται από το ταβάνι». Τα σχόλια περιπετούν. Νομίζω ότι όλοι αισθανθήκαμε εθνικό δόος και περηφάνεια.

IV. Ειδικευμένα περιοδικά

Λέγοντας ειδικευμένα περιοδικά εννοούμε εκείνα που έχουν ένα περιορισμένο αναγνωστικό κοινό παρόλο που, μερικά, προσπαθούν επίμονα να το διευρύνουν. Λέγοντας, πάλι, «περιορισμένο» δεν εννοούμε κατ' ανάγκη μικρό αριθμητικά, αλλά ένα κοινό που ενδιαφέρεται αποκλειστικά για κάποιο θέμα το οποίο και αναζητά στο περιοδικό που αγοράζει. Π.χ. υπάρχουν περιοδικά για Ηλεκτρονικά, για Computers, για φωτογραφία κλπ. που δεν θέλουν να αυξήσουν τη θεματολογία τους. Υπάρχουν όμως και άλλα που σκόπιμα εμπλουτίζουν την ύλη τους και με νέα θέματα για να αποκτήσουν νέας ποιότητας αναγνώστες. Π.χ. ορισμένα από τα έντυπα που είδαμε ήδη (Moto Sport, Πτίση και Διάστημα) ξεκίνησαν σαν εξειδικευμένα αλλά εμφανίζονται σήμερα με διαφορετικούς στόχους. Ένα άλλο πολυεθνικό περιοδικό που ξεκινά αυτή την περίοδο σαν ειδικευμένο, με πιο πλατιά όμως φιλοδοξίες, θα εξετάσουμε τελευταίο.

PLAYBOY (μηνιαίο)

Το περιοδικό αυτό έχει γίνει περίπου θρύλος σε διεθνές επίπεδο. Ας δούμε όμως π ακριβώς προσπαθεί να γίνει σε ελληνικό επίπεδο και πόσο έχει σχέση με τα ενδιαφέροντα της νεολαίας.

Ένας γνωστός αρθρογράφος του κυριακάτικου «Βήματος», συγγραφέας μιας σειράς –υποτίθεται– κοινωνικο-πολιτικών μελετών και διαφημιστής στο επάγγελμα, ανέλαβε πρόσφατα να μας εξηγήσει ότι το Πλαίη Μπού είναι «ένα από τα πιο αξιόλογα περιοδικά που κυκλοφορούν σήμερα στην Ελλάδα». «Μην ενοχλείστε, μας λέει, από τις σελίδες με τις γυμνές φωτογραφίες. Αυτές μπορείτε να τις ξεφυλλίζετε στα γρήγορα χωρίς να τις προσέχετε ιδιαίτερα» (Δεν είναι καλά ο άνθρωπος!!) «Σταθείτε στις άλλες σελίδες με τις ζωντανές έρευνες, τα ρεπορτάζ κλπ.». Πώς θα μπορούσαμε να αγνοήσουμε την έκκληση ενός πνευματικού ανθρώπου που έχει το θάρρος να δηλώνει δημόσια «εγώ δεν ντρέπομαι να τ' αγοράσω»;

Ρίχνουμε, λοιπόν, μια κλεφτή μαπά σ' ένα του τεύχος:

(Τις πονηρές σελίδες ούτε που τις αγγίζαμε).

Συνέντευξη με το σκηνοθέτη Τζων Χιούστον: η συνέντευξη είναι πράγματι ενδιαφέρουσα για τους φίλους

ΠΟΤ-ΠΟΥΡΙ

Αγαπητό PLAYBOY. Είμαι ένα αγόρι 17 χρόνων. Ποτέ μέχρι τώρα δεν είχα ερωτικές σχέσεις μ' ένα κορίτσι. Αυτό δεν σημαίνει ότι νιώθω αποστροφή για το γυναικείο φύλο, αλλά η ιδέα μιας ερωτικής σχέσης κι επαφής μ' έναν άντρα με ενθουσιάζει και με ελκύει περισσότερο. Πιστεύω ότι δεν θα μπορούσα ν' αρνηθώ στην πρόταση μιας τέτοιας ερωτικής σχέσης.

Θά 'θελα λοιπόν να σε ρωτήσω, τι επιπτώσεις θα έχει μια τέτοια σχέση στη μελλοντική μου ζωή. Κι ακόμα, θα μου υποδείκνυες τη δοκιμασία μιας ανάλογης ερωτικής επαφής τώρα ή αργότερα; - Ο.Ρ. Εύβοια.

Δύσκολη η απάντηση για τις καλογραμμένες ανησυχίες σου. Αυτό που γράφεις, «... πιστεύω ότι...» μπορεί να αρνηθώ...», περικλύει τη λύση που θα δώσεις τι βληματισμό σου. Με αφες και χρονικούς περιορισμούς, η σεξουαλική ραϊότητα όμως, ότι θα πού τον ώρα δεν μποΚανένα μεμονωμένο· να προδιαγράψει τη ρωτική ζωή.

ΣΕΞ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Η Λουκία Κ., είναι 15
όνων και μένει στο Χο-
ργό.

«Βαρέθηκα το σχολείο, την πλατεία, τις καφετέριες, τις ντίσκο. Αγαπάω τον αθλητισμό, αλλά εδώ στο Χο-

Λαργό δεν υπάρχει τίποτα. Η πιο κοντινή πισίνα, είναι στα Ιλίσια και για να παίξω μπάσκετ, πρέπει να πάω στο κλειστό του Παπάγου. Τις Κυριακές πάω στα γήπεδα

Κοντολογίς, υπάρχει μια τυποποιημένη «κοσμητική ηθική», που όχι μόνο επικρατεί στην ΕΣΣΔ αλλά και «εξάγεται» στα αδελφά κόμματα. Στην Ελλάδα, - για παράδειγμα - πέτρα από τις άλλες διαφορές που υφίστανται ανάμεσα στα δυο κομμουνιστικά κόμματα, διακρίνουμε και μια διαφορετική στάση απέναντι στο σεξ. Το «ορθόδοξο» ΚΚΕ ευνοεί τον πρόωγο γάμο, την τεκνοποίηση και τη σεμνότητα, αντιγράφοντας το σοβιετικό πρότυπο, ενώ το ευρωκομμουνιστικό ΚΚΕ εσ. υπερασπίζεται μετάφ' άλλων τη σεξουαλική ελευθερία, βλέπει την ομοφιλική σαν δικαίωμα σεξουαλικής προτίμησης απόλυτα σεφαστό, και δίνει μάχες για την ουσιαστική και όχι μόνο τυπική ισότητα στα πλαίσια της σύγκρισης ελληνικής κοινωνίας... Τι ίδιες θέσεις υποστηρίζουν και άλλα κόμματα, όπως το ιταλικό ή το - ακόμα πιο απελευθερωμένο - κομμουνιστικό κόμμα της Ισπανίας.

για εκτόνωση. Είναι θρησκευτικά για μένα η ΑΕΚ. Όλες οι άλλες θρησκείες που μας μάθανε, έχουν καταρρεύσει».

Να χαρείτε, σ' ὅ,τι Θεὸ πιστεύετε.
Ἄδικο ἔχει;

του σινεμά. Είναι ο κράτης και το άλλοθι του κουλτουριάρη αγοραστή του περιοδικού. Πιάνει ένα χώρο 5-6 σελίδων στο τεύχος αυτό. Όμως οι υπόλοιπες σελίδες, τι παρουσιάζουν;

Σαν επίλογο αυτής της μικρής έρευνας που κάναμε στο χώρο του εμπορικού περιοδικού τύπου, θα θέλαμε να τονίσουμε τα εξής:

* Σταθήκαμε στην αρνητική πλευρά του ζητήματος γιατί η αρνητική πλευρά είναι εκείνη που ποσοτικά υπερέχει, κατά τη γνώμη μας. Αυτό δε σημαίνει πως αγνοούμε τη θετική πλευρά. Δηλαδή τα περιοδικά που, χωρίς εμπορικά τερτίπια και ιδεολογικές τρικλοποδιές, προβάλλουν και διακινούν τα πιστεύω και τις απόψεις τους. Το ίδιο ισχύει για όλες τις μορφές μαζικής επικοινωνίας.

* Η ελληνική νεολαία πιστεύουμε πως είναι ευαίσθητη σ' όλα τα μηνύματα και την πληροφόρηση που κυκλοφορούν σήμερα. Η στάση των περισσότερων νέων απέναντι στα προβλήματα της χώρας μας δείχνει και τις επιλογές που έχουν γίνει.

* Οι γυναίκες και οι άνεργοι νέοι είναι πάντα ο πιο ευνοούμενος στόχος του αποπροσανατολισμού που επιδιώκουν οι έμποροι του τύπου. Ίσως οι ίδιοι οι εκδότες ορισμένων από τα έντυπα που σχολιάσαμε να ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος της επιχείρησής τους. Όμως εκείνοι που τους «κάνουν πλάτες» ενδιαφέρονται για τη διαμόρφωση ακίνδυνων πολιτικά συνειδήσεων για την άρχουσα τάξη.

* Τα σκόλια και οι παρατηρήσεις μας δεν είναι αυταπόδεικτα αξιώματα. Είναι συμβολή σ' ένα δημόσιο διάλογο και προβλημασμό. Σ' ένα διάλογο στον οποίο, μεγαλύτερη αξία από τους όποιους χαρακτηρισμούς, θα έχουν τα επιχειρήματα και τα ντοκουμέντα.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ
ΜΑΚΗΣ ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, το παιδί και οι νέοι

Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε να επεκτείνεται το ηλεκτρονικό παιχνίδι, να μπαίνει στα σπάκια, να «κατακτάει» μικρούς και μεγάλους.

Σαν μια πραγματικότητα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε, να δούμε τα θετικά της, τα αρνητικά της, γιατί ούτε οι αναθεματισμοί ωφελούν, ούτε όμως και η εξιδανίκευση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών οδηγεί στο σωστό δρόμο στη σωστή αντιμετώπιση αυτού του θέματος.

Ας δούμε μια σειρά από αρνητικά στοιχεία καθόλου ευκαταφρόνητα. Κατ' αρχήν αυτά τα αρνητικά στοιχεία είναι γνωστό ότι έχουν και γενικότερες επιπτώσεις στην κοινωνία και όχι μόνο στον παίκτη.

Έτσι μπορούμε να σημειώσουμε ότι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η ατομικότητα του παιχνιδιού, δηλαδή το ότι παίζεται από έναν παίκτη, με αποτέλεσμα να συμβάλει το ηλεκτρονικό παιχνίδι στην απομόνωση του παιδιού από τον κοινωνικό περίγυρο. Επιστημονικές μελέτες έχουν δεχτεί ότι η έλλειψη πλούσιου λεξιλογίου των παιδιών, η αδυναμία πολλές φορές σωστής έκφρασης, οφείλονται και στην υπερβολική χρήση αυτών των παιχνιδιών, αφού και

αυτά συμβάλλουν στην απομάκρυνση, τη μειωμένη επαφή με τον πολιτισμό και τον πλούτο του πνεύματος (βιβλίο, θέατρο κ.α.). Ενώ τα ομαδικά παιχνίδια είναι γνωστό ότι αναπτύσσουν στο παιδί, σε μεγάλο βαθμό, το ομαδικό πνεύμα, τη συντροφικότητα και αλληλεγγύη και γι' αυτό είναι απαραίτητα στο παιδί.

Προτού προχωρήσουμε όμως πρέπει να σημειώσουμε ότι το παιχνίδι παίζει τεράστιο ρόλο στη σωστή ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού και των νέων γενικότερα, κάτι που παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι και άλλοι ειδικοί έχουν επισημάνει.

Όλοι μας βέβαια θυμόμαστε με νοσταλγία τα τόσα ομαδικά παιχνίδια στις γειτονιές και τις αλάνες (μπάλα, κουτσό, κρυφτό, κυνηγητό και τόσα άλλα). Πόσες και πόσες φιλίες δε δημιουργήθηκαν και διατηρήθηκαν για χρόνια μέσα από το παιχνίδι; Πόσες ευχάριστες αναμνήσεις δε φυλάγονται σαν ένα πολύτιμο φυλακτό, σαν ένα υπέροχο κομμάτι των παιδικών μας αναμνήσεων;

Τώρα όλα αυτά έχουν σχεδόν εξαφανιστεί αφού εξαφανίστηκαν και οι χώροι που τα παιδιά έπαιζαν. Τώρα όλα έχουν τιμεντοποιηθεί, οι δρόμοι έχουν

γемίσει παρκαρισμένα αυτοκίνητα, οι χώροι πράσινου έχουν περιοριστεί στο ελάχιστο και δεν προσφέρονται για παιχνίδια.

Έτσι –γύρω στο 60– άρχισαν να ξεφυτρώνουν οι γνωστές «αίθουσες αναψυχής» όπου τα ποδοσφαιράκια, τα μπιλιάρδα έδιναν και έπαιρναν και όπου η επιγραφή «απαγορεύεται η είσοδος σε νέους κάτω των 17 ετών» δεν τηρούνταν. Σε λίγο εμφανίστηκαν οι πρόγονοι των παιχνιδιών που παίζονται από έναν παίκτη, τα γνωστά «φλίπερς» που με τα πολύχρωμα λαμπιόνια τους που αναβόσβυναν, δίνοντας πόντους διεξοτεχνίας στον κάθε παίκτη, καταβρόχθηζαν το χαρτιζιλίκι των νέων. Από τα φλίπερς στα UFO δεν απόμεινε παρά ένα μόνο βήμα. Τα UFO και σαν είδος παιχνιδιών αλλά και σαν χώροι συνάντησης της νεολαίας είναι γνωστό ότι μόνο αρνητικά αποτελέσματα έχουν.

Αποτελέσματα που καθημερινά τα ζούμε και τα βλέπουμε (καλλιεργούνται και αναπτύσσονται απόψεις αντίθετες με το συλλογικό πνεύμα, ξέκομμα από τις πολιτιστικές αξίες, μειωμένη δυνατότητα κρίσης που προϋποθέτει πολύπλευρη γνώση, ενώ τα ενδιαφέροντα των νέων περιορίζονται συνεχώς και στενεύουν. Και έτσι οι νέοι γίνονται πιο ευάλωτοι σε αντικοινωνικές, αντιδημοκρατικές και φασιστικές απόψεις.

Αλλά ας επανέλθουμε στο ζήτημα των ηλεκτρονικών παιχνιδιών που παίζονται στο σπίτι από τα μικρά παιδιά, και που ο επιρρεασμός τους από αυτό το είδος των παιχνιδιών είναι πιο εύκολος, μιας και στο μικρό παιδί η αντίσταση είναι μικρότερη και η φθορά μεγαλύτερη.

Έτσι λοιπόν άλλο ένα φαινόμενο είναι ο περιορισμός των ενδιαφερόντων του παίκτη. Το ξέκομμα του παιδιού από τη φύση, με αποτέλεσμα τη μη σωστή, ισορροπημένη ανάπτυξη. Έχουμε πολλά παραδείγματα που το παιδί δε δείχνει ενδιαφέρον, συγκίνηση από τη θάλασσα, τα ζώα, την εξοχή, αλλά το μόνο ενδιαφέρον είναι τότε θα έρθει η ώρα να παίξει με τα ηλεκτρονικά του, κλεισμένο μέσα σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο, την ώρα που έξω ο ήλιος λάμπει.

Εδώ πρέπει βέβαια να επισημάνουμε και τις ευθύνες των γονιών, που ανέχονται ή και κατευθύνουν τα παιδιά τους στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, γιατί έτσι «απαλλάσσονται» για λίγο από την έννοια των παι-

διών τους. Κάπ όμως που αργά ή γρήγορα πληρώνεται.

Και κάπ ακόμα. Με την υπερβολική χρήση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών από τα παιδιά, βλέπουμε ότι ενώ αναπτύσσονται ορισμένες ικανότητες κυρίως τεχνικές (σε ότι δηλ. αφορά το χειρισμό αυτών των παιχνιδιών) να κινδυνεύει η ολοκληρωμένη και ολόπλευρη ανάπτυξή τους.

Αν μάλιστα προσθέσουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ATARI (κασσέτες για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια) είναι καθαρά αντιπαιδαγωγικού περιεχομένου (προβάλλουν τον πόλεμο, την κακώς εννοούμενη δράση, την αλληλοεξόντωση κ.α.) εύκολα καταλαβαίνουμε τι κίνδυνοι παραμονεύουν από τα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Όμως όλα αυτά δε σημαίνει ότι πρέπει να απορρίψουμε αυτά τα παιχνίδια και αυτό όχι μόνο γιατί αποτελούν ήδη μια πραγματικότητα αλλά και γιατί μπορούν να συμβάλουν στη συγκέντρωση και κωδικοποίηση των γνώσεων, έτσι ώστε να είναι προσιτές σε όλους. Αλλά και στο ζήτημα της ψυχαγωγίας μπορεί να συμβάλει θετικά το ηλεκτρονικό παιχνίδι, αρκεί να γίνει μια επίμονη και σωστή επιλογή, μέσα από την πληθώρα των υποπροϊόντων. Εδώ χρειάζεται και μια διευκρίνιση. Υπάρχει διαφορά μεταξύ UFO και ηλεκτρονικών παιχνιδιών που παίζονται στο σπίτι. Τα UFO μόνο αρνητικά αποτελέσματα –όπως σημειώσαμε παραπάνω– έχουν, ενώ στα ηλεκτρονικά παιχνίδια υπάρχουν και περιπτώσεις, ελάχιστες βέβαια, που μπορεί να έχουν και μερικά θετικά αποτελέσματα.

Συμπερασματικά, στο μικρό αυτό άρθρο για ένα τόσο μεγάλο θέμα, μπορούμε να πούμε ότι στο ζήτημα των ηλεκτρονικών παιχνιδιών τον κύριο ρόλο τον παίζει το γεγονός του τι χρήση γίνεται, σε ποια κατεύθυνση χρησιμοποιείται. Το κρίσιμο θέμα βρίσκεται στο περιεχόμενο, στις αντιλήψεις που καλλιεργεί, στο χαρακτήρα της διαπαιδαγώγησης που περνάει, γιατί πραγματικά το ηλεκτρονικό παιχνίδι είναι δικοπο μαχαίρι. Μπορεί κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί και προς την πρόοδο αλλά παράλληλα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και προς την οπισθοδρόμηση.

Λ. ΜΟΝΟΚΡΟΥΣΟΣ

ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΤΡΑΙΝΩΝ Το Μόναχο

...Σε κάποια φάση το τραίνο έφτασε στο Μόναχο. Ένας μεγάλος σταθμός με κτίριο από ανακαινιση. Κόσμος κάθε είδους: υπάλληλοι, αγρότες, πανκς, αναρχικοί, τουρίστες (όπως εμείς) ξαπλωμένοι κατάχαμα στις πλατφόρμες. Η διαδικασία γνωστή: Πρέπει να έχεις κάποιο σύστημα όταν φτάνεις σ' ένα σταθμό. Αλλάζεις χρήματα στην τράπεζα, παίρνεις κάρτη της πόλης από το γραφείο τουρισμού που είναι μες στο σταθμό, κοιτάς τι θα γίνει με τα μπαγκάζια σου και ψάχνεις για «ΧΟΟΥΜ», όπως έλεγε και ο Λου το Γιούθ Χόστελ. Ρωτώντας μια Γερμανίδα πώς βγάζουνε εισιτήρια στο μηχανήμα, ήταν κάπως πολύπλοκο και μπερδευτήκαμε, αλλά τελικά πήραμε το μετρό για να πάμε στο Χόστελ. Ήταν μακριά από τη στάση και αναγκαστήκαμε πάλι, ως συνήθως, να κουβαλήσουμε τόση απόσταση τα βαριά μας σακκίδια, κάπου 15 κιλά, στην πλάτη. Το Γιουθ Χόστελ ήταν πλήρες. Μας είπαν μόνο στην TENTA θα βρείτε μέρος. Και πήραμε το λεωφορείο και φτάσαμε στην περιβόητη Τέντα. Τι ήταν η Τέντα: μες σ' ένα πλάτωμα με γκαζόν και σποραδικά δέντρα ήταν στημένη μια τεράστια σκηνή που χώραγε ένα πλήθος ατόμων. Απόξω είχε πάγκους για αραλίκι, μια φωτιά στη μέση του πλατώματος και γύρω παγκάκια για ν' απολαμβάνεις τη φωτιά μες στην καλοκαιρινή ψύχρα του Μονάχου. Στπθήκαμε στη σειρά. Ευγενικά αγόρια και κορίτσια στην ηλικία μας, με το χαμόγελο, μας κράτησαν τα διαβατήρια, με μιαν έκφραση απορίας μόλις βλέπανε ελληνικό διαβατήριο: φαίνεται είναι περίπτωση να ξεπέσει Έλληνας εκεί. Μας δώσανε ένα πλαστικό και μια μαύρη τάβλα από πλαστικό αφρολέξ ή κάπ τέτοιο. Αφήσαμε τα πράγματα εκεί. Ήταν νωρίς το απόγευμα κι αποφασίσαμε να πάμε μια βόλτα για μπύρα. Με την απόφαση, το σχέδιο, το περίμενε, ήρθε μια σπγμή που ήμασταν γύρω στα 25 άτομα κάθε εθνικότητας, οι πιο πολλοί Αμερικανοί, που θέλαμε να πάμε να πιούμε. Ένα κορίτσι ήθελε να έχει την αρχηγία και ξεκινήσαμε. Εγώ είχα ντοπαριστεί απ' όλα αυτά και όντας ανοικτός χαρτακίρας, καλούσα όποιο άτομο έβρισκα. Παίρνουμε το λεωφορείο, χωρίς να πληρώσουμε εισιτήριο. Φθάνουμε στην Ράουκσεσ-στράσε με το Μετρό, μια μεγάλη παρέα τουριστών, τρέχοντας να προλάβουμε και βρίσκουμε στο κέντρο του Μονάχου την Μάριεν πλατ. Πανόραμα το νυχτερινό Μόναχο! Πλανόδιοι τραγουδιστές στο κεντρικό πεζόδρομο τραγουδούσαν ροκ μπαλάντες σ' όλες τις γλώσσες του κόσμου για κανένα κέρμα. Ψάχναμε για μπαρ, αλλά κλείνανε εκείνη την ώρα, ήταν 11μισι. Βρήκαμε ένα στην Καρλς πλατ που λεγόταν Βιενενβάλντ και κάναμε ντου καμιά 20αριά άτομα —είχαμε διαρροές στο δρόμο. Εγώ είχα γνωριστεί μ' έναν Ισπανό, τον Πάκο Ρόδα Γκαρσία, και μιλάγαμε. Πιάσαμε ένα στρογγυλό τραπέζι και μια χοντρή γκαρσόνα ήρθε και πήρε παραγγελιά. Οι πιο πολλοί ήπιανε μαύρη μπύρα ανιμέτορ, σπέσιαλ μπύρα. Αρχίσαμε να συζητάμε για τις πατρίδες μας γύρω από ένα μεγάλο στρογγυλό τραπέζι. Τι να πρωτοπούμε! Υπήρχε μια ένταση να προλάβουμε να τα πούμε όλα σε μια βραδυά. Μόνο ένα ταμπελάκι έλλειπε μπροστά από τον καθένα για να κάνουμε ένα μικρό Ο.Η.Ε. Όλοι ρωτούσαν για την Ελλάδα: την ξέρανε φτηνή σχεπικά κι όμορφη. Παραξενευόντουσαν με το ξανθό μου χρώμα και το υπογένειο: νόμιζαν ότι όλοι οι Έλληνες είναι μελαχροίνοι. Άλλαξα διεύθυνση με τον Πάκο, έναν πρόσχαρο τύπο. Κάποια στιγμή έπρεπε να φύγουμε και τρέχοντας να προλάβουμε, ούτε πληρώσαμε πάλι εισιτήριο, αν και το πρόστιμο ήτανε 40 μάρκα. Φτάσαμε στην Τέντα και μπν έχοντας όρεξη για ύπνο κάθησα με τον Λου γύρω από τη φωτιά κι ακούγοντας μουσική δεκαετίας Γούντστοκ, την βρήκαμε ρομαντικά χίππικα κι έτσι. Μετά πήγα στην τάβλα μου, άνοιξα το ολίπινγκ μπαγκ και κοιμήθηκα ευτυχισμένος.

Την άλλη το πρωί έκανε μια φοβερή ψύχρα για καλοκαίρι. Ξυπνήσαμε με μουσική από το Easy Rider του Πίτερ Φόντα, και του Ντέννις Χόπερ. Ανοίγω τα μάτια μου και τι να δω. Πλήθος ατόμων μες στα ολίπινγκ μπαγκς να κοιμούνται μακαρίως: μερικοί να έχουν σπκωθεί και να προσέχουν να μην ποδοπατήσουν τους ξαπλωμένους. Πολύ φρικιαρική φάση. Ξύπνησα με το παγωμένο νερό της βρύσης και πήρα το πρωινό μου, μια σοκολάτα, ένα γάλα και γερμανικό τυράκι με ψωμάκι, φτηνά σχεπικά. Η μουσική από το Easy Rider σε ντοπάριζε.

Τα πάντα θύμιζαν δεκαετία του '70. Λες κι ήμασταν Χίππης του '68. Μετά ένα γερό πρωινό, που ανανέωσε το νητικό μας, κατεβήκαμε στην πόλη στην Καρλς πλατζ. Μπυραρίες παντού, καταστήματα μόδας, κτίρια επιθλητικά, τραγουδιστές πάλι κλπ. Ένα κτίριο ήταν θαυμάσιο το Νεβες-Ραθάους (μάλλον ήτανε το δημαρχείο). Είχε πάνω του στρατιωτάκια που μια ορισμένη ώρα γυρνάνε στη σειρά σαν σε μάχη και στο τέλος ο βασιλιάς σκοτώνει τον αντίπαλό του για χάρη μιας πριγκίπισσας. Περνώντας μπροστά από αυτό πήγαμε στο Επιστημονικό Μουσείο ένα σπέσιαλ θέαμα γι' αυτούς που αγαπούν αυτά τα πράγματα π.χ. τον Λάμπρο. Πάνω στα γούστα ήμασταν διαφορετικοί χαρακτήρες: ο Λάμπρος είναι τύπος πολύ πιο συντηρητικός από μένα. Αρκείται να κυκλοφορήσει για λίγο σε μια πόλη και να κοιτάει βιτρίνες, την αγορά και κάθε είδους μηχανήματα. Εμένα μου αρέσει να τριγυρίζω κάθε γωνιά της πόλης από τα κύρια, τα πάρκα, τις πλατείες, τα μπαρ, τα ύποπτα στέκια, να μω δηλαδή μέσα στο πετσί της κάθε πόλης. Τη βρίσκω έτσι. Μετά από το μουσείο γυρίσαμε στην Μάριεν πλατζ και μετά αράξαμε,

μες στον ήλιο, έξω από ένα μπαρ τό «ΖΑΚΣΟΡΒΡΑΟΥ» όπου ήπιαμε μπύρα μεγάλο ποτήρι. Είχα αγοράσει και κάπ τιγάρα γερμανικά χωρίς φίλτρο, κατά λάθος, και ένοιωθα γνήσιος Γερμανός και μάλιστα Βαυθαρός. Έστειλα και μια κάρτα στη δουλειά μου, έτσι για πλάκα, γράφοντας κάπ τρελά μέσα. Ξεκολλήσαμε από εκεί με το ζόρι κι αποφασίσαμε να πάμε στο ΝΤΑΧΑΟΥ, το γνωστό στρατόπεδο συγκέντρωσης, που απέχει 20 λεπτά με το τραίνο. Μέσα στο τραίνο χαμογέλασα σε μια Γερμανιδούλα και μου ανταποκρίθηκε, αλλά κατέβηκε παρακάτω: κύπαγε πίσω να δει αν την ακολουθούσα. Πήραμε ένα λεωφορείο και φτάσαμε στο στρατόπεδο. Ένας άσπρος φράκης έκλεινε το χώρο. Μπήκαμε στο διοικητήριο, που τώρα το είχανε κάνει μουσείο, και βέβαια πλακώθηκε η καρδιά μας. Κάναμε μια βόλτα ως το Κρεματόριουμ, τους φούρνους που καίγανε ζωντανούς τους φυλακισμένους και απορούσα πώς αυτοί οι ευγενέστατοι και πρόσχαροι Γερμανοί κάνανε τέτοια πράγματα. Αν-παρκό τελείως. Φύγαμε από το Νταχάου και γυρίσαμε πάλι στο κέντρο του Μονάχου. Ο Λου με τον Λάμπρο θέλησαν να πάνε πάλι στην Τέντα, αλλά εγώ ήθελα να γυρίσω την πόλη και πήρα μόνος μου την Λούντβικ στράσσε που οδηγεί στην Πανεπιστημιούπολη. Τα πόδια μου είχανε γεσταθεί τόσο πολύ που δεν άντεξα: βρήκα

ένα συντριβάνι και χωρίς ντροπή έβαλα τα πόδια μου μέσα και πλύθηκα λίγο κι ανακουφίστηκα. Κατόπιν γύρισα μέσω του Έλσιγκερ γκάρντεν. Άλλη φάση κι αυτή. Να προχωρώ στο δρομάκι που διασχίζει το πάρκο και γύρω μου θεόγυμνοι άνδρες και γυναίκες κάθε ηλικίας να κάνουν βουπές στο ποτάμι και γυμνισμό κι όλα αυτά 5 λεπτά από το κέντρο της πόλης. Έπαθα την πλάκα μου. Γύρισα πάλι στον πεζόδρομο κι άραξα κατακουρασμένος κάτω σ' έναν τοίχο. Πεινούσα, δεν ήθελα να χαλάσω λεφτά και μάσησα τον καπνό από ένα τσιγάρο για να μου κοπεί η πείνα. Μετά άλλαξα μέρος βλέποντας έναν τύπο που έπαιζε κιθάρα και τραγουδούσε έχοντας μπροστά του το κάλυμά της για κανένα λεφτό. Και τα κατάφερνε πολύ καλά· είχε μια δυνατή φωνή, παρ' όλο το μπόι του, και γύρω του είχανε θρονιαστεί σταυροπόδι ένα σωρό νέα παιδιά. Κάθησα κι εγώ βέβαια κι ακούγαμε ΡΟΚ κομμάτια. Σε κάποια φάση έπιασε Doors, ένα τραγούδι που έλεγε: ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΛΕΙΣΕ ΤΑ ΦΩΤΑ: Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΙΝΑΙ Ο ΜΟΝΟΣ ΣΟΥ ΦΙΛΟΣ. Και πραγματικά με άγγιξε λίγο αναλογιζόμενος την κατάστασή μου εδώ και λίγο καιρό. Είχα χωρίσει πέρυσι με τη γυναίκα που ήθελα, για βλακείες λόγους, κι είχα απομονωθεί λίγο σκεπτόμενος την επιπολαιότητά της. Πάντως ήταν ένα πολύ τέλειο κορίτσι αλλά δεν ήμουν ψυχολογικά εντάξει. Είχα μείνει για ένα διάστημα όσα Εξάρχεια αυτό το περιθωριακό «προάσιο» της Αθήνας. Φίλους πολλούς δεν είχα για διάφορους λόγους. Τα είχα με κάποιες γυναίκες έτσι για την πλάκα μου, και λίγο αίσθημά και πολλές φορές πραγματική παρέα μου έκανε η μουσική και η μοτοσυκλέτα μου.

Γύρισα στην Τέντα και βρήκα τον Λάμπρο. Ο Λου είχε φύγει με κάποιους Αμερικανούς για μπύρα· με περίμενε αλλά εγώ δεν ήμουν συνεπής στην ώρα που του είχα πει ότι θα γύρινα. Κάθησα με τον Λάμπρο στους πάγκους πίνοντας τζάμπα τσάι με την κουτάλα. Είχα μπαφιάσει στο τσάι. Αργά με τον Λου αράξαμε δίπλα πάλι στη φωτιά. Νοιώθαμε και εμείς ένα μέρος αυτού του κοινωνικού ρεύματος της Τέντας, νέων που δεν το είχαν σε τίποτα να πάρουν τα σακκίδια και να αλλάξουν χώρες σαν τα πουκάμισα. Έμαθα από τον Λου ότι η Νορβηγία η Έλλη έφυγε για το Παρίσι. Καλή της τύχη. Πέσαμε και κοιμηθήκαμε στο σκληρό στρώμα της μαύρης τάβλας ανάμεσα στο πλήθος των σλίπιγκ μπαγκς. Το επόμενο πρωί πάλι ξυπνήσαμε όμορφα. Λυπήθηκα που φεύγαμε, ήμασταν αναγκασμένοι να πάρουμε το τρένο των 10 για Αμβούργο...

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα από προσωπικό ημερολόγιο του νεαρού συνάδελφου σ' ένα μνηιακό ταξίδι που έκανε με INTERAIL το περασμένο καλοκαίρι στην «Ευρώπη των τρένων του 20 αιώνα» και στο οποίο καταγράφει εικόνες, εμπειρίες και μνήμες από Γιουγκοσλαβία, Αυστρία, Γερμανία, Δανία, Σουηδία, Νορβηγία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Φαίνεται πως γέρασα για τα καλά κοντά τα 13 χρόνια στο δρόμο για το Κεντρικό ή το Σταδίου.
Κοντά στα 13 χρόνια μεσημέρια, απ' το πορτάκι της Αιόλου και με τα μάτια να θαμπώνουν από το φως κι η ασφάλτος να καίει ή να γλιστράει το χειμώνα.

Η Ακρόπολη εκεί στο βάθος, όπως πάντα· η Αγορά διατηρητέα ως μουσείο. Κατασκαμμένη κι η πλατεία Δημαρχείου, εξωρισμένα τα λουλούδια. Στ' απωλεσθέντα και η ευτραφής μαγαζατόρισσα.

- Αλήθεια Νίκο, τώρα πια από πού αγοράζεις τριαντάφυλλα; Είναι πολλά τα 13 χρόνια, δίχως την τρέλλα των φοιτητικών ετών, χωρίς το «φραμπαλά» μιας εκλογής, χωρίς την τσίκνα απ' τα σουβλάκια του αμφιθεάτρου. Δίχως το

Πανσπουδαστικό και το γιαούρτωμα στη Σόλωνος.
Είναι πολλά τα 13 χρόνια με προϊσταμένους, διευθυντές κι υφισταμένους.

Δίχως τον έρωτα, τις εναγώνιες συζητήσεις, δίχως το μαγέρεο της Εξαρχείων με τους κεφτέδες και τα καρώ τραπέζομάντηλα. Χωρίς το ξύπνημα των 10 ή των 12 για το πρωί, δίχως τη βόλτα στη λιακάδα και την αντιγραφή στη ζούλα από σμικρύνσεις.

Είναι πολλά τα 13 χρόνια με τις εισαγωγές, τις καταθέσεις ή το συνάλλαγμα.

Μου φαίνεται πως γέρασα για τα καλά.

Χρόνια στο δρόμο, κοντά στα 13. Έτσι εξηγείται που δεν το μπόρεσα να σου μιλήσω, όχι σαν τον πατέρα μου μα σαν το γιο μου.

Συμπάθα με.

Όμως, είναι πολλά τα 13 χρόνια.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΟΣ ΠΑΤΕΡΑ

η παράξενη ταξιδιώτησα

ΚΑΘΕΣΑΙ στο παράθυρο του παλιολεωφορείου και κοιτάς έξω χωρίς να θλέπεις το τοπίο που τρέχει, πόσες φορές κι αν δεν έχεις κάνει την ίδια διαδρομή, Πρέβεζα, Καρθασαράς, οι λίμνες, Αμβρακιά, Οξερός, Τριχωνίς, το φαράγγι της Κλεισούρας, Αντίριο, Ρίο, τώρα το λεωφορείο τρέχει-τρώει χιλιόμετρα στην Εθνική, θουίζει η μηχανή, σε ναρκώνει το κούνημα, πόσες φορές κι αν δεν έχεις κάνει την ίδια διαδρομή, τα ίδια μέρη, οι ίδιοι συνταξιδιώτες, οι φαντάροι με την ολιγοήμερη άδεια ή με κατάσταση επιδιβάσεως, οι φοιτητές, οι έμποροι, οι συγγενείς με το καλάθι και τη σκοτούρα για το εγγόνι ή για τη νύφη, πόσες φορές κι αν δεν έχεις κάνει την ίδια διαδρομή, Πρέβεζα-Αθήνα, από τότε, πόσα χρόνια είναι; ο Γιαννάκης πατάει τα έξη τον άλλο μήνα και δυο ακόμα, πάνω από οχτώ χρόνια από τότε που πάλι έφευγες, πήρες το διορισμό και τα μάτια σου κι έφυγες, με θλίψη έφυγες χωρίς όνειρα, έφυγες τι νάκανες; κάπως πρέπει ν' αρχίζει κανείς, κάτι πρέπει να κάνει, όταν είσαι φοιτητής όλα είν' ωραία, μπρος σου στέκει μόνο το πτυχίο· διαβάσματα, προοδευτικές παρέες, έρωτας, σινεμά και πάλι διάβασμα πολύ. Κουραζόμασταν δεν λέω. Ο Ιούνης όμως μας εύρισκε στο Αιγαίο. Και ξαναρχίζαμε, τότε ναι ξαναρχίζαμε, λες κι ήταν αυτό να κρατήσει για πάντα.

Μετά πήρες το πτυχίο. Οι παρέες σκόρπισαν –οι έργοις φούντωσαν, μέχρι πότε θα τρως τα έτοιμα; Δεν έμενε παρά εκείνος. Αλλά κι αυτός κουρασμένος, είχε τα δικά του, κι ο έρωτάς σας από τα χρόνια ξεθυμασμένος κι ανέτοιμος για ευθύνες. –Να πάω; ρώτησες. –Κάνε ό,τι θέλεις είναι το μέλλον σου. –Το μέλλον μας Ρόμπερ. –Το μέλλον σου Νανά. Κι έφυγες· δεν έπρεπε να δεχτείς τόσο παθητικά τα

πράγματα, αυτό το μέλλον, αλλά πάλι τι νάκανες; έφυγες, γέμισες τις θαλίτσες σου με θιβλία και ρούχα κι έφυγες. Ήταν της μόδας βλέπεις τότε και η επαρχία, κάτω η μόλυνση και το καυσάεριο, όχι στο θόρυβο και στο άγχος, όχι, πώς το λέγαμε τότε; στα ξενόφερτα υποπροϊόντα της μαζικής κουλτούρας, κάπως έτσι, ναι, κάπως έτσι, θα επέστρεφες στις ρίζες. Επιστροφή στις αγνές ρίζες... Θα έφτιαχνες κάτι δικό σου, ένα απάγκειο, κάπου να μπορέσεις να πατήσεις το πόδι σου, ένα σπιτικό που να σου ανήκει... Αχ, τι βαρύ για τον ξέμαθο να ζει στην επαρχία μ' ένα μάτι κολλημένο συνέχεια πάνω του, χωρίς ανέσεις, χωρίς διασκεδάσεις! Μετά φτιάξαμε την κινηματογραφική λέσχη, γνώρισες τον Αντρέα... τέλος πάντων' εξόριστοι στο θρυμματισμένο όνειρο, πόσα χρόνια; έξη ο Γιαννάκης και βάλε κοντεύουν δέκα χρόνια, μια δεκαετία! τα ίδια και τα ίδια, έτσι από λάθος, γιατί να πάρεις τόσο στα σοβαρά αυτά που λέγαμε τότε; κι αν δεν τα πιστεύαμε τι τα λέγαμε; τι μιλάμε χωρίς να ξέρουμε; εκτός κι αν μιλάμε για να μιλάμε' εξόριστη σ' αυτό τον κόσμο, ούτε στην Πρέβεζα στέριω-σες κι απ' την Αθήνα ξέκοψες.

Μετέωρη. Εξόριστη. 'Όσες φορές κι αν έχεις κάμει την ίδια διαδρομή, πήγαιν'-έλα, πότε για δου-λειές, πότε για κανένα γάμο, για κηδεία; όχι ευτυχώς, όχι για κηδεία, δεν μας πήραν δα και τα χρό-νια... 'Όλοι μαζί πήραμε πτυχίο, πιάσαμε δουλειά, παντρευτήκαμε, μετά ήρθαν τα παιδιά, χρόνια δεν πέρασαν πολλά κι ας άλλαξαν τόσα, ευτυχώς όχι για κηδεία, όσες φορές κι αν έχεις κάνει την ίδια διαδρομή, σήμερα επιτέλους γυρνάς, γυρνάς πραγματικά, να πιάσεις το νήμα από την αρχή, να κατα-λάβεις.

Να καταλάβεις όμως τι;

Είναι άπιαστο το νόημα της ζωής. Σε προσπερνά σαρκάζοντας.

Γιατί είσαι εσύ το νόημα της ζωής σου, εσύ η ίδια που τρέχεις και που θές - δεν θές θα συνεχίσεις.

Υπάρχουν βέβαια στιγμές που νομίζεις πως κάπου έφτασες, πατάς στεριά, ανακουφίζεσαι. Για πό-σο άραγε; Αργά ή γρήγορα το έδαφος υποχώρησε κάτω σου, θουλιάζεις ξανά, κι είναι τώρα χειρότερα παρά ποτέ.

Είναι τώρα χειρότερα παρά ποτέ, τώρα πια που ερήμωσες!

Πάνε τόσα χρόνια, σχεδόν δέκα, που ο άντρας της, τα παιδιά της, οι γερασμένοι γονείς, όλοι απ' αυτήν παίρνουνε.

Δεν της άφησαν τίποτε.

Έκλεισε τα μάτια της, το σκοτάδι εκεί μπροστά της ήταν ένας άλλος κόσμος. Να γινόταν ένα με το σκοτάδι! Να χαθεί στο σκοτάδι!

Μαζεμένη στο κάθισμά της ήταν ολόκληρη ένα βουητό.

Ένοιωθε εξαντλημένη.

Χανόταν ξανά μέσ στην αμφιβολία. Η σκοπιμότητα του ταξιδιού χανόταν, το πριν και το μετά χάνονταν κι αυτά...

Πόσο μάταια φαίνονται όλα, όταν οι πιέσεις ξεπεράσουν κάποιο όριο απαντοχής, όταν η κούραση κάμψει τις αντιδράσεις, όταν η ερήμωση θολώσει τη σκέψη!

Ίσως τόχεις νοιώσει κι εσύ αναγνώστη.

Εντούτοις προσπαθούσε πάντα στη ζωή της.

Ναι, είναι μια πολύ δημιουργική γυναίκα, γεμάτη ικανότητες.

Μπορώ να σου το διαβεβαιώσω χωρίς κανένα ενδοιασμό.

Όμως πρόσεξε, την εσωτερική γαλήνη δεν την κερδίζεις κάνοντας πάντοτε αυτό που πρέπει. Το να κάνεις πάντα αυτό που πρέπει δεν σημαίνει και ότι προσφέρεις στον εαυτό σου!

Η Νανά έκανε πάντα αυτό που πρέπει, μόνο αυτό που πρέπει, υποφέροντας. Ίσως πάνω στις απο-φάσεις της θάραινε κυρίως ο φόβος του αγνώστου και των συνεπειών του και την ανάγκασε να κατα-φεύγει στην ασφάλεια των συνετών λύσεων.

Ποιος ξέρει; Με μετρημένα όμως βήματα οι διαδρομές είναι μικρές και οι ορίζοντες στενοί.

Και δεν σου μιλάω βέβαια για τις περιπλανήσεις μας πάνω στο φλοιό αυτής της σφαίρας, ή μάλλον δεν σου μιλάω μόνο γι' αυτές, όσο κι αν είναι δελεαστικές για σένα... και για μένα.

Υπονοώ κυρίως τα άλλο ταξίδι που έχουμε άθελα ξεκινήσει σε χώρες μυστικές και μαγευτικές,

δικές μας όσο και ανεξερευνήτες που ψυχομαχούν στα σκοτεινά και που μόλις ακούγονται ή που δεν ακούγονται. Σου μιλάω για βασιλικά ανάκτορα από μάρμαρο λευκό και κρύσταλλο με τεράστιες αίθουσες, όπου χορός δεν θα δοθεί ούτε απόψε, που υπόκωφα αντηχούν την ερημιά.

Σου μιλάω για την κραυγή και για το θόγγο της κρύας νύχτας, όταν το χλωμό της Σελήνης σαρώνει τα σταυροδρόμια.

Υπονοώ με τη μεταφορά αυτή το ταξίδι στην αγωνιώδη σιωπή των εσωτερικών τοπίων...

Αρκεί, γυρνάμε στη Νανά.

Είχε αποφασίσει κι άλλες φορές στο παρελθόν αυτό το ταξίδι, την τελευταία όμως στιγμή πάντα το ανέβαλε νικημένη από την αμφιβολία. Την έπνιγε τότε η αθάσταχτη απόγνωση, κατηγορούσε τον εαυτό της για δειλία και αναποφασιστικότητα, έκλαιγε.

Μετά οι μέρες περνούσαν κι ησύχαζε. Είναι που την τσάκιζαν οι φροντίδες και μαζί μ' αυτήν τσάκιζαν και τη θλίψη της.

Της έμεναν λίγες ώρες κάθε βράδυ, μετά που είχε βάλει τα παιδιά να κοιμηθούν και πριν να επιστρέψουν οι Αντρείας.

Τότε σωρειαζόταν στο πολυθρόνακι της κουζίνας και προσπαθούσε με αλκοόλ και τσιγάρο να ναρκώσει τις αισθήσεις της, να διώξει την ένταση από τα νεύρα της.

Τα παιδιά μέσα κοιμόνταν. Άκουγε την ανάσα τους βαριά και ρυθμική. Απ' έξω ο ταξιδευτής άνεμος θρόιζε στα φυλλώματα κι αυτή απλώς υπήρχε, ανήσυχη ανάμεσα στις δυο αυτές ανάσες, απλώς υπήρχε, ακίνητη μές στην καφέ σκοτούρα, ξαπλωμένη στο πολυθρόνακι της κουζίνας, επιχειρώντας μάταια να πυροδοτήσει συλλογισμούς, χανόταν μέσα σε κυκλικές έμμενες ιδέες, γύριζε πίσω ζητώντας σσσίβιο, ψέλλιζε ασυναίσθητα το όνομα της αδικίας.

Κι άλλες πάλι φορές ξεγελούσε την ανία της μ' ένα βιβλίο.

Την θάμπωνε κάτω απ' την ένταση του μυθιστορηματικού πόνου, διαβάζοντας και ταξιδεύοντας με παρέα την Μαργαρίτα Γκωτιέ, την Έμμα Μποβαρύ και τις άλλες όλες γυναίκες μαρτυρικές που τις σημάδεψε η ίδια τραγική μοίρα.

Η ώρα περνούσε. Η συντροφιά διαλυόταν κι έμενε αυτή κατάμονη και στη σκέψη και στην πραγματικότητα, να βλέπει τον εαυτό της, μέσα στο κενό, να σκέφτεται, κατάμονη, κατάμονη...

Η μηχανή βούιζε. Το κούνημα την νάρκωνε. Για μια ακόμη φορά με το βλέμμα έψαξε, μάταια, γύρω της να θρει τίποτε το αξιο προσοχής και ξανά και ξανά, οι ίδιες σκέψεις, τα παιδιά, ο Ρόμπερ, οι παλιές παρέες, η Γκωτιέ...

Κι η μηχανή βούιζε.

Αυτό το ταξίδι δεν θα τέλειωνε ποτέ. Η μοναχική γυναίκα σηκώθηκε απότομα από το κάθισμά της.

Ήταν όμορφη, απίστευτα όμορφη και λιγερή μέσα στο κομψό τουήντ ταγιέρ της, μ' έναν καταρράχη από χρυσοκόκκινα μαλλιά να κυματίζει στην ανοιχτή της πλάτη.

Γύρω της οι επιβάτες κουρασμένοι από το πολύωρο ταξίδι και μισοξαλισμένοι προσπαθούσαν να σπρώξουν το χρόνο ξεφυλλίζοντας και σκορπώντας εφημερίδες ή κουβεντιάζοντας.

Το άρωμα της γυναίκας που πλανήθηκε στην ατμόσφαιρα τους συνέφερε. Αισθάνθηκε το βλέμμα τους σαν χάδι απαλό στο κορμί της. Ένοιωσε επιβεβαίωση. Μ' έναν αναστεναγμό, αφέθηκε στο κάθισμά της. Τεντώθηκε αναπauτικά.

Ακριβώς τη στιγμή αυτή, τα φωτάκια πάνω από τις θέσεις άρχισαν ν' αναβοσβύνουν συγχρόνως "Tie seat belts. No smoking". Επιτέλους! Τσάκισε το τσιγάρο στο τασάκι.

Στους διαδρόμους του αεροπλάνου η κίνηση είχε ζωηρέψει.

Ανάμεσα σε σφυρίγματα και βόμβους ακουγόταν το μετεωρολογικό δελτίο. Οι επιβάτες σπασμωδικά επέστρεφαν στις θέσεις τους. Κόμποι ιδρώτα φάνερωναν το φόβο της προσγείωσης. Έκρυψε την αποδοκιμασία της πίσω από ένα ζευγάρι μαύρα γυλιά. Από το φινιστρίνι έβλεπε τη γη, σαν σκακιέρα, να πλησιάζει. Τα μοτέρ βούιζουν. Επιτέλους φτάνουν.

Περπατούσε πάνω στον κυλιόμενο διάδρομο που οδηγούσε, από το δορυφόρο, στον Πύργο Ελέγχου του αεροδρομίου Ρουασσύ.

Στην αντίθετη κατεύθυνση πρόβαλαν, έφταναν, πέρναγαν, με υπερφυσική ταχύτητα, ταξιδιώτες, υπόκωφες, αεικίνητες παρουσίες, μόρια κάποιου μηχανικού σύμπαντος που αόρατες συνεκτικές δυνάμεις τους εξασφαλίζουν την ισορροπία.

Ο φωτισμός του νέον έδινε μια φωσφορική χλωμάδα στα πρόσωπα και άδειαζε τα μάτια.

Περπατούσε και αυτόματες πόρτες ανοιγόκλειναν στο πέρασμά της. Ακολουθούσε τις φωτεινές επιγραφές μαζί με ατέλειωτα κύματα άλλων ανθρώπων που συναντιόνταν και χωρίζονταν στις διασταυρώσεις.

Περπατούσε σε διαδρόμους που αντηχούσαν το ποδοβολητό και σε άλλους όπου παχιές μοκέτες το έπνιγαν κι ήταν σαν οι άνθρωποι νάχαναν την επαφή με το έδαφος και την πραγματικότητα.

Περπατούσε και από πάνω, μέσα από τους γυάλινους τοίχους του αεροδρομίου Ρουασσύ, έβλεπε τ' αεροπλάνα να πετούν.

Περπατούσε και από πάνω, η βραχνή φωνή των μεγαφώνων ανήγγελε ασταμάτητα νέες αφίξεις και αναχωρήσεις.

Περπατούσε γρήγορα μέσα στα κύματα των επιβατών που διασταυρώνονταν και χωρίζονταν. Περπατούσε και περνούσε μια-μια τις δοκιμασίες πριν τον τελικό στόχο. Μια-μια τις δοκιμασίες: παραλαβή αποσκευών, έλεγχος αποσκευών, έλεγχος διαβατηρίων.

– Τώρα δεν μένει παρά να θρω έναν τηλεφωνικό θάλαμο, να ψάξω για έναν τηλεφωνικό θάλαμο, μπαίνω σ' έναν τηλεφωνικό θάλαμο, σχηματίζω τον αριθμό, ένα-ένα τα ψηφία.

Σε κάποιο σημείο της πόλης ένα τηλέφωνο κτυπά: μία, δύο, τρεις, τέσσερις φορές. Εμπρός, Ρόμπερτ; Εδώ Νανά!

ιντερμέδιο

ΠΕΡΠΑΤΩ στο κέντρο της Αθήνας, της πόλης όπου γεννήθηκα και διαμορφώθηκα. Προσπαθώ να την ξαναδώ, στιγμιαία να της ξεφύγω για να την ξαναδώ, μια φορά να την ξαναδώ για να την γνωρίσω καλύτερα, να την αναγνωρίσω την πόλη που μ' εξέθρεψε, να προσεγγίσω το πραγματικό της είναι, αυτό το περιβάλλον που είναι το περιβάλλον μου, το υπερεπίπεδο που με καθορίζει, ο υπέρχωρος των λύσεων όλων των προσωπικών μου μυστηρίων· την πόλη που μάθαμε

να μισούμε (όπως μισούμε τους εαυτούς μας;) με τόσο εξωτερικά επιχειρήματα όπως το νέφος, ο θόρυβος, όπως ο συνωστισμός.

Να όμως που είναι χειμώνας, η καρδιά του χειμώνα. Είναι Γενάρης, όμως ο ήλιος λάμπει. Οι θερμές ακτίνες εισχωρούν στο σώμα μου, με μπολιάζουν, με ζωογονούν.

Είμαι παιδί του ήλιου εγώ, τον ζητώ, τον εκλιπαρώ, πιο κοντά, πιο βαθιά, τον εκλιπαρώ να μου κάψει τις ιδέες, να μου εξάψει τις αισθήσεις· το σώμα μου αντιδρά, αulάκια ιδρώτα πηγάζουν απ' τις μασχάλες μου, κυλούν, κατηφορίζουν στο κορμί μου και από τις πτυχές του στάζουν οποί ιδρώτα, στιγμιαίοι σταλακτίτες, σε λίγο θα μουσκέψω, θα μοσχοβολάω ιδρωτήλα.

Με το σωματικό μου άρωμα για όπλο, θα εισβάλλω στο Κέντρο των Ασωμάτων. Είναι χειμώνας, μα ο ήλιος καίει... Περπατώ στην οδό Βουκουρεστίου, τον πλούσιο πεζόδρομο με τους φαγοστάτες και τις ζαρντινιέρες. Νοστάλγησα να δω το πρόσωπό μου. Πλησιάζω μια από τις πολλές συρμικές βιτρίνες, κοιτάζομαι στον κρυστάλλινο καθρέφτη. Ανάμεσα στα θηρία αναδύεται η μορφή μου. Σε πείσμα του Yves Saint Laurent και της Nina Ricci υπάρχω, αναδύομαι από την αρχαιότητα ως αγλαός Διομήδης, φορώ μαύρα γυαλιά έχω ύφος εκστατικό.

Πιο πολύτιμο και πιο πραγματικό από τα εκθέματα, το φάσμα μου κυριαρχεί και τα θαμπώνει.

Κοσμογονική στιγμή.

Απεκδύομαι των ενδυμάτων μου και μένω προκλητικός και πάναγνος εμπρός στη βιτρίνα. Τώρα η λάμψη μου είναι εκτυφλωτική. Κατακαίει τη Βουκουρεστίου και τη Βαλαωρίτου.

Η πυρκαγιά απλώνεται στις βιτρίνες και τις μπουτίκ της Πατριάρχου Ιωακείμ.

Δεν έμεινε τίποτε...

Κατεβαίνω την Πανεπιστημίου, αυτό το γκρίζο ποτάμι των αυτοκινήτων που εκβάλλει στην ταραγμένη λίμνη της Ομόνοιας.

Ανάβουν τα φανάρια –ξεχύνονται τα αυτοκίνητα, ανάβουν τα φανάρια –οι πεζοί στις διαβάσεις, ανάβουν τα φανάρια –νέο κύμα αυτοκινήτων. Τα πλήθη με προσπερνούν. Αντιθέτως ερχόμενα πλήθη εκσπούν επάνω μου, με συνθλίβουν επί προσώπων αρχαιοπρεπών μεγάρων. Πανεπιστημίου η πολυτελής, με τη βιβλιοθήκη, το Πανεπιστήμιο, την Ακαδημία και παραπάνω το βυζαντινό κομψοτέχνημα του Θεόφιλου Χάνσεν, το μέγαρο του Ερνέστου Τσίλλερ, ως τα Παλαιά Ανάκτορα.

Είσαι το κλέος της Αθήνας. Γέννημα της αμέτρου ματαιοδοξίας μιας ατέλειωτης σειράς κραταιών: εθναρχών, δικτατόρων, Βαυαρών και λοιπών βασιλέων, βιτρίνα της χλιδής που δεν χαρήκαμε, έδρα γνώσης που δεν αποκτήσαμε, βήμα ελευθερίας που δεν απολαύσαμε.

Είσαι πάνω απ' όλα συγκοινωνιακή φλεψ, ενούσα Κυψέλη με Παγκράτι, Πατήσια με Αμπελόκηπους, Σταθμό Λαρίσης με Καλιθέα κλπ. Είσαι, λόγω των πλατιών πεζοδρομίων, το επίλεκτο στάθμευμα για τις Αύρες των βιοπαλαιστών αστυφυλάκων, είσαι το φυσικό θέατρο συλλαλητηρίων και πορειών, τεραστίων και παλλομένων προεκλογικών συγκεντρώσεων μα και ισχνών και υποτονικών μετεκλογικών διαμαρτυριών κάποιων καταπιεσμένων μειοψηφιών ή των ανέργων.

Είσαι εναλλάξ η απόλαυση των οδηγών.

Είσαι, για μένα, ο δρόμος του Rex, του Σινεάκ και των παιδικών ονείρων.

Η κάθοδός μου μ' έφερε στα τείχη της Ομόνοιας.

Αριστερά η οδός Αθηνάς. STOP ΚΙΝΔΥΝΟΣ.

Εδώ δεν περνά η ευπρέπεια, δεν έχει θέση γιατί 'ναι το γκέττο των στερημένων. Ένα γκέττο η οδός Αθηνάς. Ένα γκέττο και μια εκβολή. Είναι το δέλτα, η εκβολή των ροών μιας ολόκληρης πόλης, κοινός αποθέτης, περιοχή προσχωσιγενής που δέχεται, ως ιλύν, τα προϊόντα της κοινωνικής διάβρωσης.

Είναι η κατ' εξοχήν παράβαση, η αυτοκαταστροφή, η πτώση, ο πανικός.

Νύχτα στην οδό Αθηνάς. Φως καταμεσής του δρόμου.

Τα λαμπιόνια ρίχνουν τον ωχρό τους ιστό, συλλαμβάνουν κινήσεις, αμυδρές σκιές που ενεδρεύουν στις γωνίες.

Φως και στις εισόδους των άθλιων αδιαβάθμητων ξενοδοχείων.

Στα πεζοδρόμια, μπροστά τους, μετρούν τα βήματά τους τα κορίτσια της νύχτας. Στη βρώμικη κάμαρη, ακριβώς δίπλα στο δωμάτιο του αποσβολωμένου επαρχιώτη, λατρεύεται ο έρωτας στην πιο σωματική του εκδοχή, στην πιο ανήθικη του ιδιομορφία.

Φως και στα ξενυχτάδικα πατσατζιδικά της κρεαταγοράς.

Στα τραπέζια, πίσω από τις τζαμαρίες, ανάμεσα στο θόρυβο των πιατικών και τις μυρωδιές της κουζίνας στριμώχνονται απατεώνες, καλλιτέχνες, φαντάροι, εργάτες νυχτερινοί, σωματέμποροι, εξωμότες γενικά, άλλοι για ένα πιάτο φαί, άλλοι για ταξίδι.

Φως ασετυλίνης και στη γωνιά του δρόμου. Στο αμυδρό του, κάτω, ζαρώνει ο γερο-σαλεπιτζής.

Φοβού ξένε τα φώτα της οδού Αθηνάς, τις προσχώσεις, την κινούμενη άμμο του Νόμου της και την Έλξη.

Κάθε νύχτα και αφού κλείσουν τα πατζούρια στις ήσυχες γειτονιές, στις κατοικημένες συνοικίες, τινάζεται σε μια κούφια έκρηξη που πάει-πάει και δεν τελειώνει η οδός Αθηνάς. Όλες οι «οδοί Αθηνάς». Κάθε πόλη μικρή-μεγάλη έχει τη δικιά της, είτε δρόμος είναι, είτε ξενοδοχείο, είτε βόλτα μακρυνή, είτε σπίτι, είτε πλατεία, κάθε πόλη μικρή-μεγάλη ζωντανεύει τις νύχτες στη δικιά της τη γη της Παράβασης.

Βουκουρεστίου, Πανεπιστημίου, Αθηνάς: τρεις άξονες αναφοράς της ζωής μου, τρία όρια που περιορίζουν την ύπαρξή μου, αυτές και η παλιά μου γειτονιά, η μόνη μου γειτονιά, με τα τεράστια οικοπέδα που τα λέγαμε αλάνες, όπου παίζαμε με τις ώρες ευφάνταστα παιχνίδια, γεμάτα δράση και κίνηση και που δεν υπάρχουν πια, καθώς κτίστηκαν πάνω τους πολυκατοικίες και πολυκατοικίες μέχρι που πήγαμε να μένουμε κι εμείς σε διαμέρισμα... Με καλοριφέρ, θερμοσίφωνο και μπάνιο, αλλά χωρίς αυλή. Ευτυχώς είχα μεγαλώσει πια...

Και έγινε η Αθήνα η άσχημη τιμεντούπολη που ξέρουμε: μα μόνο αυτή; Θυμάμαι που διαπομπεύαμε τους νέους.

Τους κούρευαν με την ψιλή, τους έκοβαν τα μπατζάκια, τους κρέμαγαν και μια ταμπέλα και τους γύριζαν οι χωροφύλακες στους δρόμους σαν την αρκούδα στο παζάρι.

Ποιος τα 'κανε αυτά;

Έτσι μες στην ασχήμια μεγαλώσαμε κι ασχημώναμε.

Ένα κουθάρι η ψυχή μου από αλήθεια και ψέμμα, από αρχαία ανεξήγητα πρέπει και απαγορεύσεις... γι' αυτό την συμπονώ τρυφερά την Αθήνα και πια δεν μπορώ χώρια της, γιατί, σαν τους παλιούς συντρόφους, κάθε της πληγή απαντά σε μια δική μου.

ένας δίκαια αγανακτησμένος πολίτης

Σ ΑΒΒΑΤΟ. Ένα ηλιόλουστο Σάββατο του Γενάρη, απόλαυση αλκυονείου ευδίας. Δύο η ώρα. Η οδός Αθηνάς σφύζει. Οι κεντρικές αγορές: η κρεαταγορά, η ψαραγορά, η λαχαναγορά μνηγκιάζουν. Αγελαδόν κατέβηκε η φτωχολογιά να ψωνίσει. Στα πεζοδρόμια οι πλανόδιοι μικροπωλητές έχουν στήσει παγίδες και ρητορεύουν.

Και ο κόσμος: κόσμος παντού. Πλημμυρίζει τα πεζοδρόμια, ξεχύνεται στο δρόμο. Μπαινοβγαίνουν στην αγορά με σακκούλες νάυλον στα χέρια. Άλλοι στέκουν, άλλοι σπεύδουν.

Περπατούν απρόσεχτα στη μέση του δρόμου μαζί με καροτσάκια, ποδήλατα και αυτοκίνητα, θορύβους, οχλαγωγία κι εκκωφαντικά κορναρίσματα. Πήχτρα ο δρόμος έκλεισε, δεν πάει ούτε μπρος, ούτε πίσω. Μάταια αναβοσβύνουν τα φανάρια. Ακινητοποιημένο το 49 τραντάζεται και μπομπαρντίζει με καυσάεριο. Από το βάθος του δρόμου, από το Μοναστηράκι, με θροντές έρχονται, επιδέξια ελλισσόμενοι ανάμεσα στ' αυτοκίνητα, φιλέρημοι Ιππόλυτοι με τα καθαρά τους. Περήφανοι με

κράνος και με μπουφάν καταφτάνουν, θρουμ-θρουμ μαρσάρουν και ωπ!... γλύστρησε, έφυγε στην άσφαλτο. Θα διασχίσει περαστικός την Πατησίων μέχρι τέρμα; Θ' ανέβει τη Σταδίου για Παγκράτι ή θα χυθεί στη Βουλιαγμένης;

Είναι κι αυτός, με τον τρόπο του, ένας ζηλωτής του αγνώστου, ένας ναυτίλος της πόλης, ένας ταξιδευτής που δεν μπορεί ν' αντισταθεί στην ιλιγγιώδη έλξη του ατέρμονος δρόμου.

Και ο κόσμος· κόσμος παντού, πάει κι έρχεται προσκολλημένος στην πεζή καθημερινότητα, ξεμπουκάρει ομαδόν από τον Υπόγειο της Ομόνοιας, κάνει ουρές στις αφετηρίες, χαζεύει στις βιτρίνες, κοντοστέκεται, βρίσκει το πορτοφόλι, πληρώνει, γεμίζει τις σακούλες και φεύγει, για να 'ρθουν άλλοι σε ατέλειωτη διαδοχή.

Μα ποιος είναι αυτός που με θήμα κλέφτη στρίβει τη γωνία Αθηνάς προς Σοφοκλέους; Ποιος είναι αυτός ο χοντρούλης με το μουστακάκι, τη χωρίστρα και το θολό βλέμμα της εσωτερικής σύγχυσης;

Διασχίζει την Αιόλου αδιάφορος για το λαϊκό νταλκά, που εκτοξεύει το κασσετάδικο της γωνιάς. Παίρνει το δεξί πεζοδρόμιο. Είναι σκεπτικός σαν μαθητής που πάει για εξετάσεις.

Στο περίπτερο σταματά, κάνει τις προμήθειές του σε τσιγάρα.

Μα γιατί να διαστάζει τόσο; Παίρνει ανάσα και αρχίζει να κατεβαίνει τα σκαλοπάτια του λαϊκού σινεμά. Άλλες μέρες εδώ ήταν ένα είδος σύγχρονου πολιτιστικού κέντρου όπου παίζονταν ταινίες ερωτικές ή καράτε. Ανάλογος ήταν και ο διάκοσμος με τις φωτογραφίες στους τοίχους και στις προθήκες. Σήμερα το σκηνικό έχει αλλάξει. Δεν έχει όμως καλύτερψει. Μεγάλα έως τεράστια σεντόνια, εν είδη απλωμένης μπουγάδας, κρέμονται, από το ταβάνι ως το πάτωμα, με εξ ίσου μεγάλα γράμματα που αποθεώνουν το συνέδριο της τάδε ομοσπονδίας (αναφέρεται και ο αριθμός τάξεως), προβάλλουν και εξαίρουν τους στόχους του και προεξοφλούν την πραγματοποίησή τους. Από κάτω απ' τα σεντόνια η θερμοκρασία έχει ανέβει. Οι πρωταγωνιστές βρίσκονται σε μεγάλη ταραχή.

Κάνουν πηγαδάκια. Ανταλλάσσουν υψηλοφώνως μεν ύβρεις και εμπιστευτικώς άλλα πράγματα που δεν είναι για μας.

Φαίνονται όλοι άνθρωποι της πιάτσας.

Κάποια στιγμή ένας τους γυρίζει και μας κοιτάζει στην κορυφή της σκάλας. Το πρόσωπό του φωτίζεται. Οι άλλοι ακολουθούν το βλέμμα του κι ανακουφίζονται.

– Άντε Πρόεδρε, και άργησες!

Στην κορυφή της σκάλας έχει κάνει την εμφάνισή του ο χοντρούλης με το μουστακάκι, τη χωρίστρα, τα τσιγάρα και με ύφος σίγουρο πια. Μπαίνει επί κεφαλής του ομίλου και τους οδηγεί μέσα στην αίθουσα. Το ντουμάνι, οι φωνές και το μισοσκόταδο τους ανακόπτουν. Εκεί μέσα είναι πλήθος ανθρώποι, οι πιο πολλοί είναι άντρες... ή ίσως μόνο άντρες. Σε πλήρη αταξία στάσεων, διαθέσεων, απασχολήσεων, περιμένουν σαν την ορχήστρα που κουρντίζει τα όργανα πριν τη συναυλία. Ο πρόεδρος και η ακολουθία του περνούν ανάμεσά τους.

«– Και δεν τον βρήκατε πουθενά βρε παιδί μου;

– Όχι πρόεδρε, ψάξαμε παντού.»

Ο πρόεδρος είναι πολύ συγχισμένος.

«– Βρε τι πάθαμε! Χάσαμε τον εισηγητή της πλειοψηφίας.

Τι κάνουμε τώρα; Καλά, ας πούμε αρχίζω εγώ με μια γενική τοποθέτηση πάνω στις δημοκρατικές αξίες, την ανάγκη σεβασμού των καταστατικών, τη συμμετοχική διαδικασία κλπ., όλες αυτές τις σάλτσες. Μετά τι γίνεται; Μπαίνουμε χωρίς προτάσεις στο συνέδριο; Θα εκτεθούμε!»

Όσο το σκέφτεται ο Πρόεδρος τόσο και του την δίνει.

«– Τον άτιμο, πού να τρύπωσε; Μου την έφερε. Δεν έπρεπε να τον εμπιστευτώ. Ακούς να μου παίζει τέτοιο παιχνίδι!

Τι κάνουμε τώρα;

– Να τον διαγράψουμε κ. Πρόεδρε!

– Τι να διαγράψουμε, παιδί μου; Δεν είναι μέλος μας, ανεξάρτητος είναι... Κοίταξε, κάνε μου μια δουλίτσα.

Κάλεσέ μου τους εκπροσώπους του Τύπου να του ράψω ένα κουστουμάκι».

Και πρόσθεσε με τη χαρακτηριστική σκληρότητα των πραγματικά αδυνάμων ανθρώπων:
«Αυτοκτόνησε ο αλήτης. Θα τον συντρίψω!»

πρωινός ομιλητής

ΣΤΗ Φυσική, τα αξιώματα διατηρήσεως (της ύλης, της ενέργειας κλπ.) είναι ιδιαιτέρως σημαντικά. Αφορούν στην αλγεβρική σταθερότητα ορισμένων μεγεθών, κατά τη διάρκεια των φυσικών μεταβολών, μέσα σ' ένα κλειστό σύστημα. Αποτελούν, δηλαδή, αυτά τ' αναλλοίωτα μεγέθη, τα σημεία εκκινήσεως, τις βάσεις, για την ακριβή και εξαντλητική μελέτη της μεταβλητότητας.

Όμως ποία η έννοια του κλειστού συστήματος;

Είναι ένας απομονωμένος χώρος όπου οι αναπτυσσόμενες δράσεις εξασκούνται και εξαντλούνται εντός του, πάντα επί των στοιχείων του και ποτέ από μέσα προς το περιβάλλον ή εκ του περιβάλλοντος εντός. Είναι μία θεωρητική έννοια, στατικής λογικής που έχει επινοηθεί με διδακτική σκοπιμότητα.

Η πραγματικότητα όμως είναι δυναμικής φύσεως, αποτελείται από πλήθος «κλειστών συστημάτων» που αλληλοεπηρεάζονται και κάθε πεπερασμένος φυσικός αριθμός πλήθους αυτών, έστω, συνιστά ένα κλειστό υπερσύστημα. Έτσι με ν τυχόν, αλλά πάντως σταθερό, έχουμε ένα πρόβλημα στατικής και αμέσως του ν αυξανόμενου κατά μία μονάδα το πρόβλημα μετατρέπεται σε πρόβλημα δυναμικής. Το ν βέβαια δύναται να τείνει στο άπειρο.

Άρα όλα τα προβλήματα είναι, σε τελευταία ανάλυση, δυναμικά, επομένως και άλυτα, επιδεχόμενα ακριβούς λύσεως μόνο στο θεωρητικό μοντέλο.

Η λύση αυτή δεν είναι για την πραγματικότητα παρά μία ικανή προσέγγιση.

Για να καταλάβουμε τα ανωτέρω θα κάνουμε μία αναδρομή στο παρελθόν. Έστω στο πρόσφατο παρελθόν.

Είναι χαράματα του Σαββάτου. Η Νανά με το sac-voyage της στο χέρι κλείνει μαλακά την εξώπορτα προσέχοντας να μην ξυπνήσει κανένα. Την ίδια ώρα ο Ρόμπερ χαίρεται τον ύπνο του με συντροφιά το τάτα-τατατά του ηλεκτρικού του ρολογιού που βρίσκεται πλάι στο κομοδίνο. Όταν ο βομβητής αρχίζει να σημαίνει εκείνο τον απαίσιο ήχο, τον αποκαλούμενο “repeated L”, που έχει σαν άμεση συνέπεια να βρεθεί ο Ρόμπερ καθιστός στο κρεβάτι, η Νανά έφτανε στο Ρίο. Όταν ο Ρόμπερ έβγαине από τη Νομική, με την τσάντα στο χέρι όπου είχε παραδόσει Φυσική πρώτου στο ΜΑΣ, η Νανά κιόλας έτρωγε σουβλάκια στον Ισθμό. Κι όταν ο Ρόμπερ άνοιγε την πόρτα του σπιτιού του στον περιφερειακό, αφού πρώτα είχε απολαύσει καφέ και λιακάδα στη Δεξαμενή, το τηλέφωνο χτύπαγε επίμονα: μια, δυο, τρεις, τέσσερις φορές. Εμπρός, Ρόμπερ εσύ; Εδώ Νανά!

Αυτό, βέβαια, εσένα, προσεκτικέ αναγνώστη, κάτι θα σου θυμίζει. Όμως ο Ρόμπερ είναι απληροφόρητος. Δικαιολογημένα λοιπόν ξεπλάγει και πάνω στην έκπληξή του τού ξέφυγαν απανωτές οι ερωτήσεις:

– Βρε Νανά, τι γίνεται, από πού τηλεφωνείς, πότε ήρθες, πόσο θα καθήσεις;

Όμως, οι απαντήσεις της Νανάς περιόρισαν δραστικά τη χαρά του και τον έριξαν σε περισυλλογή:

– Ωχ Νανά, ήρθες σε ακατάλληλη στιγμή. Σήμερα αποκλείεται να σε δω, αλλά και όλο το σαββατοκύριακο είμαι απασχολημένος.

Είδαμε προηγουμένως πόσο είχε θυμώσει ο πρόεδρος με την εξαφάνιση κάποιου. Πολύ δε περισσότερο που ο κάποιος αυτός ήταν ο εισηγητής της πλειοψηφίας. Φαντάζομαι ότι είναι περιττό να σας το πω, γιατί και ο πιο ανυποψίαστος αναγνώστης θα τόχει ήδη καταλάβει, πως αυτός ο κάποιος που εξαφανίστηκε τόσο αδικαιολόγητα, είναι ο ίδιος ο Ρόμπερ. Και θα τόχουν οι πάντες καταλάβει γιατί, όπως εκ του μηδενός τίποτα δεν γίνεται, όμοια και τίποτα δεν χάνεται στα καλά καθούμενα. Αλλά επίσης, επειδή έχουμε όλοι συνηθίσει, από το βάθος του είναι μας, να σκεφτόμαστε με τη

λογική των κλειστών συστημάτων. Άρα αυτό που για μια στιγμή χάσαμε, περιμένουμε πάντα κάπου να το βρούμε.

Ας σταματήσω σ' αυτό το «περιμένουμε». Σημαίνει αναμονή - αγωνία - *suspens*. Αν το εκμεταλλευτώ καλά προικίζω το διήγημα με ενδιαφέρον. Αυτό το λέμε ενότητα της δράσης.

Υπάρχουν και άλλες δυο υποχρεωτικές ενότητες: η ενότητα του τόπου και η ενότητα του χρόνου. Το μυθιστορηματικό σύμπαν οφείλει να είναι κλειστό, περιορισμένο απ' τις τρεις αυτές ενότητες.

Αναρωτιέμαι τι θα γινόταν αν, αίφνης, έγραφα ένα διήγημα όπου κάποιοι μεγαλώνουν μαζί σ' έναν τόπο και μετά άλλος πεθαίνει νέος, άλλος γέρος, άλλος φεύγει ταξίδι, άλλος μένει, ασχολούνται με άσχετα πράγματα και τελικά δεν ξαναβλέπονται ποτέ.

Αυτό όμως δεν θάταν διήγημα. Τι θάταν;

Μα η ίδια η ζωή.

Και δεν θα τράβαγε κανένα.

Τα κλειστά συστήματα βρίσκονται λοιπόν για τα καλά μέσα στο μυαλό μας. Με τη διαφορά ότι στη φυσική, στη λογοτεχνία, γενικότερα στη σφαίρα των ιδεών, τα καθορίζουμε απ' έξω, σαν Θεοί, και τα παρακολουθούμε τερπόμενοι, ενώ, στην πραγματική ζωή, τα υφιστάμεθα από μέσα, σαν άνθρωποι, πάσχοντες.

Έτσι ο Ρόμπερ με τον Πρόεδρο αποτελούν ένα αδιαίρετο δίπολο. Ο Ρόμπερ αντιπαθεί αυτό το μισολλόδοξο ανθρωπάκι με το πείσμα του, τη μαχητικότητά του, την επιθετικότητά του.

Είναι όμως αδιαχώριστος απ' αυτόν γιατί τους συνδέει άρρηκτα η μεγαλύτερη συνεκτική δύναμη της ανθρωπότητας, η παρεξήγηση.

Εν προκειμένω, η παρεξήγηση των λέξεων.

Αγωνιούν και οι δυο για τις ίδιες λέξεις. Ίσως να πέθαιναν κιόλας, εθελοντές να θυσιάζονταν για τις ίδιες λέξεις, αν τόφερνε βέβαια κακή τύχη. Όμως δεν υπάρχει ούτε μία λέξη που να την καταλαβαίνουν όμοια. Και μια και δεν υπάρχει το υλικό μέσο, οι λέξεις δηλαδή, που να υλοποιεί τη διαφορετικότητά τους, αλυσοδένονται στο ίδιο δίπολο, έρμαιο της παρεξήγησης. Και εκεί πάσχουν προς τέρψιν μας. Γιατί αυτοί δεν είναι παρά χαρακτήρες, μυθιστορηματικά πρόσωπα και ο χώρος του διηγήματος είναι γι' αυτούς ό,τι είναι για μας η πραγματική ζωή.

Η εξαφάνιση λοιπόν του Ρόμπερ δεν είναι παρά ένα πλάσμα της άγνοιας του Προέδρου για τα όρια ενός μόνο από τα κλειστά συστήματα που τον περιέχουν.

Σύμφωνα με το αξίωμα της διατηρήσεως της μάζης, αν μπορούμε να το πούμε έτσι, εξαφάνιση δεν υπήρξε ποτέ.

Και η οργή του Προέδρου ισοσταθμίστηκε από τη χαρά που ένοιωσε η Νανά όταν είδε τον Ρόμπερ στο σταθμό και πήραν μαζί το δρόμο για τα παλιά τους τα λημέρια.

Για να επιβεβαιωθεί έτσι, για μια ακόμη φορά, ένα άλλο αξίωμα διατήρησης, πάντα βέβαια τηρουμένων των αναλογιών, αυτό της ενεργείας.

Τελικά, για το σύστημα, τίποτα ποτέ δεν χάθηκε και ό,τι, χαρά ή λύπη, ένοιωσε κανείς, την έχει εκ των προτέρων ξοφλημένη ή χρωστούμενη.

Ας δούμε όμως, πως θα τα καταφέρουν, η Νανά και ο Ρόμπερ, να ξεμπλέξουν με όλη αυτή την ιστορία.*

* Η συνέχεια και το τέλος στο επόμενο.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

1895 - 1985: Ενενήντα χρόνια Κινηματογράφος

Μια μικρή προσπάθεια προσέγγισης στην προϊστορία του Κινηματογράφου

Ο Κιν/γράφος είναι μια τέχνη που βασίζεται σε μια τεχνική. Αυτή η εξάρτηση ακριβώς του κινηματογράφου απ' την τεχνική, καθορίζει και τα όρια της κινηματογραφικής έκφρασης και επί πλέον, είναι η αιτία της πλήρους κηδεμόνευσης του κινηματογράφου απ' το Κεφάλαιο.

Εντούτοις, παρ' όλες τις δυσκολίες που πηγάζουν σαφώς απ' αυτή την καθοριστική επικυριαρχία του κεφαλαίου, ο κινηματογράφος έγινε μια μεγάλη τέχνη· θα μπορούσαμε να πούμε η Τέχνη του Αιώνα μας.

Παρ' όλα αυτά, ο κινηματογράφος δε γεννήθηκε σαν τέχνη· γεννήθηκε σαν τεχνική, σαν συνέπεια και αποτέλεσμα της επιστημονικής προσπάθειας του ανθρώπου ν' αναλύσει και να μελετήσει την κίνηση.

Οι πρώτοι που συνέβαλαν στην εξέλιξη του κινηματογράφου –ακόμα κι αν σας φανεί παράξενο– ήταν οι άνθρωποι των προϊστορικών σπηλαίων του 30.000 π.Χ. Αν αυτό σας φαίνεται τρέλα, είναι ίσως γιατί ποτέ δεν έχετε αισθανθεί την ανάγκη να εξετάσετε πώς ακριβώς εξελίσσεται η κίνηση των ποδιών του αλόγου που καλπάζει ή η κίνηση των φτερών των πουλιών όταν κάνουν εκείνα τα φοβερά κάθετα «βολ πλανέ».

Αυτή ακριβώς η περιέργεια του ανθρώπου για την «άρθρωση» της κίνησης, δηλαδή ότι μια κίνηση αποτελείται από χιλιάδες «ενσταντανέ», δρίσκεται στη βάση της ανακάλυψης του Κινηματογράφου. Χωρίς αυτή την περιέργεια, κινηματογράφος δε θα υπήρχε.

Έτσι λοιπόν, η πρώτη μαρτυρία για την ανάλυση της κίνησης εμφανίστηκε 32.000 χρόνια πριν την εποχή μας, όταν ο προϊστορικός ζωγράφος των σπηλαίων της Αλταμίρα στην Ισπανία ζωγράφιζε δύσσονες με 8 πόδια (αντί για 4), για να δείξει ότι βρίσκονταν σε κίνηση. Κι είναι βέβαια μια μεγαλοφυής προσπάθεια του προϊστορικού ζωγράφου, που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν πρόδρομο της κινηματογραφικής ανάλυσης της κίνησης.

Οι αιώνες περνούσαν και οι ζωγράφοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο ν' απεικονίσουν και να παρουνσιάζουν την κίνηση, αλλά πάντα μ' έναν τρόπο στατικό. Για παράδειγμα, ο ζωγράφος Εντγκάρ Ντεγκά (1834-1917), 32.000 χρόνια αργότερα, ζωγράφιζε την κίνηση μ' έναν τρόπο σχεδόν «πραγματικό», δημιουργώντας ένα ελαφρό «φλου αρτιστίκ» γύρω απ' τις χορεύτριες του, προσπαθώντας ν' αναπαραστήσει την κίνηση του χορού τους. Και όμως, ο πίνακας απεικόνιζε την κίνηση μέσω μιας ακινησίας (πράγμα βέβαια που δε μειώνει καθόλου την αξία αυτού του έργου).

Αλλά υπάρχει ήδη μια πραγματικότητα –αυτή του κινηματογράφου– που καθιστά πλέον χωρίς σκοπό κάθε προσπάθεια αναπαράστασης της κίνησης με μέσα που προσφέρει η ζωγραφική.

Δεν ήταν μόνο οι καλλιτέχνες που ασχολήθηκαν με την κίνηση, αλλά επίσης οι άνθρωποι της επιστήμης, κυρίως αυτοί. Ο κινηματογράφος οφείλει τις βασικές - θεμελιώδεις αρχές της ύπαρξής του στα μαθη-

ματικά του Ντεκάρ και του Λάιμπνιτς, στη φυσική του Γαλιλέου και του Νεύτωνα και σε πολλούς άλλους εφευρέτες του προηγούμενου αιώνα.

Από πλευράς τεχνικής κι επιστημονικής, ο κινηματογράφος προσανατολίζεται στο σημείο που συναντούνται 3 στοιχεία τεχνικο-επιστημονικά: α) η ανάλυση και η ανασύνθεση της κίνησης, β) η προβολή και γ) η φωτογραφία.

Α') Για την ανάλυση της κίνησης έχουμε ήδη μιλήσει... Το πρόβλημα τώρα της ανασύνθεσης της αναλυμένης κίνησης βρίσκεται στο βαθμό που εκμεταλλευόμαστε σωστά ένα φυσιολογικό «ελάττωμα» του ματιού μας. Αυτό το «ελάττωμα» δεν είναι παρά μια «αδράνεια» του οπτικού νεύρου, που συγκρατεί και διατηρεί μια εικόνα για 1/10 του δευτερολέπτου. Δνο άγγλοι φυσικοί το 1825 πρώτοι εκμεταλλεύτηκαν θετικά αυτό το «ελάττωμα».

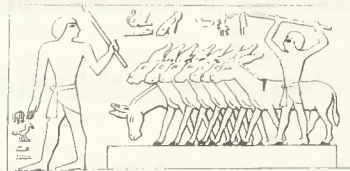
Β') Ο προβολέας που ανακαλύφθηκε τον 17ο αιώνα δεν ήταν παρά ένας απλός μεγεθυντικός φακός. Κατά τη διάρκεια του 17ου αιώνα –του αιώνα του προβολέα– αυτή η εφεύρεση δε χρησίμευε παρά για απλό μέσο διδασκαλίας. Ένας φακός προσαρμοσμένος σ' ένα τετράγωνο κουτί που είχε μια θέση ειδική για ένα κομμάτι χαρτί δουτηγμένο πριν μέσα σε λάδι. Όλη αυτή η κατασκευή είχε ονομαστεί «λατέρεν μαζίκ».

Γ') Αλλά η πιο μεγάλη εφεύρεση ήταν η φωτογραφία. Μια εφεύρεση που δρῆκε στον κινηματογράφο την πιο κατάλληλή της εφαρμογή. Ο Εμίλ Ρενώ – ένας μεγάλος καλλιτέχνης– ήταν ο πρώτος που έκανε κινηματογράφο αρκετά πριν την εφεύρεσή του: δημιούργησε αριστουργήματα από κινούμενα σχέδια, χωρίς να χρησιμοποιήσει φιλμ, αλλά ζωγραφίζοντας μια πελώρια σειρά σχεδίων πάνω σ' ένα ρολό διαφανούς χαρτιού και στη συνέχεια κατάφερε να το παρουσιάσει μ' ένα σύστημα φακών και πρισμάτων πολύ περίπλοκο. Η κινηματογραφική φόρμουλα του Εμίλ Ρενώ δε χρησιμοποίησε τη φωτογραφία σαν θεμελιώδες στοιχείο αλλά –θα μπορούσαμε να πούμε– η μέθοδός του δεν ήταν παρά ένα κινηματογραφικό στυλ πριν ακόμα ανακαλυφθεί ο κινηματογράφος. Η φωτογραφία μας δίνει μια εικόνα στατική. Πολλές όμως στατικές εικόνες που κυλούν μπροστά μας, μας δίνουν την αίσθηση της κίνησης.

Αυτή ακριβώς η κίνηση, αποτέλεσμα μιας ταχύτητας 24 καρέ το δευτερόλεπτο από στατικές εικόνες φωτογραφίας, μας δίνει την έννοια του κινηματογράφου.

Ο κινηματογράφος κτυπά λοιπόν την πόρτα της ιστορίας. Στο σημείο ακριβώς που πλησιάζουμε προς την οριακή ημερομηνία 28.12.1895 και που σημαδεύει την αρχή του, τα πράγματα συγχέονται. Έ-

νας μεγάλος αριθμός τεχνικών και ερευνητών μάχονται με μανία για ν' αποκτήσουν τον τίτλο του εφευρέτη του κινηματογράφου. Έξω απ' την ιδέα του μύθου γύρω απ' το όνομα του Λουί Λυμιέρ –που είναι ο εφευρέτης του– ο κινηματογράφος οφείλει την ύπαρξή του σε μια εκατοντάδα ονομάτων και σε πολλές ακόμα άγνωστες προσωπικότητες. Η αλήθεια είναι ότι ο κινηματογράφος –όπως και πολλές άλλες εφευρέσεις– είναι μια κατάκτηση συλλογική και όχι ατομική. Εν τούτοις, επίσημα καθιερώθηκε σαν εφεύρεση γαλλική. Γιατί τελικά στις 28.12.1895 η φημισμένη πρώτη δημόσια παράσταση δόθηκε στο Γκραν Καφέ, στο Παρίσι και γνώρισε θρίαμβο και ο οργανωτής της ο Λουί Λυμιέρ κατάφερε να βαπτιστεί σαν ο εφευρέτης του κινηματογράφου, γιατί η 28.12.1895 είναι η ημερομηνία που ο κινηματογράφος έγινε δημόσιο θέαμα.

Ανάλυση της κίνησης στην αρχαία Αίγυπτο και στις προϊστορικές απεικονίσεις της Αμερικής

Έχουν περάσει κι όλες δεκάδες χρόνων και η εξέλιξη του κινηματογράφου είναι μεγαλειώδης, έχοντας περάσει πολλά στάδια τεχνικών κι αισθητικών αναζητήσεων σ' όλες τις χώρες του Κόσμου. Ξεπέρασε όλες τις τεχνικές δυσκολίες και επένεινε τις εκφραστικές του δυνατότητες, αν κι εξαιτίας αυτής της τεχνικής εξαρτάται απ' το Κεφάλαιο.

Είναι πολύς καιρός που ο κινηματογράφος, έχοντας αναποδογυρίζει τη ζωή μας απ' τα πρώτα του βήματα μέχρι τις μέρες μας, έρχεται σήμερα να χαράξει μια πορεία, η εξέλιξη της οποίας μας είναι ακόμα άγνωστη και ίσως μας είναι για πολύ ακόμα... γιατί η ιστορία γενικά μετριέται με αιώνες και ο κινηματογράφος –η Έβδομη Τέχνη– δεν έχει ακόμα παρά έναν αιώνα ζωής μόνο...

Είναι σίγουρο ότι το μέλλον του κινηματογράφου μας επιφυλάσσει πολλές εκπλήξεις ακόμα...

ΒΙΚΥ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Α.Σ. Γκριμπογέντωφ: Μια εποχή

Σχόλιο του Κώστα Βελέντζα με αφορμή την παράσταση «Συμφορά από το πολύ μυαλό»

Πιστοί στην παράδοση της ποιότητας, οι άνθρωποι της εταιρείας «ΣΚΗΝΗ» της οδού Κυκλάδων παρουσιάζουν φέτος το σκηνικό ποίημα του Γκριμπογέντωφ «Συμφορά από το πολύ μυαλό», παράσταση που ακόμα μια φορά επικεντρώνει το ενδιαφέρον του θεατρόφιλου κοινού της πρωτεύουσας. Θυμίζουμε ότι προηγήθηκαν «Η σπασμένη στάμνα» του Χάινριχ Κλάιστ και «Οι Αγροίκοι» του Κάρλο Γκολντόνι. Η τελευταία μάλιστα παιζόταν δύο χρόνια με κατάμεστη συνεώς τη μικρή αίθουσα της οδού Κυκλάδων και πολλοί ήταν οι έπαινοι των κριτικών που επέσυρε. Σ' αυτό το σχόλιο θα σταθούμε στη φετινή παράσταση και το πολλαπλό ενδιαφέρον που παρουσιάζει.

Ο Αλεξάντρ Σεργκέγιεβιτς Γκριμπογέντωφ (1795-1829) εμφανίζεται στη ρωσική λογοτεχνία σε μια εποχή που την χαρακτηρίζουν η πολιτική ρευστότητα, οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι και η αυγή του κοινωνικού ριζοσπαστισμού, πρώτου σπόρου της Οκτωβριανής Επανάστασης του 1917. Γόνος ιστορικής οικογένειας, ευγενής ο ίδιος, υπηρέτησε αρχικά, ακολουθώντας τη συνήθεια της εποχής, σαν αξιωματικός

στον τσαρικό στρατό. Την κενότητα και τη ματαιοδοξία των στρατιωτικών καριέρας παρωδεί θανμάσια στο έργο του, κυρίως με τη σκιαγράφηση του χαρακτήρα του Συνταγματάρχη Σκαλοζούμπ. Το 1817 αποστρατεύεται και προσλαμβάνεται στο Υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων, όπου υπηρετεί σαν ανώτερος διπλωματικός υπάλληλος. Πρόκειται για σύντομη και ταραχώδη θητεία που θα τον οδηγήσει στο θάνατο, στις 30 Ιανουαρίου 1829, μέσα στη ρωσική πρεσβεία της Τεχεράνης, έπειτα από μια λαϊκή εξέγερση περσών εθνικιστών, καθοδηγημένη από τους μουλάδες και με την ανοχή του Σάχη. Το συμβάν χαρακτηρίστηκε εκατέρωθεν σαν «ατυχές διπλωματικό επεισόδιο» και λησμονήθηκε.

Ο Γκριμπογέντωφ, άγνωστος στο πλατύ ελληνικό κοινό, αποτελεί σταθμό στη θεατρική Ιστορία της Ρωσίας, μα και στο παγκόσμιο δραματολόγιο. Αν ο Μεσαίωνας στον οποίο έριξε το θεατρο ο Χριστιανισμός, θεωρώντας το σαν έκφραση ειδωλολατρείας, κράτησε στη Δυτική Ευρώπη μέχρι τον 15ον αιώνα, στη Ρωσία κράτησε μέχρι τα τέλη του 17ου. Οι λόγοι προσδιορίζονται στην ιδιαιτερότητα της ιστορικής

εξέλιξης του ρωσικού έθνους. «...Αλλά ο εσωτερικός βίος του σκλαβωμένου λαού δεν μπορούσε να απιτυγχεί. Οι Τάταροι δεν έμοιαζαν με τους Μαυριτανούς. Στην κατακτημένη Ρωσία δεν πρόσφεραν ούτε την Άλγεβρα ούτε τον Αριστοτέλη [...] Μερικές μυθικές αφηγήσεις και τραγούδια, που αδιάκοπα αναnevώνονται με την προφορική παράδοση, συντηρούν κάποια μισοσδημένα ίχνη από την εθνική πνευματική μας κληρονομιά και η *Αφήγηση της εκστρατείας του Ίγκορ* ορθώνεται μοναχικό μνημείο μέσα στην έρημο της παλιάς μας λογοτεχνίας»¹.

Ένας Γερμανός πάστορας, ο Γιόχαν Γκότφριντ Γκρεγκόρι, ήταν αυτός που μετά από πρόσκληση του Τσάρου μετέφερε στοιχεία θρησκευτικού θεάτρου στη Μόσχα. Μα κι αυτή η προσπάθεια ήταν καταδικασμένη να παραμείνει μακριά από το ρώσικο λαό, καθώς τα εκκλησιαστικά δράματα παίζονταν στη γερμανική γλώσσα και μόνο για την τσαρική οικογένεια και τους κύκλους της αυλής. Παρ' όλ' αυτά, ο Μεγάλος Πέτρος στις αρχές του 18ου αιώνα αναθέτει σε ομάδα νεαρών Ρώσων την ίδρυση του πρώτου ρωσόγλωσσου θεάτρου, χτίζοντας το «Θεατρικό Μέγαρο», που όμως είναι μοιραίο ν' αποτύχει, μια και το ρεπερτόριο αποτελείται από έργα που σκοπό έχουν την προπαγάνδη της τσαρικής πολιτείας. Η Μεγάλη Αικατερίνη το 1756 είναι εκείνη που πραγματικά θα θεμελιώσει το ρώσικο δραματικό θέατρο, απ' όπου θα ξεπηδήσουν διάφοροι ερασιτεχνικοί θιάσοι που αντλούν τα θέμάτα τους κυρίως από το γαλλικό δραματολόγιο. Συχνά οι μαικήνεις είναι πλούσιοι γαιοκτήμονες και τα μέλη του θιάσου δουλολάροι που τους ανήκουν.

Ο 18ος αιώνας έρχεται να αναδείξει τους πρώτους κλασικούς συγγραφείς, όπως ο Ντενίς Φονβίζιν (1745-1792) και Ιβάν Κριλόφ (1768-1844). Είναι οι συγγραφείς που πρώτοι θα καταγγείλουν τη ξενομανία των Ρώσων ευγενών και τη θανασιότητα άσκησης της εξουσίας τους, πνευματικοί προπάτορες των Γκόγκολ και Τσέχωφ. Τίθενται αυτή την εποχή οι βάσεις του ρωσικού ρεαλισμού. «Το 18ο αιώνα είχανε κι όλες παρουσιαστεί σημάδια που δείχνανε τις δυνατότητες μιας ντόπιας σατιρικής κωμωδίας. Ακόμα και της Αικατερίνης της Μεγάλης της έμενε καιρός απ' τις ερωτοδουλειές και τα ουκάζια κι έργαφς (γαλλικά ή ρωσικά) έντεκα κωμικές σκηνές»². Ο Γκριμπογιέντσοφ λαμβάνει τη μόρφωσή του σε μια εποχή που η πανεπιστημιακή παιδεία φιλελευθεροποιείται και η εξουσία προσπαθεί να εκσυγχρονίσει το διοικητικό της μηχανισμό. Σπουδάζει λογοτεχνία και νομικά, καθώς και μαθηματικά και φυσικές επιστήμες. Μιλάει σχεδόν τέλεια γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά και ιταλικά. Ανήσυχος καθώς

είναι θα επεκτείνει τις γλωσσικές του σπουδές στα ελληνικά, λατινικά, σανσκριτικά, σλάβικα και αργότερα σαν διπλωμάτης περσικά, τουρκικά και αραβικά.

Από μικρός στρέφεται στο θέατρο. Γράφει και παίζει με επιτυχία σαν φοιτητής. Παρατηρεί με σχολαστικότητα συγγραφεία τα τεκταινόμενα. Η Μόσχα είναι ήδη η θεατρική πρωτεύουσα. Λειτουργούν μόνοιμα τρεις θίασοι. Οι Γάλλοι εμγκρέδες μεταφέρουν όχι μόνο τη δυτική κουλτούρα, αλλά, ας ηχεί παράξενο, και τις πιο προοδευτικές ιδέες της εποχής. Ο τρόπος ζωής στη Ρώσικη πρωτεύουσα όλο και περισσότερο παραπέμπει στο προεπαναστατικό Παρίσι. Όμως «συχνά, αυτή η ανάμειξη των δυτικών επιρροών με την παλιά ρωσική παράδοση δημιουργεί έναν πρωτότυπο πολιτισμό· η αναζωπύρωση των εθνικών ιδεωδών, στις αρχές του 19ου αιώνα, ευνοεί το ενδιαφέρον για τις ρωσικές παραδόσεις και συμβάλλει, ακόμα περισσότερο, στην ανάπτυξη αυτού του συγκριτισμού, γέννημα του οποίου ήταν και ο ρωσικός πολιτισμός του 18ου αιώνα»³. Αλλά οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι με αποκορύφωμα τη Μάχη των Εθνών (Λειψία, 1813) σηματοδοτούν μια νέα εποχή στα πολιτικά πράγματα της Ευρώπης. Το μερίδιο αυτής της διαφοροποίησης είναι και μεγάλο και τραγικό για τη Ρωσία. Η Γαλλική εκστρατεία, μετά την ερήμωση, την καταστροφή και την πυρπόληση της ίδιας της Μόσχας που προκάλεσε, θα αναζωπυρώσει το εθνικό αίσθημα του Ρώσικου λαού και θα μωδιάσει τη γαλλόφιλη μπουρζουαζία. Για πολύ καιρό θα είναι επικίνδυνο ακόμα και να μιλάει κανείς γαλλικά στους δρόμους της Μόσχας. Είναι η στιγμή που η Ρωσία ανασυγκροτεί τις πνευματικές της δυνάμεις, που οι νέοι διανοούμενοι, σαν τον Τσάτσκι, θα ξιφουλκίσουν κατά της μιζέριας της κοινωνικής ζωής, της υποκρισίας, της κολακείας και του ψευδελίγγραφου μοντερνισμού.

Είναι η στιγμή που οι μελλοντικοί Δεκεμβριστές αρχίζουν να πραγματοποιούν τις συναθροίσεις τους, που συχνά κρατούν μέχρι το πρωί, όπου οραματίζονται μια νέα εποχή, επεξεργάζονται ιδέες και απόψεις συχνά ουτοπικές, φεμμένες από τη φιλελεύθερη Δύση. Ο Γκριμπογιέντσοφ δεν έλειψε απ' αυτούς τους προοδευτικούς πυρήνες. Και θα συλληφθεί, θα ανακριθεί γι' αυτή του τη δραστηριότητα μετά την εξέγερση-φιάσκο της 14 Δεκέμβρη του 1825. Η εξέγερση των Δεκεμβριστών ήταν καταδικασμένη σε ήττα και γιατί η αδανγκαρντίστικη νοοτροπία τους κράτησε ξεκομμένους από τις ζωντανές λαϊκές μάζες, αλλά και γιατί η ιδεολογική τους συγκρότηση ήταν θολή και ακαθόριστα επαναστατική. Ο ακτιβισμός παραχωρούσε τη θέση του στην άκαρπη φιλο-

λογία. Οι πρωταίτιοι της εξέγερσης καταδικάστηκαν και απαγχονίστηκαν και ήταν σχεδόν όλοι προσωπικοί φίλοι του Γκριμπογέντωφ. «Το κίνημα του Δεκεμβρίου, αν και χλιαρό και δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα, άφησε τα ίχνη του στη Ρωσία [...] οι πέντε δεκεμβριστές που πέθαναν στην αγχόνη, και οι σύντροφοί τους που υπέμειναν την εξορία, έγιναν οι πρώτες μάρτυρες και οι πρόδρομοι μιας επαναστατικής κίνησης, που επρόκειτο να φουντώσει και να απλωθεί στα επόμενα πενήντα χρόνια»⁴. Στο μεταξύ ο Γκριμπογέντωφ έχει γράψει το «Συμφορά από το πολύ μυαλό». Ήδη το ονόματό του έχει γίνει γνωστό στους λογοτεχνικούς κύκλους της Ρωσίας. Το 1828 συντελεί ιδιαίτερα στη σύναψη ειρήνης με την Περσία, έπειτα από έναν πολύνεκρο πόλεμο με αφορμή τη διεκδίκηση του Εριβάν. Του απονέμεται ανώτατη διάκριση και γίνεται δεκτός στην Πετρούπολη με τιμές. Όμως, το τέλος είναι κοντά και το διαισθάνεται. Λίγους μήνες πριν από το θάνατό του παντρεύεται τη Γεωργιανή αριστοκράτισσα Νίνα Τσαφτσάμπάτζε, που θα μείνει πιστή στη μνήμη του μέχρι το τέλος της ζωής της. Η σωρός του Γκριμπογέντωφ μεταφέρθηκε στην Τιφλίδα και θάφτηκε στο μοναστήρι του Οσίου Δαυίδ, όπου εξακολουθεί να βρίσκεται μέχρι σήμερα.

Το «Συμφορά από το πολύ μυαλό» γνώρισε περιπετειώδη τύχη. Ιστορικοί εκτιμούν ότι κυκλοφόρησε σε 40.000 χειρόγραφα. Όμως αυτή η συνεχής αντιγραφή είχε σαν αποτέλεσμα τη συχνή αλλοίωση ολόκληρων σκηνών. Λίγες φορές είδε το φως της σκηνής, περικομμένο από την αυστηρή τσαρική λογοκρισία. Ανάλογες περικοπές έγιναν και στις εκδόσεις του 1833 και 1854 και μόνο το 1862 δημοσιεύθηκε ολόκληρο για εκπαιδευτική χρήση των παιδαγωγών. Το 1903 βελτιώνεται η έκδοση και το 1913, χρονολογία έκδοσης των Απάντων Γκριμπογέντωφ, έχουν γίνει συνολικά 150 εκδόσεις. Η επίδραση του έργου στη Ρωσική λογοτεχνία είναι χαρακτηριστική. «Μα ο Γκριμπογέντωφ έχει και μιαν άλλη αξία όχι λιγότερο μεγάλη: Η Συμφορά από το πολύ μυαλό ήταν, μαζί με τον Ονιέγκιν του Πούσκιν, το πρώτο παρά-

δειγμα μιας ποιητικής απεικόνισης της ρωσικής πραγματικότητας στην πιο πλατιά σημασία της λέξης. Απ' αυτήν την άποψη τα δύο έργα ήταν το ξεκίνημα της λογοτεχνίας που ακολούθησε: Ήταν το σχολείο απ' όπου βγήκαν ο Λέρμοντοφ κι ο Γκόγκολ»⁵.

Το Θέατρο Τέχνης της Μόσχας θα το ανεβάσει επανειλημμένα και μεγάλοι ηθοποιοί θα συνδέσουν τα ονόματά τους με τους ήρωές του, όπως οι Νεμιρόβιτς, Ντάντσενκο, Στανισλάβσκι και Όλγα Κνίππερ. Σκηνοθέτες σπουδαίοι, όπως ο Βοεβολόντ Μεγερχολντ θα δώσουν νέες διαστάσεις στην ερμηνεία του έργου και πολλές συζητήσεις και αντιδικίες θα προκληθούν για τους νεωτερισμούς του. Όμως, πάντα θα υπάρχουν οι κούφιοι και ασπόνδυλοι Φάμουσοφ, όπως πάντα θα βρίσκονται οι Τσάτσκι που θα διεξάγουν το δονκιχωτικό αγώνα τους.

Η δυσκολία της μεταφοράς του κειμένου στις δυτικές γλώσσες ήταν ο κύριος λόγος που το έργο έμεινε τόσο καιρό άγνωστο στην Ευρώπη. Ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος προσάρμοσε με αρμονία στα απαιτητικά ελληνικά τις αναλογίες του πρωτοτύπου, απαλλαγμένο από τη μάλλον ενοχλητική ομοιοκαταληξία. Σημειώνουμε την άψογη σκηνοθεσία του Λευτέρη Βογιατζή που μετέφερε ακέραια την ατμόσφαιρα της εποχής και δεν αποφεύγουμε τον πειρασμό να ξεχωρίσουμε τις απεγάδιαστες ερμηνείες της Αλεξάνδρας Σακελλαροπούλου (Σοφία), Δημήτρη Καταλειφού (Τσάτσκι), Γιώργου Κέντρου (Μολτσάλιν) και Άννας Κουρή (Λίζα). Το πρόγραμμα της παράστασης, ιδιαίτερα επιμελημένο και τούτη τη φορά, απετέλεσε βασική πηγή στοιχείων αυτού του πονήματος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Α.Σ. Πούσκιν: «Για την μηδαμνότητα της Ρώσικης λογοτεχνίας» 1834.
2. Αλλαφντάους Νίκολ: «Παγκόσμια Ιστορία Θεάτρου» том. Γ'
3. Ζαν Μποναμούρ: «Ο Γκριμπογέντωφ και η λογοτεχνική ζωή του καιρού του» 1965.
4. Φιτζρόι Μακλήν: «Η Αγία Ρωσία» 1978.
5. Β. Μπελίνσκι: «Τα έργα του Α. Πούσκιν» 1844.

Bruce Springsteen

«Είναι η μουσική που με κρατάει ζωντανό. Είναι η σχέση με τους φίλους μου και η επαφή μου με τους ανθρώπους και τα μέρη που γνωρίζω που με κρατάει ζωντανό. Αυτή είναι η φλέβα ζωής για μένα. Ποτέ δεν σκέφτηκα να τα παρατήσω για την τηλεόραση, τ' αυτοκίνητα, τα σπίτια. Όλ' αυτά δεν είναι το Αμερικάνικο όνειρο. Όλ' αυτά είναι το ηλίθιο βραβείο. Τα βραβεία είναι χαζά όμως. Κι αν τα επιδιώξεις, ή μόλις τ' αποκτήσεις, πιστεύεις ότι αυτό ήταν, την έχεις θαμμένη. Γιατί αυτά είναι τα βραβεία της παρηγοριάς, αν δεν είσαι προσεκτικός. Κινδυνεύεις να δεις μπροστά στα μάτια σου το ξεπούλημα του εαυτού σου ή να βλέπεις το καλύτερο μέρος του εαυτού σου να σου ξεφεύγει. Γι' αυτό πρέπει νάχεις τα μάτια σου ανοιχτά. Πρέπει την ιδέα που ξεκίνησες να την πηγαίνεις μακρύτερα».

Ο Bruce Springsteen τη χρονιά που πέρασε σίγουρα κατόρθωσε να πάρει δικαιωματικά τον τίτλο του εκπροσώπου του rock and roll. Έχοντας διανύσει μια πορεία απ' το '73, που πρωτοεμφανίζεται στη δισκογραφία, πάντα πιστός στο rock και πάντα ποιητικός, γνωρίζει μέσα στο '85 και την εμπορική επιτυχία. Τ' όνομά του γίνεται ταυτόσημο με το rock και τα τραγούδια του συνεχίζουν να ξεσηκώνουν τη γενιά του, χωρίς ν' αφήνουν αδιάφορους τους νεότερους, τους οπαδούς της ηλεκτρο-ποπ, του punk και του new wave.

Γεννημένος στο Ν. Τζέρσεϊ, το 1968 θα παρατήσει το κολέγιο και θα ριχτεί στη δουλειά. Από μικρός ασχολείται με folk και blues. Μαθαίνει κιθάρα και φουσαρμόνιμα για να συνοδεύει τα τραγούδια που σύντομα θ' αρχίσει να γράφει.

Το 1973, η CBS θα κυκλοφορήσει τον πρώτο του δίσκο, το "Greetings from Asbury Park, N.J.". Η κριτική θα τον υποδεχτεί συγκρατημένα, αλλ' ήδη διαφαίνεται η προσωπικότητα του καλλιτέχνη και η μελλοντική του πορεία. Πολλοί τον χαρακτηρίζουν νέο Dylan, ψάχνοντας πιθανόν για ένα ντόπιο μεσοσία. Ο δίσκος αυτός ακόμη και σήμερα διατηρεί το καθαρά προσωπικό στοιχείο του Springsteen και σ' τραγούδια του δίσκου θα γίνουν αργότερα μεγάλες αυτό συμβάλλει η απλή του θεματολογία. Δυο απ' τα εμπορικές επιτυχίες απ' τον Manfred Mann, "Blinded by the light" "Spirits in the Night".

Ο δεύτερος δίσκος του ήταν μια επανάληψη, αλλά των αρνητικών στοιχείων του καλλιτέχνη, και αδιάφορος θα λέγαμε σε σύγκριση με το τι μπορούσε να προσφέρει.

Το '75 φτάνει η στιγμή του Springsteen. Κυκλοφορεί το "Born to Run", που κάνει σημαντικές πωλή-

σεις και βοηθάει στην καθιέρωση του ίδιου και του πολύ αξιολόγου συγκροτήματός του που θα τον συνοδεύει και στα επόμενα χρόνια, τον "A Street Band".

Μέχρι το '78 ο Springsteen σιωπά, θαμπωμένος ίσως απ' την επιτυχία και με το βάρος της αισθητό στους ώμους του. Η επόμενη κίνηση έπρεπε νάναι προσεγμένη. Τότε βγαίνει το "Darkness at the edge of Town".

Ο Springsteen ντύνει τους χαρακτήρες του μ' εργατικά γνωρίσματα: ο δίσκος έχει πολιτική χροιά και πολλά κομμάτια του απευθύνονται κύρια σ' εργάτες (Factory).

Αυτό αρέσει στην αντικυβερνητική αρθρογραφία, η οποία θα εξάρει το δίσκο που όμως δεν κατόρθωσε να γνωρίσει την αναμενόμενη επιτυχία. Αυτή που θάρθει με το "River" το '80.

Ο δίσκος όμως που θα δείξει την ταυτότητα του καλλιτέχνη είναι το "Nebraska", που κυκλοφορεί το '82. Ο Springsteen κατορθώνει να δει κάτω από τ' απαστράπτοντα σύμβολα της Αμερικάνικης κοινωνίας και όχι μόνο να δει, αλλά και να δείξει, αποκαλύπτοντας τις λεπτές σκονιριές που διέφευγαν της προσοχής της λουστράτης Αμερικής, αφήνοντας έτσι ακάλυπτα τα επικίνδυνα σημεία. Το Nebraska έρχεται να δείξει ότι κάτι λείπει για νάναι αληθινό, αυτό που φαίνεται όμορφο και καλοστημένο.

Μοναχικός κι ειλικρινής, όσο τις μέρες του Greetings from Asbury Park, πιο ώριμος απ' ότι στο River και το Born to Run, στο Nebraska θα εντυπωσιάσει και θα παρυσιάσει τον εαυτό του εκφραστικότερο παρά ποτέ.

Το Nebraska στάθηκε ένας δίσκος καθοριστικός για την καριέρα του Springsteen και για την εποχή του. Ένας δίσκος που σε κάθε του στροφή μιλάει για

τις κρυφές στιγμές της Αμερικής, για τα γεγονότα εκείνα που δεν χωρούν στις εφημερίδες και που συνθέτουν το πραγματικό πρόσωπό της. Το τόσο διαφορετικό απ' αυτό που κυριαρχεί στο Αμερικάνικο όνειρο. Όλα για όσα μιλάει είναι τόσο απτά και τόσο καθημερινά, που κλονίζουν την δεβαιότητα και την πλαστή εικόνα που όλοι προσπαθούν να στήσουν.

Ο Springsteen γράφει με αυθορμητισμό και ειλικρίνεια γι' αξίες που λίγοι τολμούν να θίξουν. Το Nebraska σίγουρα δεν έχει όμοιό του. Αποτελεί ένα άλμπουμ συνταρακτικό για κιθάρα και φωνή πάνω σε στίχους που μιλούν για τον πόνο και την τρέλα της αμερικάνικης ενδοχώρας.

Έπειτα έρχεται το Born to USA και φέρνει μαζί του και την εμπορική επιτυχία, την παγκόσμια σχεδόν αναγνώριση.

Ο Springsteen όπου εμφανίζεται αποθεώνεται. Η εικόνα του όμως διαφέρει πολύ απ' την καθιερωμένη εικόνα των πετυχημένων ειδώλων. Οι εμφανίσεις του δεν συνοδεύονται από εφέ –άλλωστε δεν τάχει ανάγκη– κι ο ίδιος δεν θγαίνει στη σκηνή ντυμένος εξεζητημένα. Είναι ο τυπικός μέσος Αμερικάνος, πιστός στα στενά μπλου-τζηνς και στις μπότες. Τα μανίκια συνηθώς σηκωμένα και μοναδική του καινοτομία ένα κόκκινο μαντήλι, δεμένο γύρω στο μέτωπο. Σχετικά κοντός, με φαβορίτες και μακρύ μαλλί, παρά τις επιταγές της μόδας, χωρίς νάχει τίποτα το ιδιαίτερο, θεωρείται απ' τους πιο ελκυστικούς κι αρρενωπούς rock σταρ. Όταν εμφανίζεται στη σκηνή, γίνεται ένα με το κοινό που τον αποθεώνει, γίνεται ένα με τα τραγούδια του, που τα ερμηνεύει με τον καλύτερο κάθε φορά εαυτό του.

Όταν έδωσε συναυλία στο Σιάτλ, πρωτεύουσα της Τακόμα, ο ίδιος και το συγκρότημά του αρρώστησαν από το μολυσμένο νέφος της βιομηχανικής ζώνης.

Όλα τα ειοιτήρια είχαν εξαντληθεί από μέρες και παρ' όλο που η συναυλία μπορούσε να δοθεί σε κοντινή πόλη και κάτω από καλύτερες συνθήκες, ο Springsteen επέμενε να γίνει στη βιομηχανική εκείνη περιοχή.

Άρρωστος και άσπρος σαν το πανί δγῆκε και τραγούδησε για τέσσερις ολόκληρες ώρες, χωρίς κανείς απ' το κοινό να υποψιαστεί τίποτε. Ανάμεσα στα τραγούδια απευθυνόταν σ' αυτό το κοινό και του μιλούσε για την αδυναμία, την τυφλή πίστη, τα κορίτσια, την κυβέρνηση, τα συνδικάτα της περιοχής, για τους εργάτες της Τακόμα, την ίδια την Τακόμα. Μιλούσε για τη ζωή, για το δικαίωμα να μην πεθάνουν απ' το μολυσμένο αέρα.

Δεν είναι άλλωστε ο μόνος τρόπος που εκδηλώνει

συχνά το ενδιαφέρον του για την εργατική τάξη, παρ' όλο που τώρα πια οικονομικά ο ίδιος είναι σε πολύ καλή κατάσταση.

Στις τελευταίες εκλογές τ' όνομά του και την επιτυχία του τελευταίου του δίσκου τα εκμεταλλεύτηκε η δεξιά και ο Ρήγκαν τον επικαλέστηκε κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας, στη γένετριά του, στο Ν. Τζέρσεϊ. Ήταν μια ειρωνεία για τον Springsteen που δήλωσε σ' ερώτηση δημοσιογράφου γύρω απ' το θέμα: «Πιστεύω ότι παρουσιάζει (σημ. ο Ρήγκαν) μια πολύ παραπλανητική, μυθική εικόνα, μια εικόνα που οι άνθρωποι θέλουν να πιστέψουν. Νομίζω ότι πάντα υπήρχε μια νοσταλγία για μια μυθική Αμερική, μια νοσταλγία μιας περιόδου του παρελθόντος πολύ όμορφης. Ο πρόεδρος Ρήγκαν πιστεύω ότι ενσαρκώνει για πολλούς εκείνη την περίοδο. Επομένως κατέχει το αξίωμα του προέδρου μέσα από το μύθο. Πάντως υπάρχει μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων που τα όνειρά τους δε λένε τίποτα γι' αυτόν και γι' αυτό τα παραμερίζει χωρίς διάκριση... Η κοινωνική συνείδηση της δεκαετίας του '60 έχει γίνει ξεπερασμένη μόδα».

Κι άλλου: «Ένα από τα κυριότερα προβλήματα στις ΗΠΑ είναι το “με ενωμένες τις προκαταλήψεις μας επικρατούμε”. Καταλαβαίνεις τι λέω; Πολύ συχνά αυτό που ενώνει τους ανθρώπους είναι ο φόβος. Αυτό που ενώνει τους λευκούς σ' ορισμένα μέρη είναι ο φόβος για τους μαύρους. Αυτό που ενώνει τους άνδρες είναι ίσως μια αυξανόμενη εχθρική στάση των γυναικών και τ' αντίθετο κάθε φορά. Αυτά με τη σειρά τους έρχονται κάθε φορά να τα εκμεταλλευτούν οι πολιτικοί που τα μετατρέπουν σε φόβο στο τετράγωνο, σε φόβο που κάνει τα γόνατα να τρέμουν μπρος σε μια υποτιθέμενη εισβολή των Ρώσων ή μπρος σε οτιδήποτε παρουσιάζεται. Επίσης, οι πολιτικοί εκμεταλλεύονται το φόβο για τους μαύρους που νιώθει μια μερίδα του κόσμου και περνάνε με πλάγιο τρόπο –δέστε ορισμένα οικονομικά σημεία της πολιτικής μας– ένα ρατσισμό απάνθρωπο και ηλίθιο. Πιστεύω ότι κάπου στο βάθος ο κόσμος τα ξέρει αυτά. Εγώ πάντως τα ξέρω. Το τρομερό απ' τη μεριά του κόσμου είναι ότι δεν ανακατεύεται σ' αυτά. Αυτό είναι απ' τη μεριά του κόσμου ηλίθιος χειρισμός και θα πρέπει κάποτε να σταματήσει. Πιστεύω βέβαια ότι κάτι αλλάζει σιγά-σιγά, αλλά δεν ελπίζω. Αυτά όλα πάντως υπάρχουν στη μουσική μου. Προσπαθώ να σπάσω αυτή την αδιαφορία. Πάντως μου φαίνονται τόσο... τόσο... καταπιεστικά».

ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Σημ. Πολλές πληροφορίες και τ' αποσπάσματα της συνέντευξης πάρθηκαν απ' τα περιοδικά Μουσική και Περιοδικό.

Το Δεκέμβριο του 1985 εκδόθηκε από το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΤΕ η εργασία του Π. Πιζάνια με τίτλο «Μισθοί και Εισοδήματα στην Ελλάδα 1842-1923, το παράδειγμα των υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας».

Το ερευνητικό αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι πολλαπλά ενδιαφέρον. Γενικότερα γιατί αναφέρεται στη διαμόρφωση των σχέσεων της μισθωτής εργασίας στην Ελλάδα· ειδικότερα γιατί αφορά τις εργασιακές σχέσεις των τραπεζοϋπαλλήλων οι οποίοι μαζί με τους δημόσιους υπάλληλους απετέλεσαν τις δύο πρώτες ομάδες εργαζομένων στον τομέα των υπηρεσιών.

Στις γραμμές που ακολουθούν θα παρουσιάσουμε την εργασία του Π. Πιζάνια.

Ο Π. Πιζάνιας αρχίζει την εργασία του περιγράφοντας μία από τις βασικές αντιθέσεις που αναπτύχθηκαν στο πεδίο των οικονομικών σχέσεων κατά την πρώτη δεκαετία του νεοελληνικού κράτους.

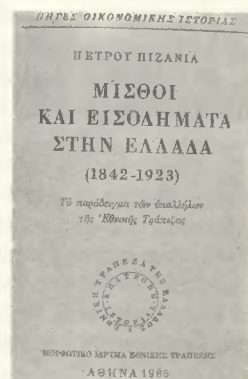
Η ΕΤΕ είναι αποτέλεσμα των ανταγωνισμών που υπήρξαν μεταξύ των ανερχόμενων νέων αστικών στρωμάτων και των παραδοσιακών εμπόρων-χρηματιστών για τον έλεγχο της χρηματοδότησης των αγροτών, του εμπορίου αλλά και του ίδιου του κράτους.

Μετά την ίδρυσή της η Τράπεζα απετέλεσε πόλο συμβιβασμού των αντιτιθέμενων οικονομικών συμφερόντων και φορέα νέων οικονομικών πρακτικών που εκσυγχρόνιζαν το χρηματοπιστωτικό σύστημα τουλάχιστον στη σφαίρα της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Οι καταθέσεις, οι πράξεις επί του συναλλάγματος, οι προεξοφλήσεις, αλλά κυρίως το τραπεζογραμματίο ως νέο μέσο πληρωμής διευκόλυναν την ανάπτυξη των συναλλαγών και δημιούργησαν τη νέα αντίληψη για την εμπορική πίστη.

Το κυριότερο όπλο της Τράπεζας στη διαμάχη της με τους παραδοσιακούς εμπόρους ήταν το αίσθημα της ασφάλειας που μπορούσε να παρέχει στους πελάτες της. Το αίσθημα αυτό δεν πήγαζε μόνο από το μετοχικό της κεφάλαιο αλλά και από τη συνυπευθυνότητα των μετόχων της απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

Η σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας αποτελούσε το βασικό παράγοντα. Οι κύριοι μέτοχοι της ΕΤΕ ήταν οι Έλληνες μεγαλέμποροι, ο Ελβετός τραπεζίτης Ι. Ευνάρδος και το ίδιο το Κράτος.

Με βάση τις προηγούμενες διαπιστώσεις, ο Π. Πιζάνιας προχωρεί στην ιστορική ανάλυση του σώματος των τραπεζικών. Η ΕΤΕ ως νέος επιχειρηματικός οργανισμός δημιουργεί την αντίστοιχη ομάδα εργαζομένων. Η πορεία διαμόρφωσης της ομάδας αυτής κατά τον 19ο αιώνα είναι αρκετά ιδιόμορφη. Οι τραπεζοϋπάλληλοι αποτελούν ένα μικρόκοσμο που μεγεθύνεται παρακολουθώντας την αργή αλλά σταθερή

ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα πραγματοποιούνται οι σημαντικές εξελίξεις που θα οδηγήσουν τον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό από τις προβιομηχανικές δομές της αγροτικής κοινωνίας στην ταχύρυθμη ανάπτυξη των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων παραγωγής. Το σώμα των τραπεζικών ακολουθεί την ίδια διαδικασία. Η μικρή προνομιακή ομάδα των 14 υπαλλήλων του 1842 εξελίσσεται στο ευρύτερο στρώμα των 2.000 περίπου εργαζομένων του 1923.

Το πρόβλημα για τον ιστορικό ερευνητή είναι να ανακαλύψει τους πρωτεύοντες παράγοντες που ορίζουν τη διαχρονική πορεία μετεξέλιξης των τραπεζικών από μία ομάδα ίσων κατά κανόνα ευκαιριών στο κάθετο οργανωμένο στρώμα των εργαζομένων που οι σχέσεις εργασίας τους καθορίζονται από τη βασική διάκριση μεταξύ των διευθυντικών στελεχών και των υπόλοιπων υπαλλήλων.

Ο Π. Πιζάνιας χρησιμοποιεί όλες τις διαθέσιμες ιστορικές πηγές. Προσεγγίζει το υλικό του όχι για να μας περιγράψει τα γεγονότα αλλά για να αποκαλύψει τις πραγματικές σχέσεις εργασίας. Τον ενδιαφέρουν κυρίως οι παράγοντες που επικαθορίζουν τις εξελίξεις και συνεπώς διαμορφώνουν την ιστορική πραγματικότητα.

Διαβάζοντας το κείμενο της εργασίας του, διακρίνουμε καθαρά την πρωταρχική σχέση. Κατά τις πρώτες δεκαετίες λειτουργίας της Τράπεζας, το Γενικό Συμβούλιο των μετόχων και ο Διοικητής της έχουν να αντιμετωπίσουν την αντίσταση που προβάλλουν τα κατεστημένα οικονομικά συμφέροντα της εποχής. Οι υπάλληλοι της Τράπεζας αποτελούν τους διαμεσολαθητές μεταξύ των μετόχων και των πελατών της. Η εικόνα της Τράπεζας είναι οι υπάλληλοί της. Η ΕΤΕ πρέπει να είναι το πρότυπο της καλής εμπορικής πίστης: ασφάλεια, γνώση της αγοράς, άμεση και συνεπής εξυπηρέτηση, εχεμύθεια.

Αυτά είναι τα κύρια χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει η Τράπεζα ως φερέγγυα επιχείρηση. Τα ίδια ζητάει κατ' επέκταση από τους υπαλλήλους της. Έτσι στα πρώτα χρόνια της υπάρξεώς τους οι τραπεζικοί αποτελούν μία προνομιούχο ομάδα εργαζομένων: μεγάλες αποδοχές, συνεχώς αυξανόμενες, κάθετη κινητικότητα στην ιεραρχία με κριτήριο την επαγγελματική επάρκεια, ταμείο συντάξεως και άτυπη αλλά πραγματική μονιμότητα εργασίας.

Ο τραπεζικός υπάλληλος πρέπει να είναι ευπόλητο μέλος της κοινωνίας γιατί η θέση του μέσα σ' αυτήν αντανακλά και τη δύναμη της τράπεζας για την οποία εργάζεται.

Από τη μεριά τους οι τραπεζοϋπάλληλοι του 19ου αιώνα ανταποκρίνονται πλήρως στις προσδοκίες αλλά και τις παροχές των εργοδοτών τους. Εργάζονται συνειδητά για την πρόοδο των επιχειρηματικών συμφερόντων της τράπεζας και παράλληλα προωθούν και τα ατομικά τους συμφέροντα.

Σπάνια όμως διαταρράσσεται η ισορροπία μεταξύ των ατομικών συμφερόντων των υπαλλήλων και των μετόχων. Το γεγονός ότι η ΕΤΕ απολύει μόνο πέντε υπαλλήλους από το 1842 έως το 1923 φτάνει για να αποδειχθεί ο προηγούμενος ισχυρισμός. Έτσι μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα δεν έχουμε μία καθαρή σχέση κεφαλαίου και εργασίας όπως την αναγνωρίζουμε σήμερα. Αντίθετα υπάρχει σχέση κοινού συμφέροντος που εδράζεται στις προϋποθέσεις που επιτρέπουν την οργανωμένη δράση του χρηματιστικού κεφαλαίου της εποχής. Όμως οι προϋποθέσεις αυτές αλλάζουν παρακολουθώντας τις ευρύτερες μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις της παραγωγής. Οι προβιομηχανικές σχέσεις της αγροτικής κοινωνίας υποχωρούν σταδιακά αλλά σταθερά. Τη θέση τους καταλαμβάνουν οι σχέσεις της αγοράς. Το κεφάλαιο ισχυροποιείται και αποκτά την απρόσωπη μορφή του. Οι εργασίες της τράπεζας αναπτύσσονται ταχύτατα και η δραστηριότητά της απλώνεται γεωγραφικά αλλά και ποιοτικά διεισδύοντας σε νέες οικονομικές λειτουργίες. Τώρα πλέον εμφανίζεται ως ένα από τα κυρίαρχα στοιχεία η βασική αντίθεση μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας.

Στο σημείο αυτό η τέχνη του ιστορικού καλείται να μας αποκαλύψει τις ιστορικές τομές. Τις διαδικασίες δηλαδή διαμέσου των οποίων επέρχονται οι ραγδαίες κοινωνικές διαφοροποιήσεις.

Μέσα από το κείμενο του Π. Πιζάνια μαθαίνουμε τους βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις νέες εργασιακές σχέσεις στην Τράπεζα. Βλέπουμε την ισχυροποίηση της ιεραρχικής δομής, τη συνεπακόλουθη διαμόρφωση της ομάδας των διευθυντικών στελεχών και τη μαζική είσοδο των γυναικών δακτυλογράφων. Η Τράπεζα εκσυγχρονίζει τις μεθόδους διεκπεραίωσης των εργασιών της. Η νέα τεχνολογία της γραφομηχανής δίνει τη δυνατότητα να αυξηθεί η παραγωγικότητα των υπηρεσιών της Τράπεζας με ταυτόχρονη μείωση του κόστους εργασίας. Οι γυναίκες δακτυλογράφοι αντικαθι-

στούν τους άνδρες γραφείς, γιατί η εργασία τους αμοιβείται λιγότερο ενώ είναι σημαντικά αποδοτικότερη. Η Τράπεζα εκμεταλλεύεται τη σύγχρονη τεχνολογία σε συνδυασμό με την κοινωνική καταπίεση των γυναικών που επιτρέπει τις χαμηλότερες αμοιβές και τις γενικότερες εργασιακές διακρίσεις εις βάρος τους σε σύγκριση με τους άνδρες υπαλλήλους. Μέσα από τις νέες συνθήκες, η εκμετάλλευση της υπερεργασίας του κατώτερου προσωπικού αναδεικνύεται ως μία από τις βασικές πηγές κέρδους. Η προγενέστερη σχέση κοινού συμφέροντος μεταξύ του συνόλου των υπαλλήλων της Τράπεζας και των μετόχων της ανατρέπεται. Το κοινό συμφέρον περιορίζεται πλέον μόνο μεταξύ των μετόχων και των διευθυντικών στελεχών. Τα στελέχη αυτά αποτελούν τους εκπρόσωπους της Τράπεζας σε όλους τους χώρους που διακλαδώνονται οι δραστηριότητές τους: βιομηχανία, εμπόριο, δημόσιες επιχειρήσεις. Η αύξηση των εργασιών και των υπαλλήλων περνάει το οριακό σημείο και έτσι στις αρχές της δεκαετίας του 1920 θρυσκόμαστε μπροστά στην κλασική πυραμίδα της ιεραρχίας. Η βάση αποτελείται από τους πολλούς κατώτερους και μεσαίους υπαλλήλους που διεκπεραιώνουν τις καθημερινές εργασίες. Η κορυφή αποτελείται από τους ανώτερους υπαλλήλους και τη διοίκηση. Εδώ λαμβάνονται οι στρατηγικές αποφάσεις και προασπίζονται τα συμφέροντα του κεφαλαίου. Το πέραςμα ενός υπαλλήλου από τους πολλούς στους λίγους σημαίνει ουσιαστικά και την ένταξή του στα στρώματα των κυρίαρχων τάξεων. Έτσι δημιουργούνται τα στεγανά της ιεραρχίας που έχουν ως κύριο σκοπό να εμποδίζουν την κοινωνική διαφοροποίηση. Η επαγγελματική επάρκεια δεν είναι πλέον το βασικό κριτήριο. Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των υπαλλήλων αναδुकνεί ένα εξίσου σημαντικό κριτήριο που πριν ήταν σχεδόν δεδομένο: την προϋπάρχουσα ανώτερη κοινωνική θέση και τους δεσμούς που συνεπάγεται.

Κατά τη δεκαετία του 1920 όμως υπήρξε και ένα άλλο καθοριστικό φαινόμενο: η εμφάνιση και η οργανωμένη δράση της εργατικής τάξης.

Έτσι η εσωτερική συνοχή των υπαλλήλων της Τράπεζας απειλείται πλέον από τη διαδικασία της ταξικής συνειδητοποίησης των εργαζομένων. Απέναντι στον κίνδυνο αυτό η διοίκηση της Τράπεζας αντιδρά με έξυπνο τρόπο. Οι τραπεζοϋπάλληλοι πρέπει να διατηρήσουν την ξεχωριστή θέση που κατέχουν έτσι ώστε να μην ενωθούν με το κίνημα των υπόλοιπων εργαζομένων. Για το λόγο αυτό η Τράπεζα χρησιμοποιεί την πολιτική των επιδομάτων. Η πολιτική αυτή επιτρέπει τη διατήρηση των εργατικών μισθών σε γενικά χαμηλά επίπεδα ενώ παράλληλα διατηρεί τις υψηλές αποδοχές των τραπεζοϋπαλλήλων. Συνεπώς οι σχετικά μεγαλύτερες αποδοχές του τραπεζικού δεν συνδέονται με την ιδιότητά του ως εργαζόμενου αλλά με το προνόμιό του να είναι υπάλληλος της ΕΤΕ. Παρόμοια πολιτική εφαρμόζεται και στους δημόσιους υπαλλήλους με γενικότερο στόχο την αποκοπή τους από τους υπόλοιπους εργαζόμενους. Η πολιτική αυτή είχε προσωρινά αποτελέσματα. Αυτό αποδεικνύεται, όπως σημειώνει ο Π. Πιζάνιας στο τέλος του βιβλίου του, από το γεγονός της μαζικής συμμετοχής των τραπεζικών και των δημοσίων υπαλλήλων στις τάξεις του ΕΑΜ. Δηλαδή από τη συμμετοχή τους στον αγώνα για την εθνική αλλά και την κοινωνική απελευθέρωση της χώρας.

Σήμερα οι υπάλληλοι της ΕΤΕ μόνο ξεπερνάνε τα 12.000 άτομα. Οι τραπεζοϋπάλληλοι στο σύνολό τους αποτελούν ένα από τα σημαντικά στρώματα των εργαζομένων στις υπηρεσίες. Η διεκδίκηση του δικαιώματός τους να ελέγχουν τη διαδικασία και τους όρους της εργασίας τους απαιτεί ακόμη σκληρούς αγώνες. Η ιστορική γνώση των ιδιαίτερων συνθηκών που διαμόρφωσαν τα επιμέρους στρώματα των εργαζομένων βοηθάει σίγουρα στη χάραξη της στρατηγικής του συνδικαλιστικού κινήματος. Προς την κατεύθυνση αυτή η εργασία του Π. Πιζάνια αποτελεί μια θετική συμβολή.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ

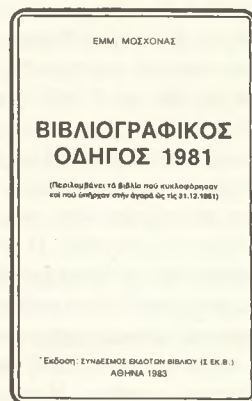
ΕΜΜ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ: «Βιβλιογραφικός Οδηγός 1981»
Αθήνα 1983, Έκδ. Συνδέσμου Εκδοτών Βιβλίου (Σ.ΕΚ.Β.)

Ο ογκώδης αυτός τόμος των 700 σελίδων περιλαμβάνει «βιβλία που κυκλοφόρησαν και που υπήρχαν στην αγορά ως τις 31.12.1981» και αποτελεί τον πρώτο σύγχρονο Γενικό Βιβλιογραφικό Οδηγό της Ελλάδας.

Η έκδοση, πειραματική αλλά και πρωτοποριακή, περιέχει πάνω από 22.000 τίτλους βιβλίων καταταγμένους, αλφαριθμητικά κατά συγγραφέα, στις δέκα μείζονες θεματικές ενότητες του συστήματος Dewey. Απευθύνεται όχι τόσο στους επιστήμονες, αλλά πιο πολύ στο βιβλιόφιλο αναγνωστικό κοινό, στους πνευματικούς ανθρώπους, στους μαζικούς φορείς και στις βιβλιοθήκες.

Φιλοδοξία του «Οδηγού» (ο οποίος, ας σημειώσουμε, δεν καταλήγει σε μια τυπικά επιστημονική βιβλιογραφία ή σε κάποιο εμπορικό κατάλογο), είναι μια θετικότερη πληροφόρηση του αναγνώστη στο χώρο των εκδόσεων. Πληροφόρηση που να ξεπερνάει τη σκοπιμότητα και την περιοριστική επίδραση της επικαιρικής βιβλιοκρισίας και της διαφήμισης.

Τέτοιες εργασίες πραγματικά τονώνουν τις τιμές εκείνες εκδοτικές προσπάθειες που επιθυμούν να φέρουν το βιβλίο πιο κοντά σ' ευρύτερα λαϊκά στρώματα.

Δ.Π. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑΣ: «Ποίηση, 1 (1941-1962)». Εκδόσεις «Στιγμή, Αθήνα 1985 (γ' έκδοση)
«Ποίηση, 2 (1964-1974)». Εκδόσεις «Γνώση», Αθήνα 1981 (6' έκδοση)

Με αυτές τις δύο καινούργιες συγκεντρωτικές εκδόσεις, που διατίθενται σήμερα στα βιβλιοπωλεία, αποκτάμε μια χαρακτηριστική εικόνα του ποιητικού έργου του Δημήτρη Παπαδίτσα (γεν. το 1924 στη Σάμο). Παρακολουθούμε την ποιητική του πορεία για μια ολόκληρη 30ετία: από την πρώτη επαναστατική του παρουσία στους ταραγμένους χρόνους της κατοχής (το 1943), με τη συλλογή «Το φρέαρ με τις φόρμιγγες», μέχρι τη Μεταπολίτευση. (Βέβαια η προσφορά του Παπαδίτσα στα Νεοελληνικά Γράμματα συνεχίστηκε αμείωτα τα επόμενα χρόνια με έργα μάλιστα που απέσπασαν και Κρατικά βραβεία, ενώ το 1984 απολαύσαμε τη δουλειά του –σε συνεργασία με την Ελ. Λαδιά– για τους Ορφικούς και Ομηρικούς Ύμνους).

Η γραφή του με σπουδαίες υπερρεαλιστικές εκφράσεις στα πρώτα του έργα εξελίσσεται βαθμιαία στα νεότερα σ' ένα λόγο πιο λιτό, παραδοσιακό θα λέγαμε, που έχει «πικρότητα και αμεσότητα, κάποτε με μιμήσεις και αναμνήσεις από την καθαρεύουσα και τον Κάλδο».

«...Δεν είμαστε διόλου εξωφρενικοί

Γιατί τα ψόφια χελιδόνια είναι τριών γενεών σιωπές μας

Γιατί τα τζιτζίκια ξέφυγαν από την αμασάλη της ξενοδόχας

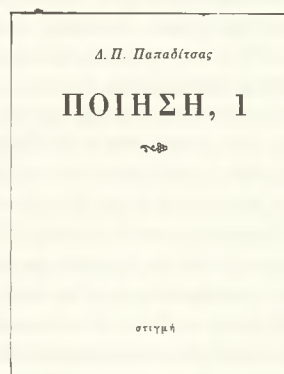
Κι εμείς από ευχαρίστηση τα κρύψαμε στο στόμα για άλλα
καλοκαίρια

Που θα 'ρθουν οι πελεκάνοι με δουλωμένα τ' αυτιά τους από

νέγρικες ιαχές: «έρχονται οι λευκοί ασούσα ασούσα!»...

(Δήλωσις από «Εντός Παρενθέσεως, 1945-1949»)

Όμως πολλές φορές περνάει σε νοήματα όλο και πιο απόκρυφα, όλο και πιο «δύσκολα». Αυτός ο ιδιόμορφος συνδυασμός του μεταφυσικού ποιητή με τον «πραγματιστή» μαστορεύει εικόνες πρωτοποριακές και προφητικές.

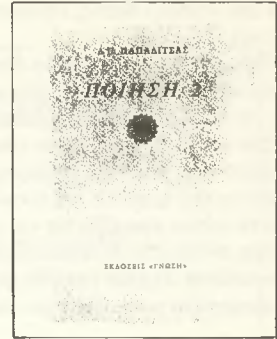

Ο Λίνος Πολίτης τον αναφέρει –μαζί με τους Νάνο Βαλαωρίτη και Έκτορα Κακναδάτο– στους «νεοϋπερρεαλιστές» της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς: ο ίδιος όμως ο Παπαδίστας στα γραφτά του μας λέει:

«Η νέα ποίηση δεν εφευρέθηκε για να παίξει το ρόλο ενός αντιπάλου της παλαιάς. Περισσότερο από μια άρνηση και αναίρεση, ήταν το αποτέλεσμα της ανάγκης να ξαναβρεθεί η ποίηση στην κεντρική της λεωφόρο, από την οποία την απομάκρυναν παράπλευροι δρόμοι (σχολές, κατηγορίες, ομάδες κ.λ.π.)...

Ο ποιητής, ασκητική και ηρωική μορφή της εποχής, νοσταλγεί τη χαμένη ενότητα και οραματίζεται την καινούρια, που θα δέσει τους αρμούς, όλους τους θυματισμούς της σκέψης και της ψυχής, ώστε μέσα σ' αυτή την ενότητα ο νους να δημιουργήσει το νέο του σύμπαν και παράλληλα να το ερμηνεύσει. Και δεν εκφράζεται ο ποιητής ονομάζοντας τις συγκινήσεις και τις δονήσεις του, αλλά αφήνει το λόγο του να διαποτιστεί απ' αυτές...».

Ζ. ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Γ. TOTTI Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ, εκδόσεις ΜΝΗΜΗ, σελ. 396.

Ο ελεύθερος χρόνος δεν είναι το τέλος της δουλειάς, αντίθετα, η δουλειά είναι το τέλος του ελεύθερου χρόνου. Αυτός πρέπει να αφιερώνεται στην τέχνη, στην επιστήμη και, κατά προτίμηση, στη φιλοσοφία.

Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια»

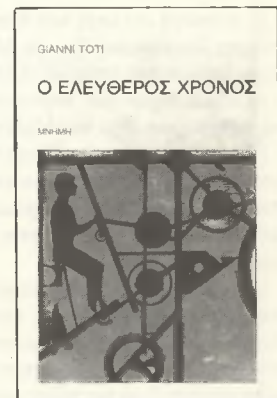
Ο ελεύθερος χρόνος (IL TEMPO LIBERO) του **Γ. TOTTI** είναι ένα διβλίο εξαιρετικά ενδιαφέρον. Αναλύει ένα σημαντικότερο θέμα που ενδιαφέρει καθένα μας. Είναι –όπως αναφέρεται και στο διβλίο– η πιο ολοκληρωμένη παρουσίαση και μελέτη, σε παγκόσμια κλίμακα, του πάντα επίκαιρου και πολύπτυχου αυτού θέματος.

Προτού αναφέρουμε μερικά στοιχεία του διβλίου να πούμε δυο λόγια για το συγγραφέα, τον **Γ. TOTTI**.

Στην πατρίδα του, την Ιταλία, είναι ευρύτατα γνωστός σαν συγγραφέας, εκδότης και αρχισυντάκτης περιοδικών. Στον Β' παγκόσμιο πόλεμο αγωνίστηκε ενάντια στο φασισμό και ναζισμό. Τραυματίστηκε, φυλακίστηκε και κλείστηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Το διβλίο αποτελείται από εννέα κεφάλαια και ένα υστερόγραφο. Στο πρώτο Κεφάλαιο το «από τον Αριστοτέλη στον Μαρξ» παρακολουθούμε τη σκέψη για το ζήτημα του ελεύθερου χρόνου, έτσι όπως διαμορφώθηκε, εν συντομία βέβαια, στην πορεία αιώνων. (Αριστοτέλης, Πλάτωνας, Τζ. Μπρούνο, Τ. Μουρ, Καμπανέλα, Φρ. Μπέικον, Προυντόν, Μαρξ). Στο επόμενο Κεφάλαιο «Η έσχατη Θούλη» αναλύεται η βασανιστική και αιματηρή διεκδίκηση από τους εργαζόμενους της κατάκτησης του ελεύθερου χρόνου. Ας δούμε δύο χαρακτηριστικά δείγματα αντιμετώπισης της προσπάθειας μείωσης των ωρών εργασίας σε 10 ώρες καθώς και στο ζήτημα της αμοιβής εργασίας. Να σημειώσουμε ότι αυτά γράφτηκαν μόλις τον περασμένο αιώνα: «Η αμοιβή χρησιμεύει σε πολλούς από αυτούς μόνο στο ν' αποκτήσουν πολυτέλειες απόλυτα ανάρμοστες για την τάξη τους και τον τρόπο ζωής τους, για να κάνουν μια ζωή τεμπέλικη. Μεγάλο μέρος αυτών των αμοιβών καταλήγει στις ταβέρνες και τις μπυραρίες και υποθάλπει έτσι άλλες ποταπές συνήθειες, καταραμένες από το Θεό, σκανδαλώδεις για τη θρησκεία και μεγάλη προσβολή και όνειδος για το θεοσεβούμενο και καθώς πρέπει κόσμο». Και ακόμα: «Ξεκίνησαν χρησιμοποιώντας καθαρά οικονομικά επιχειρήματα, όπως «η πρόταση για εργάσιμη μέρα των 10 ωρών σκάδει το λάκκο της διομηχανίας», για να συνεχίσουν με ηθικίστικα κηρύγματα. «Η μείωση του αριθμού των εργασιμων ωρών προσβάλλει την ηθική... Η απραξία κατά τας πλέον χρήσιμους ώρας του πρωινού και του απογεύματος θα οδηγήσει αναμφιδότως εις τον αλκοολισμό και την καταστροφήν. Ελεεινάι συνήθειαι θα κυριεύσουν τον κόσμο αν επιδειχθεί επιείκεια προς κάθε ακαμάτη έγραφε η Μπόστον Κουριέρ. Φυσικά οι εργαζόμενοι δεν επηρεάζονταν από τέτοια επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα από συντηρητικούς κύκλους της εκκλησίας και της διομηχανίας.

Στα επόμενα κεφάλαια καλύπτεται σε μεγάλη ευρύτητα όλο το φάσμα της αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου. Αναπτύσσονται –με κριτικό πνεύμα– μια σειρά απόψεις και προτάσεις, παρατίθενται αξιόλογα στοιχεία και ντοκουμέντα, αποκαλύπτοντας τι εμπορικές και αποπροσανατολιστικές προθέσεις κρύβονται πολλές φορές πί-

σω από «αθώες» θέσεις, καθιερωμένες και γενικά παραδεκτές αξίες (χόμπυ, αθλητισμός, διασκέδαση, τηλεόραση κ).

Βέβαια μην περιμένετε να διαβάσετε «συνταγές» καλλίτερης αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου σας. Αυτό μόνο στα αγοραία βδομαδιατικά περιοδικά ποικίλης ύλης, με τις πάμπολες διαφημίσεις, θα συναντήσετε, δηλαδή για το πώς θα χάσετε ή σωστότερα θα καταστρέψετε το χρόνο σας.

Στο βιβλίο δεν εξετάζεται αποκομμένος ο ελεύθερος χρόνος από την εργασία του ανθρώπου, αλλά δείχνεται η σχέση τους και η αλληλεξάρτησή τους, αποδεικνύεται ότι δεν μας κλέβουν μόνο στην εργασία, αλλά προσπαθούν να μας κλέψουν και τον ελεύθερο χρόνο μας σε αυτό το κοινωνικό σύστημα όπου θεοποιείται το χρήμα και τα πάντα αγοράζονται και πουλιούνται.

Στη σύντομη αυτή βιβλιοπαρουσίαση, ασφαλώς δεν μπορεί να εξαντληθεί το περιεχόμενο αυτού του εξαίρετου βιβλίου. Πρέπει όμως να πούμε ότι μεγάλο του ατού είναι ότι είναι έτσι γραμμένο που χωρίς να χάνει τον επιστημονικό του χαρακτήρα είναι κατανοητό και ευκολοδιάβαστο από κάθε αναγνώστη.

ΦΩΤΕΙΝΗ ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΑΝΑΣΗ ΚΑΛΟΔΙΚΗ «ΣΤΙΓΜΕΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

Η ποιητική συλλογή του Θανάση Καλοδίκη «Στιγμές αλήθειας» εκδόθηκε από την Κερκυραϊκή Ένωση Αθηνών σε συνέχεια της επιδράβευσης του ποιητή σε διαγωνισμό ποίησης, όπου πήρε και το πρώτο βραβείο.

«Κάθε ποίημα» του Θανάση Καλοδίκη πέρασε μέσα από τις σκέψεις μου και μάφησε για λίγο να ταξιδέψω σε κείνα τα μέρη που τον ενέπνευσαν.

Είναι απλά τα ποιήματα του Θανάση, κατανοητά στο ξετύλιγμά τους όμορφα στη δομή τους και στις εικόνες τους. Δεν απέφυγα να συμφωνήσω με τον ποιητή, που γράφει στον πρόλογό του ότι «η λύση δεν είναι πάντα ο αντικειμενικός σκοπός του ποιήματος, όσο η τοποθέτηση του προβλήματος μέσα σ' αυτό».

Με τράβηξε ο παραλληλισμός και η σύγκριση που ξεπηδάει μέσα από τα περισσότερα ποιήματά του, παραλληλισμός και σύγκριση μεταξύ των απλών στοιχείων της φύσης (η θάλασσα, η αμμουδιά, η παραλία, τα πλοία, το κύμα) που συνθέτουν την πραγματικότητα και τη φαντασίωση, από τη μια πλευρά με τη σύνθετη ζωή της πόλης που απλοποιεί αρνητικά τις επιθυμίες και κατευθύνει σε συγκεκριμένες –και ίσως ανούσιες– δραστηριότητες (καθημερινά δρομολόγια σπίτι-γραφείο, διάδρομοι, χαρτιά, όροφοι), από την άλλη.

Ο Καλοδίκης συχνά μας ταξιδεύει πέρα από τη ρουτίνα και μας κάνει να αναπολούμε. Μας μεταφέρει εκεί που θάθελε να ήταν και ο ίδιος και έτσι όλοι μαζί, αλλά κι ο καθένας μόνος του, με το δικό του τρόπο, που ερμηνεύει το κοινό όνειρο, δρισκόμαστε για λίγο μακριά, τότε σε ένα τραίνο, άλλοτε σε μια παραλία, συχνά σε μια βουνοπλαγιά, σ' ένα καράβι, σ' ένα μουράγιο.

Λύση δεν υπάρχει, παρότρυνση γίνεται και δίδαγμα θγαίνει, να μην χάνουμε όσες ευκαιρίες μας παρουσιάζονται για να ξεφεύγουμε λίγο μακριά από τα γραφεία μας, το ωράριο, την καθημερινότητα.

Μου θύμισε κάτι που είχα κι εγώ γράψει μια φορά, ίσως όχι τόσο όμορφα όσο εκείνος και σίγουρα όχι με το ρυθμό που αυτός βλέπει τα πράγματα. Ότι «το να μην αλλοτριώνεσαι στη δουλειά σου μοιάζει με έναν κύκλο, που όμως δεν είναι φαύλος. Γιατί κάνεις πιο καλά τη δουλειά σου, όταν γνωρίζεις τι συμβαίνει πέρα από αυτή». Λίγη θάλασσα, λίγη αλμύρα, μια σκιά στον ορίζοντα, το ηλιοδασίλεμα, το χάραμα, οι γλάροι, τα σύννεφα, το φεγγάρι δεν σε βιάζουν να τα παρατηρείς που και που, αλλά αντίθετα σου δίνουν κουράγιο, αισιοδοξία, ελπίδα.

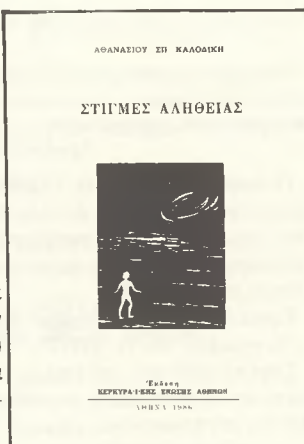
Ο Θανάσης με θεαίωσε ότι η δουλειά, κάποια στιγμή θα τελειώσει, και το ταξίδι θ' αρχίσει.

Και με δόθησε να περάσω το περασμένο Σαββατοκύριακο χωρίς τηλεόραση, μόνο με λίγη μουσική, ταξιδεύοντας αρκετά και ταξιδεύοντας όμορφα.

Κάντε και εσείς μια δόλα μέσα από τις σελίδες της Πολιτιστικής, όπου φιλοξενούμε μερικά δείγματα της δουλειάς του Καλοδίκη.

Αλλά όσοι ταξιδιάρηδες δεν αρκεστούν στους κοντινούς περιπάτους της Πολιτιστικής, υπάρχει και το ίδιο το βιβλίο που μπορούν να το προμηθευτούν από τον ποιητή. «Στιγμές αλήθειας» είναι ο τίτλος και είναι αλήθεια, στιγμές ευχάριστες, η ανάγνωση των ποιημάτων του Θανάση Καλοδίκη.

ΑΡΙΣ ΑΝΤΑΝΗΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η κριτική επιτροπή αποτελούμενη από τους ΚΩΣΤΗ Δ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ (ΕΦΙΑΡ) ως πρόεδρο, ΣΤΑΘΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ (ΑΦΙΑΡ) και ΦΩΤΗ ΚΑΖΑΖΗ ως μέλη, εξέτασε όλες τις φωτογραφίες και απένειμε τα παρακάτω βραβεία:

1ο ΓΕΝΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ	Ν. ΤΣΟΥΚΑΣ - Διοίκηση
1ο ΒΡΑΒΕΙΟ ΕΓΧΡΩΜΟΥ	Α. ΦΡΑΝΤΖΗ - Κεντρικό
2ο » »	Κ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ - Διοίκηση
3ο » »	Γ. ΚΟΥΤΣΙΑΣ - Τεχνικές Υπηρεσίες
4ο » »	Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ - Διοίκηση
1ο ΒΡΑΒΕΙΟ ΜΟΝΟΧΡΩΜΟΥ	Φ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΥΔΗ-ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΥ -
	Α. Σοφού Θεσ/νίκη
2ο » »	Ν. ΤΣΟΥΚΑΣ - Διοίκηση
3ο » »	Π. ΔΕΣΠΟΤΙΔΗΣ - Ελευσίνα
4ο » »	Π. ΔΕΣΠΟΤΙΔΗΣ - Ελευσίνα

Επίσης δώρα κερδίζουν οι παρακάτω:

Π. Δεσποτίδης	Ελευσίνα
Θ. Τζανετάκος	Διοίκηση
Μ. Βάρθη	Πλ. Αμερικής
Η. Αγγελόπουλος	Ομόνοια
Δ. Κωνσταντίδης	Δ/νη Δ. Δραστηριοτήτων
Γ. Φραντζέσκος	Γαλάτσι
Κ. Παπαζαχαρίου	Δ/νη Δημοσίων Σχέσεων
Ν. Τσούκας	Δ/νη Δημοσίων Σχέσεων

Ευχαριστούμε για τη συμβολή τους στην επιτυχία του Διαγωνισμού:

Την κριτική επιτροπή, την Ε.Φ.Ε. και τις εταιρίες:

Δ. ΜΠΟΥΜΠΑΓΑΤΖΟΓΛΟΥ & ΣΙΑ ΟΕ, ΦΩΤΟΧΩΡΟ ΑΕΒΕ, KODAK NEAR EAST INC, ΕΛΛ. ΒΙΟΜΗΧ. ΦΩΤΟΕΥΠ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΕ, Γ. ΜΠΑΣΙΑΣ, Δ.Ι. ΔΑΜΚΑΛΙΔΗΣ ΑΕ, FOTO MASTER ΑΕ, Γ. ΑΓΚΟΠΙΑΝ ΕΠΕ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σ. ΜΩΡΕΣΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. ΚΟΓΚΕΤΣΩΦ, και τον ΣΥΕΤΕ.

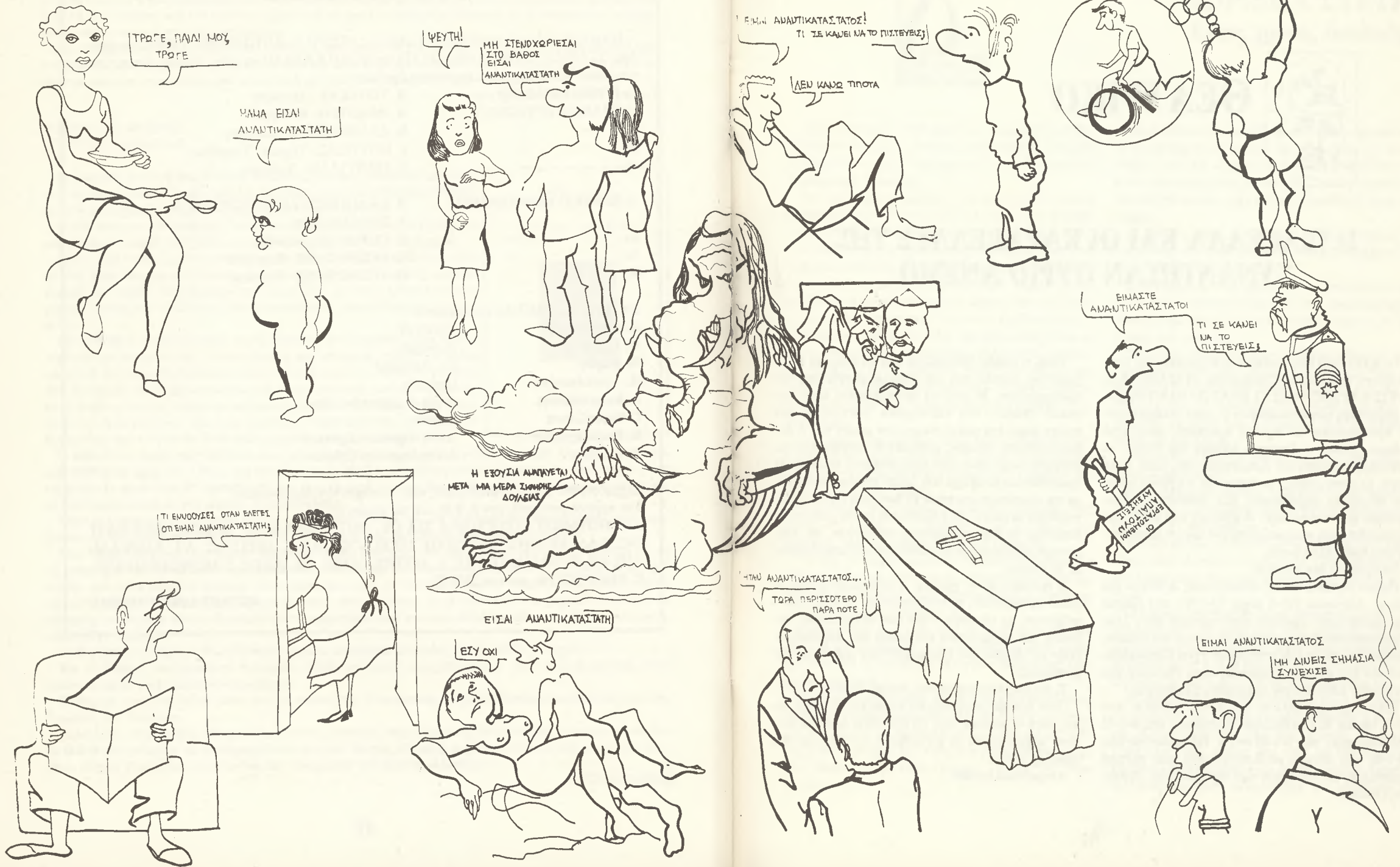
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΟΙ ΑΝΑΝΤΙΚ

ΑΤΑΣΤΑΤ

Του Βασίλη Σαραντάση

Από τη ζωή των τμημάτων

ΘΕΑΤΡΙΚΟ

Η ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΡΑΒΕΛΛΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΑΝ ΟΥΡΙΟ ΑΝΕΜΟ

Το τρίτο έργο που ανέβασε το Θεατρικό μας Τμήμα ήταν η κωμωδία του Ντάριο Φο «Η ΙΣΑΒΕΛΛΑ, ΤΡΕΙΣ ΚΑΡΑΒΕΛΛΕΣ ΚΙ ΕΝΑΣ ΠΑΡΑΜΥΘΑΣ». Η συμμετοχή των συναδέλφων σ' αυτό ξεπέρασε κάθε προηγούμενο· οι πρόδες κράτησαν πάνω από ενάμιση χρόνο, τα ξενύχτια έδωσαν και πήραν, οι καυγάδες ακούστηκαν μακρύτερα από κάθε άλλη φορά. Ο εκνευρισμός, το άγχος και η αγωνία έφτασαν σε σημείο παροξυσμού, αλλ' ωστόσο το χειροκρότημα ήταν εντονότερο, οι κριτικές από καλές έως ενουσιώδεις και η προσέλευση του κοινού μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά.

Τα βραβεία δεν έλειψαν...

Πρώτο βραβείο στους «Θεατρικούς Αγώνες» του Δήμου Αθηναίων (25-6 μέχρι 13-7-85) στο Πάρκο της Ελευθερίας. Βραβείο σκηνογραφίας στον Σίμο Παπαναστασόπουλο για τα σκηνικά του και έπαινος γυναικείου ρόλου στη συνάδελφο Ρένα Πατρικαράκου στο 10ο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου που έγινε στην Κόρινθο τον περασμένο Σεπτέμβριο.

Παραστάσεις, εξάλλου, του έργου δόθηκαν από 10-22 Μαΐου '85 στο Θέατρο «Βρετάνια», στις 6-9-85 στο Καματερό, στις 8-9-85 στο Ν. Ηράκλειο και στις 14-1-86 στο θέατρο «Καλουτά» μετά από σχετική πρόσκληση του συλλόγου των υπαλλήλων της Τράπεζας Πίστωσης.

Ήδη, η ομάδα ετοιμάζεται για το επόμενο έργο, χωρίς να αποκλείεται και κάποια επανάληψη του προηγούμενου. Η επιλογή του δρίσκεται τώρα στο τελικό στάδιο, ενώ ταυτόχρονα υλοποιείται για πρώτη φορά ένα παλιό όνειρο των μελών της, η παρακολούθηση, δηλαδή, μαθημάτων ορθοφωνίας και σκηνικής παρουσίας από επαγγελματία ηθοποιό. Η πρωτοβουλία αυτή έχει σαν στόχο την ουσιαστικότερη και πλατύτερη επαφή με τη θεατρική τέχνη, τη δυνατότητα μεγαλύτερης εμβάθυνσης στους ρόλους και επομένως τη δημιουργικότερη προσέγγιση και πληρέστερη έκφραση των συναδέλφων που ασχολούνται με το θέατρο.

Η εμπειρία πέντε χρόνων, η καταξιωμένη από το κοινό προσπάθεια, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, αυξάνουν τις αξιώσεις όλων των συναδέλφων, και αυτών που συμμετέχουν και αυτών που παρακολουθούν την πορεία του Θεατρικού, για καλύτερες παραστάσεις.

Τι θα μας παρουσιάσουν; Ακόμα άγνωστο...

Ένα πράγμα μπορούμε να πούμε με σιγουριά: ότι και αυτή η δουλειά τους θα έχει γίνει όπως το λένε τόσο παραστατικά οι Επτανήσιοι «με το αίμα της καρδιάς τους»...

Αναμείνате λοιπόν!

ΧΟΡΩΔΙΑ ΣΥΕΤΕ 'Εκτος χρόνος δουλειάς

Στις 8 Απριλίου, στην αίθουσα Τερψιχόρη του Ξενοδοχείου ΧΙΑΤΟΝ, δόθηκε με ξεχωριστή επιτυχία η συναυλία της χορωδίας μας υπέρ του Οργανισμού Υποτροφιών Ελλάδος.

Την εκδήλωση χαιρέτησε ο κ. Σαρρής εκ μέρους του Οργανισμού Υποτροφιών, ο οποίος και ευχαρίστησε το Σύλλογο για την ευγενική προσφορά του.

Η ανάμνηση της πρώτης μας συναυλίας πριν από 5 χρόνια στον ίδιο χώρο γέμισε την ψυχή μας με βαθιά συγκίνηση αλλά και αρκετό τρακ. Πολλά φώτα, η αίθουσα πλημμυρισμένη από κόσμο, ένα πρόγραμμα με πολλές απαιτήσεις, η αγωνία της επιτυχίας.

Η επιλογή των έργων του προγράμματος έγινε με ξεχωριστή φροντίδα από τη μαέστρο μας -καλύπτοντας σχεδόν όλες τις μουσικές τάσεις στο χορωδιακό τραγούδι από τον 16ο αιώνα μέχρι σήμερα- ώστε ν' ανταποκρίνεται στις διαφορετικές προτιμήσεις των ακροατών.

Στην αρχή ακούστηκαν έργα προκλασικά που ξεχωρίζουν για τη μουσική τους διαύγεια και αντιπροσωπεύουν τη Θρησκευτική Μουσική a Cappella του 16ου αιώνα στην Ιταλία.

Η μουσική του Palestrina είναι το σύμβολο όλης αυτής της εποχής. Ο Palestrina είναι ο κύριος δημιουργός του πολυφωνικού στυλ a Cappella.

Το «Ως τα ουράνια», από το Ορατόριο *Ιούδας ο Μακκαδαίος* του Χαίντελ έχει έντονο επικό-θριαμβευτικό χαρακτήρα πολύ χρησιμοποιεί ο συνθέτης σχεδόν σε όλα τα ορατόριά του.

Ακολούθησε το Credo από τη λειτουργία σε σολ μείζονα του Σούμπερτ, που συναρπάζει με το μεγαλείο του. Με το Σούμπερτ ξεκινάει η Ρομαντική εποχή στη μουσική.

Η ατμόσφαιρα άλλαξε με την εκφραστική απλότητα και τη γλυκεία μελωδία από την όπερα *Λουκάρδοι* του Βέρντι. Ο Βέρντι είναι μια από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες του νεότερου μουσικού θεάτρου, που έδωσε λάμψη στην Ιταλική Όπερα του 19ου αιώνα.

Ακολούθησε ένα υποδλητικό νέγρικο τραγούδι με το χαρακτηριστικό ρυθμό της συγκοπής. Τα περισσότερα από τα νέγρικά τραγούδια εκφράζουν τον πόνο, την κραυγή της απόγνωσης για την καταπίεση που δέχονται και μαζί την επαναστατική ορμή των νέγων.

Ο *καϊμός*, είναι μια ρώσικη μελωδία απαλή, μελαγχολική που περιγράφει τα ονειροπολήματα και τις ανησυχίες της νιότης.

Συνεχίσαμε μ' ένα χαριτωμένο φολκλορικό τραγούδι της Γιουγκοσλαβίας και δυο χαρακτηριστικά βουλγάρικα που έχουν πολλά κοινά σημεία με τους δικούς μας ρυθμούς.

Το πρώτο μέρος του προγράμματος τέλειωσε με τα *Πρόδατα*, για να μην ξεχνάμε και τις ρίζες μας, ένα δημοτικό τραγούδι που αρέσει πολύ, ίσως γιατί ανταποκρίνεται περισσότερο στο τονικό άκουσμα του Έλληνα ακροατή και η χορωδία μας το αποδίδει πάντα με πολύ κέφι.

Στο δεύτερο μέρος η φόρμα της μουσικής είναι τελείως διαφορετική.

Παρουσιάσαμε έντεχνο ελληνικό λαϊκό τραγούδι και κυρίως μια επιλογή από τα πιο χαρακτηριστικά έργα του Μ. Θεοδωράκη.

Το πρόγραμμα τελείωσε με το *Πνευματικό Εμβατήριο* των Άγγελου Σικελιανού - Μ. Θεοδωράκη, ένα λαϊκό Ορατόριο για solistes, χορωδία και ορχήστρα.

Ο κόσμος ενθουσιάστηκε κι οι κριτικές ήταν πολύ κολακευτικές, όχι μόνο από τους αμύητους και τους ακροατές που για πρώτη φορά παρακολούθησαν συναυλία αλλά κι από ειδικούς που διαπίστωσαν την τεράστια πρόοδο που έχει κάνει η χορωδία μας.

Τη συναυλία παρακολούθησε με πολύ ενδιαφέρον εκπρόσωπος της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, ο κ. Γιάννης Χρυσοβισιώτης από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (που πάντα μας τιμά με την παρουσία του) πολλοί συνάδελφοι και φίλοι, αρκετοί Διευθυντές καταστημάτων, εκπρόσωποι του μουσικού χώ-

ρου, μαθητές ωδείων κ.α. (1000 άτομα και πλέον). Μας έλειψε όμως η ηθική συμπαράσταση του Δ.Σ. του ΣΥΕΤΕ του οποίου η απουσία πίκρανε πολύ τους χορωδούς. (Ίσως να έφταιγαν οι εκλογές στο σωματείο).

Επειδή πολλοί συνάδελφοι και ιδιαίτερα νέοι δεν γνωρίζουν καν την ύπαρξη της χορωδίας μας, θα θέλαμε να σας πούμε δυο λόγια για τις δραστηριότητές μας:

Η χορωδία μας (που αποτελείται από 32 μέλη) δημιουργήθηκε το Φεβρουάριο του 81 με πρωτοβουλία του ΣΥΕΤΕ και με αέστρο τη γνωστή σε όλους Τερψιχόρη Παπαστεφάνου.

Έχουμε δώσει συναυλίες στην Αθήνα, Θεσ/κη, Λάρισα, Πύργο, Γαστούνη, Ορχομενό Βοιωτίας, Χίο, Καστοριά, Ναύπλιο, Λήμνο κι έχουμε δεχθεί προσκλήσεις Πολιτιστικών Συλλόγων και Δήμων από την επαρχία όπως επίσης κι από το εξωτερικό (Αμερική, Κύπρο) κ.α.

Το ρεπερτόριό μας είναι αρκετά πλούσιο: Πνευματικό εμβατήριο (Μ. Θεοδωράκη - Αγγ. Σικελιανού), πολλά φολκλορικά τραγούδια, Νέγρικα Spirituals, σύγχρονο νεοελληνικό τραγούδι (έντεχνο), δημοτικά

μας τραγούδια και νησιώτικα, έργα προκλασικά (όπως η λειτουργία GLORIA του Vivaldi), Άξιον Εστί (Μ. θεοδωράκη - Οδ. Ελύτη), Έργα Τ. Παπαστεφάνου: Τραγούδια της σε ποίηση Ν. Βρεττάκου και Έλλης Παπαδημητρίου, Άσμα Ασμάτων (μεταγραφή Γ. Σεφέρη), Πόλεμος και Ειρήνη (ποίηση Γ. Ρίτσου), Αδούλωτοι (Έλλης Παπαδημητρίου).

Με χαρά θα δεχτούμε νέα μέλη καλλίφωνα, με αγάπη για το χορωδιακό τραγούδι που θα μας βοηθήσουν ν' ανεβάσουμε την ποιότητα της δουλειάς μας και θα νοιώσουν μαζί μας τη χαρά που δίνει η ερασιτεχνική δημιουργία.

Είναι πια καιρός να δραστηριοποιηθεί το καλλιτεχνικό δυναμικό που υπάρχει άφθονο στην Εθνική Τράπεζα.

Οι πρόδες μας γίνονται στη λέσχη μας, Ακαδημίας 60, 5ος όροφος κάθε Δευτέρα για τους άνδρες και κάθε Τετάρτη για τις γυναίκες 7.30-9.30.

Για περισσότερες πληροφορίες ν' απευθύνεσθε στην υπεύθυνη της χορωδίας συνάδελφο Μαίρη Μάνη (Κατ/μα Ευριπίδου) τηλ.: 3247042 - 3246003 Εσωτ. 444. Τηλ. οικίας 7657660.

Αν σ' ενδιαφέρει η φωτογραφία, έλα να γνωριστούμε και να συζητήσουμε όποια απορία έχεις.

ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ ΩΡΑ 7.00

ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΤΕΚΙ ΤΟΥ ΣΥΕΤΕ

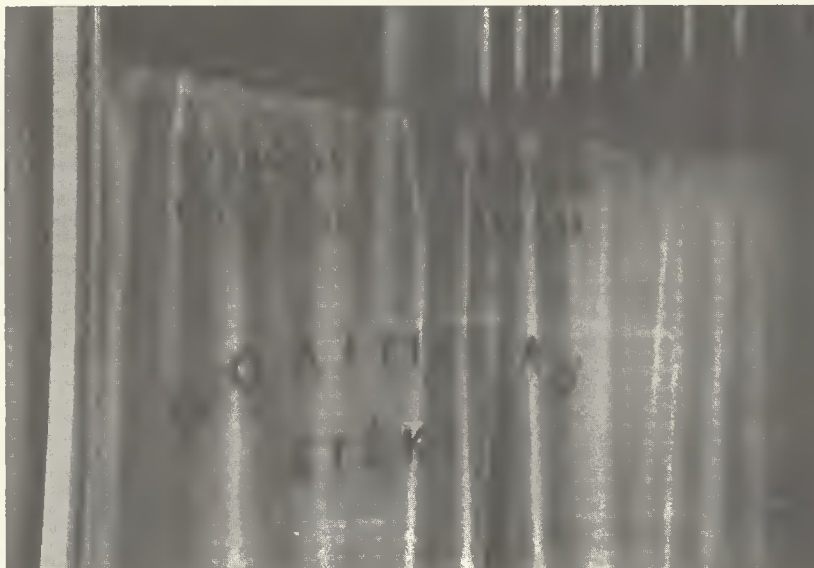
Ασκληπιού 50

Το Φωτογραφικό Τμήμα περιμένει τις δικές σου φωτογραφίες, άρθρα, ιδέες, υποδείξεις, συνεργασίες ή ο,τιδήποτε σε απασχολεί γύρω από τη φωτογραφία.

Συνάδελφοι της Επαρχίας,

Στείλτε μας τη δουλειά σας, επικοινωνείστε μαζί μας στα τηλέφωνα του Συλλόγου: 3211.617 - 3218.963.

ΤΟ ΝΕΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΤΕΚΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Η φετινή χρονιά έφερε αρκετές αλλαγές στα Πολιτιστικά του Συλλόγου μας που όμως έμειναν συχνά στο επίπεδο των προθέσεων. Έτσι περιμένουμε ακόμα ένα πρόγραμμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ενώ η περίοδος τελειώνει. Οι συζητήσεις για τη γενική κατεύθυνση και την οργάνωση των πολιτιστικών μας πραγμάτων, μεστές κι ενδιαφέρουσες σαν σκέψεις, μόλις τώρα αρχίζουν να περνάνε στην πιο συγκεκριμένη μορφή. Παρά τις δυσκολίες και την αναπόφευκτη επίδραση των συγκυριακών ταραχών των καθαρά συνδικαλιστικών λειτουργιών πάνω στα πολιτιστικά, είμαστε βέβαιοι πως αυτό το ανθρώπινο δυναμικό των συναδέλφων που βρίσκει την ευκαιρία να εκφραστεί μέσα από το Σύλλογό μας στο χορό, το θέατρο, τη χορωδία, τη φωτογραφία, τη μουσική, τη ζωγραφική και το γράψιμο ή ακόμα και τον αθλητισμό, θα εντείνει τις προσπάθειές του στο εξής, απ' τη μια για να διευρύνει τις κατακτήσεις του στον τομέα της προσωπικής καλλιτεχνικής έκφρασης, που αποτελεί πλέον τη νέα διάσταση της συνδικαλιστικής δραστηριότητας του καιρού μας, κι απ' την άλλη για να κερδίσει νέους κύκλους συναδέλφων.

Αλλά πρέπει εδώ να επισημάνουμε ότι υπάρχει πλέον μια σίγουρη βάση για την καινούργια πολιτιστική εποχή του ΣΥΕΤΕ. Αναφερόμαστε στο νέο Πολιτιστικό μας Στέκι, στην Ασκληπιού 50. Ένας χώρος πρόσχαρος, φωτεινός, μ' απλή αλλά κομψή επίπλωση, που έχει μεγάλες δυνατότητες πολλών και διαφόρων χρήσεων (ο χώρος διαθέτει σκηνή στο βάθος και μια ενοποιημένη αίθουσα σε δυο επίπεδα που συγκοινωνούν με σκάλα. Στο πατάρι έχουν αποθηκευθεί τα σκηνικά και τα κοστούμια του Θεατρικού που προηγούμενα βρισκόνταν σκορπισμένα σε διάφορες μεριές) εμπνέει και κερδίζει όσους τον επισκέπτονται.

Παιδικές εκδηλώσεις, η Ημέρα της Γυναίκας και το γλέντι μας έχουν κιόλας κάνει τα εγκαίνια. Τα Τμήματα του Πολιτιστικού συγκεντρώνονται πια εκεί τακτικά για να συζητήσουν. Το μπαράκι στην είσοδο καλωσορίζει και ξεδιψά όλους, συναδέλφους και συναδέλφισσες, στην πράξη και στην ιδεολογία.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΡΑΟΥΣ

Ευθυμογράφημα της Σύνταξης

Της σύνταξης! Ταιριάζει! Πως ταιριάζει! Διότι: Κοντέψατε να πάρετε *σύνταξη* και περιοδικό δεν είχανε δει τα μάτια σας. Και φτάσαμε στα μισά του χρόνου και που περιοδικό! Και να μια τρίμηνη έκδοση, πού βγαίνει... «άπαξ» του έτους. «Άπαξ», λέμε κι όχι «εφάπαξ», που ακούσατε και μην πείτε ότι κοντέψατε να το πάρετε κι αυτό, γιατί ήδη κυκλοφορούν φήμες ότι αυτό δεν το παίρνει κανείς, και μην κάνετε όρεξη.

Αυτά θέλατε να πείτε. Το καταλάβαμε και σας προλάβαμε. Σας ακούσαμε. Ακούστε τώρα κι εμάς. Και πρώτα ποιου είμαστε εμείς. Εμείς είμαστε η Συντακτική Επιτροπή. (Εφεξής Σ.Ε.). Οι φωστήρες. Οι σοφοί. Εμείς επιλέγουμε τα κείμενα, εμείς αποφασίζουμε ποια είναι δημοσιεύσιμα και ποια δεν είναι. Διότι εμείς *ξέρουμε*. Είμαστε μια τριακονταμελής επιτροπή που αποτελείται από... 10 άτομα. Και τα κείμενα που επιλέξαμε είναι *σύλληψη* και *σύνθεση* ενός γαλαξία από πασίγνωστα ονόματα της Εθνοτραπεζικής λογοτεχνίας!!! Η δική μας «σύλληψη» δεν έχει επιτευχθεί ακόμα, αλλά οι αναγνώστες που μας κινηγάνε βρίσκονται ήδη σε καλό δρόμο κι όπου νάναι μας πιάνουνε. Γιατί άλλο σύνθεση και άλλο... αποσύνθεση. Το γεγονός ότι από το Νοέμβριο 1984 μέχρι σήμερα εμείς οι 10-15 δεν λείψαμε ούτε μια φορά από τις εβδομαδιαίτες συγκεντρώσεις στο Πολιτιστικό Στέκι (κάθε Τρίτη 16.30'-19.30' Ασκληπιού 50) αμβλύνει άραγε το αξιόπιστο των δικών μας πράξεων και του δικού σας άλγους; Όχι βέβαια, θα πείτε εσείς οι αμείλικτοι. Και βέβαια! Θα πούμε εμείς οι αδιόρθωτοι. «Εμένα, ρε», έλεγε ένας από μας προχθές, «διάβασε το ποίημά μου ο πατέρας μου και μου είπε: μπράβο παιδί μου!» «Κι εμένα», λέει ένας άλλος, «με το που βγήκε το περιοδικό ησυχάσε η γυναίκα μου, που νόμιζε ότι είχα άλλες περιοδικές ενασχολήσεις». «Κι ο προϊστάμενός μου έλυσε επιτέλους την απορία του», πέταξε η Αλκμήνη, «Τον άκουγα κάθε μέρα να μολογεί: Τι διάολο γράφει όλη μέρα τούτη δω, ο θεός και η ψυχή της».

Αυτοί, συνάδελφοί μας, είμαστε εμείς, η Σ.Ε. δηλαδή Συντακτική Επιτροπή ή Σαλάτα Εποχής ή Σκέτο Έγκλημα ή Σαδομαζοχιστική Ειρωνία ή Σάπια Εκδίκηση ή Σαραβαλιασμένο Έκθετο ή Π.ν.Σ. δηλαδή Πρέπει να Σοδαρευτούμε, διότι:

- Το περιοδικό άργησε να βγει λόγω των σοδάρων γεγονότων στο Σύλλογο και των Αθλητικών εκδηλώσεων στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας.

- Τα κείμενα επιλέχτηκαν μετά από ανυστερή τρημμένες δημοκρατικές διαδικασίες και μετά από πολύωρες συζητήσεις και επιχειρηματολογίες. (Εδώ δε γελάνε, παρά μόνο όσοι παρακολούθησαν από κοντά το ξύλο που έπεφτε).

- Τελικά συγκεντρώθηκε ύλη σχεδόν για δύο τεύχη και όσα κείμενα δε δημοσιεύονται σ' αυτό, θα δημοσιευθούν στο επόμενο, που πιστεύουμε να κυκλοφορήσει το Σεπτέμβριο (δε βάζουμε έτος γιατί δεν ξέρεις τι γίνεται!)

- Τα έργα που δεν πρόκειται να δημοσιευτούν ποτέ είναι εκείνα που δεν... ήλθαν στα χέρια και έπεσαν σε χέρια βέβηλα και αλλότρια. (Μάθαμε ότι κάποιος θεώρησε ασήμαντη την «Πολιτιστική» για το ταλέντο του και έστειλε τη συνεργασία του στο «ΔΙΑΒΑΖΩ». Τουλάχιστο, εκεί νόμισε πως το έστειλε, αλλά την απάντηση ότι είναι «ακατάλληλο δι' ενήλικους» την πήρε από το «ΔΙΑΒΑΣΕ ΜΕ»).

Και φτάνουμε στο αφιέρωμα. «Νεολαία» ήταν ο τίτλος και να δείτε πόσοι νέοι... δεν έγραψαν τίποτα. Ακόμα να δείτε ότι όλοι αυτοί θα παραπονεθούν στο τέλος ότι... δε δημοσιεύτηκαν τα γραπτά τους.

«ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ» είναι ο τίτλος του αφιερώματος για το επόμενο τεύχος και όσοι συνάδελφοι ασχοληθούν, μπορούν να το δουν από πολλές πλευρές, με σοβαρό ή ευθύμο ύφος. Όμως οι συνεργασίες σας πρέπει να φτάσουν σε μας μέχρι τέλος Ιουλίου 1986, αν θέλετε να... απορριφθούν έγκαιρα (εδώ βάζουμε και έτος, για να είμαστε μέσα).

Και για να αστειευτούμε λίγο, θα προσέξατε ίσως, ότι το περιοδικάκι του Συλλόγου μας βγαίνει στον αέρα, ανάμεσα στα αισιόδοξα μηνύματα που εμπνέουν η Άνοιξη και το Καλοκαίρι και επιχειρεί να τα μεταφέρει, με αγάπη, σ' όλους τους συναδέλφους, σαν μια ξεχωριστή μορφή επικοινωνίας.

Διαβάστε το περιοδικάκι σας, συνάδελφοι. Πάρτε το μαζί σας, στο σπίτι, τα Σαββατοκύριακα, στις διακοπές. Μην το περιφρονήσετε το άμοιρο. Ψυχούλα έχει κι αυτό...

Πριν το καταναλώσετε όμως, ακούστε μια *σοδαρή* συμβουλή, από ανθρώπους που απεχθάνονται να συμβουλεύουν: πλύνε το καλά για να εξαφανισθούν και τα τελευταία υπολείμματα ραδιενέργειας. Αλλιώς, υπάρχει φόβος να «καρφαλιάσετε» και να μην ξέρετε από πού προέρχεται η... τριχόπτωση.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς
Η Σ.Ε.

(Ο καθένας συμπληρώνει τις δικές του λέξεις στα αρχικά, κατά την κρίση του και... εκτονώνεται ανάλογα.)

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 1-2
ΓΕΝΑΡΗΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1982
ΤΙΜΗ ΑΡΧ. 10

- Αφίερωμα στον Κώστα Βερνάλι
- Έργα συναδέλφων λογοτεχνών
- Το Πολιτιστικό Ίδρυμα του ΣΥΡΙΣ
- Η Εταιρεία 'Ομάδα
- Γνωρίζοντας: μία μαρτυρία, ένα συμβόλαιο
- Τι είναι ο ΠΑΠΟΛ
- Οι παράγοντες ανάπτυξης του παιδιού
- Κινηματογράφος-Εξωτερικά - Μεσοθήκη - Συναρμολογία - Σκάκι - Φυσιοθεραπεία

ΕΚΛΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΑΛΛΟΔΙΣ ΜΕΛΕΤΟΥΣ 7 9
ΣΟΥΝΙΟΛ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1954
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 10

Ανδρέας στην αντανάκλαση λειτουργεί
 Σώμα, αντανακλώντας, παύση, φανταστικό, παύση, φάσμα
 Λειτουργία: αντανακλάει λειτουργία φ. Πρωτότυπο: Σύνολο ΕΥΘΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΕΡΜΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΑΡΙΘ. ΤΥΧΛΟΝΣ 5-0 ★ ΣΕΝΤΕΜΒΡΙΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΣ 1962 ★ ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 10

Φωτογραφία από το βιβ. ΓΙΩΡΓΙΟΥ ΑΓΑΘΟΥ
Κείμενο Μιχαήλ Μανωλάκης

2. under the subject "Interim Trade at the
Quarantine Department" on the 1941/1942 270

ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

APR 20 1964

Κεκλήμηναι στοὺς βράχους τὴν ἀχαιμῆδα...

Պատրիարք (մ. թվ. թեոքրատիկ Հայաստանի Հայրապետություն)

**ΤΕΧΝΕΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΖΩΗ**

Συνάδελφοι,

το περιοδικό μας είναι ανοιχτό σε κάθε είδους συνεργασίες (πεζά, στιχο, φωτογραφία, σκίτσο κ.ά.).

*Επικοινωνήστε μαζί μας στα
τηλέφωνα του Συλλόγου, 3211617-
3247761, στείλτε μας τη δουλειά
σας ταχυδρομικά, ή ελάτε στα
γραφεία μας, Σοφοκλέους 15 και
Αιόλου (3ος όροφος).*

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Αριθμός τόχους 12-13 • Σεπτέμβρης '85 • Τιμή Δρχ. 10

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Παύλ. Πασφης, Θάμπος, Κινεματογράφος, Μουσική, Φωτογράφιση, Οσέστηα, Βόλλας, Εμπνευστής, *παραθέλοντι λυσιτελέω* * Πολύτιμος θανάτος του J.Y.B.F.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Χρήστος Ανδριανός· σελ. 9, 12, 15-18, 35
Κώστας Κρεμμύδας· σελ. 34
Θόδωρος Τζανετάκος· σελ. 87

Το σχέδιο της σελ. 62 είναι του ούγγρου ISTVAN LOSONCZKY

